

TAMÁSVÁRALJA.

Warallya, Varalya, Thome Waralya, Thamas War alia, Tamas Varallya.

A Káta nemzetségbeli Gábor fia, Tamás mester, aki a nemzetség ősi ugocsai birtokainak határát a XIII. sz. második felében hadi érdemekért nyert királyi adományokkal¹ bővítette, az ősi birtok, Bábonny határában az Avas hegység nyugati oldalában, egy kúphegyen (ma Várhegy) 1280 táján várat épített,² melyet eleinte Bábonnyról, később építőjéről állandóan Tamás várának neveztek. A vár alá, mely valószínűleg még a XV. sz. folyamán elpusztult, a XIV. sz. eleje körül a vár neve után Váralja, végül Tamásváralja nevet viselő falu települt.³ Lakosai kezdettől fogva magyarok, akik magyarságukat az oláh falu szomszédságában is megtartották, egyébként pedig ma is kun-besenyő ivadékoknak tartják magukat és öltözködésükben, szokásaikban is sajátos hagyományokat őriznek.⁴ E hagyományok átörökítése a lakosság életében folytonosságot s bizonyos fokú elzárkózást tételez fel s ez a folytonosság és elzárkózás igazolást is nyer az alábbi névsorokban, melyekből megállapíthatjuk, hogy a lakosság századokon keresztül kevés hullámnak, erőszakos rázkódásnak volt kitéve s némi külső hatás szintén magyar vidék, főleg a nemzetség ősi birtoka, Bábonny s az uradalmi központ Halmi felől érte. A falu lakossága még a XIX. sz. végén is elszigetelni igyekszik magát, nem házasodik össze a szomszéd faluk népével.⁵

BIRTOKOSOK

1567.⁶ Surányi László 1 j, 2 ip, 2 mp, 14 pp; özv. Matusnay Györgyné 2 ip, 2 mp, 12 pp, 1 cb, 1 des; Misser András 2 mp, 3 pp; Csegődy András 1 ip, 3 pp, 2 des; Uray András 1 pp; Károlyi György 2 pp; Egyedy Tamás és Vetésy András 1 pp; özv. Szenyenyey Lukácsné 1 nd, 1 des. – 1618.⁷ Bornemissza Máté 1 inqu. p.; -Josa $\frac{1}{2}$ inqu. p.; Pernyeszy Gábor $\frac{1}{2}$ inqu. p.; Perényi Gábor

¹ Halmi, Kökényesd. L. ott.

² 1294; „cum monte in terra Babun existenti, in quo per magistrum Thomam castrum est constructum”. Zichy I. 56.

³ Maga a falu (Váralja) az 1323. évi családi osztzkodásban szerepel először. Zichy I. 248.

⁴ Komáromy 29 s Kom. jz.

⁵ Ugyancsak Komáromy megfigyelése. Kom. jz. Az 1910. évi népszámlálás alkalmával az 575 magyar ajkúval szemben már 56 oláh anyanyelvű volt a faluban.

⁶⁻⁷ Dic.

$\frac{1}{2}$ inqu. p. – 1775.⁸ Ujhelyi Ferenc 1 c; gr. Gyulay Ferenc 4 c; Komjáthy Zsigmond 3 c; Pogány László 5 c, 1 i; Rátonyi Gábor 2 c; Rátonyi István 1 c, 1 i; özv. Rátonyi Zsigmondné 1 c, 2 i; Szilágyi János 1 c; Csüry Zsigmond 1 c; Szentpáli Benjámín 1 c; gr. Haller Pál 1 c, 1 i. –

JOBBÁGYSÁG.

1474.⁹ *M*: 2 Doka, Geerch, Nagh; *B*: Chybal s mint egyes nevek: Mathias et Antonius Dominici.

1478.¹⁰ *M*: 5 Apay, Bartha, 2 Bothos, 5 Dandi, Doka, 2 Domonkos, Eged (Egidius), Faber (Kowach), Gercz, 6 Gewre (Gereo, Geore), Konya, 5 Magnus (Nagh), Parvus, 2 Sebesthyeny, Sodos (Soldos), 5 Thewre (Theore), 2 Wyhely (Vyheli), Vekes (l. 1481: Wekas), 2 Veres (Weres); *B*: Chybal, Synka, Tathoyl (Tatol, Thathol), Zaz.

1481.¹¹ *M*: Doka, Gywri, 4 Kowach, Margyth, 5 Nagh, Therew, Wekas, Weres; *B*: Chybal.

1499.¹² *M*: Apay, Bartha, Bodo, Boko, Dandy, Dobosy, Konya, Kowach, Marthon, Mays, 2 Nagh, Salanky; *Sz*: Vernika; *B*: Synka.

1567.¹³ 1 j, 5 ip, 6 mp, 36 pp, 1 nd, 1 cb s név nélkül 4 des. – *M*: Apay, 2 Balas, Balint, Barla, 3 Bartha, Biro, Boldizear, Both (1602: Kis Bod UC 99–62; 1623: minor Bott Per. F. 48. Ns 52), Botha, Bothos, Chiatho, Dandi, 2 Egied, Filep, 4 Gal, Iwgiartho (1602: Igyartoh UC 99–62), Konia, 3 Korsos, 5 Kowach, 2 Nagy, Nagy Janos, Paladi, Sandor, Zabo, Thamas, Thar, 2 Tewrew, Ujlaki, Weres, 3 Zoldos; *Sz*: 2 Breda; *B*: Zaz (1602: Saas UC 99–62).

1567–1775. között új nevek: 1602.¹⁴ *M*: Bordas, Elek, Hodaszy, Jacab, Mester, Orban, Eoz (1694: Ösz, Per. 1694. Ns 5), Zöcz (Zeocz), Varga; *B*: Alberes, Magszin, Pocz. – 1609.¹⁵ *M*: Kalman, Uray. –

⁸ UT.

⁹ Hatalmaskodásban részt vett jobbágyok. Zichy XI. 164–165.

¹⁰ Hatalmaskodásban részt vett jobbágyok. A jobbágyok neveit felsoroló királyi parancs három példányban állt rendelkezésünkre és pedig eredetiben a jászói konvent (Per. 1479. F. 53. Ns 19) s nyomtatásban Ugocsa megye (Zichy XI. 223) és a leleszi konvent (u. ott 228–229) 1479. évi jelentésében. A csekély különbségek összeegyeztetésével állítottuk össze a fenti névsort, az írásmód alakjában a jászói konvent jelentése szolgált alapul, zárójelben azonban az e tekintetben mutatkozó eltéréseket is közöljük.

¹¹ Hatalmaskodásban részt vett jobbágyok. Lel. Acta 1482. Ns 21.

¹² Hatalmaskodásban részt vett jobbágyok. Lel. Acta 1499. Ns 36.

¹³ Az adó alá eső porták számlálásakor készített jegyzék teljes névsora. Dic.

¹⁴ Néhai Surányi Gábor javainak leltárában (UC 99–62) és Bornemissza Máténé Surányi Katalin osztályrészén (Per. 1602).

¹⁵ Horváth Katalin jobbágysai, szomszédként beiktatásnál. Per. 1609. F. 305. Ns 10.

1653.¹⁶ *B*: Bagho alias Oroszi, Nábrádi alias Oláh. – 1658.¹⁷ *M*: Patoczi. – 1672.¹⁸ *M*: Czuka, Pasthy. – 1683.¹⁹ *M*: Barna – 1688.²⁰ *M*: Mak (Mák). – 1694.²¹ *M*: Ballogh.

1715.²² 18 c, 1 i, 3 extr. (si). *M*: 2 Bartha, Csuka, Egyed, Dömötör, 4 Elek, 5 Kovács, Medvés, 2 Nábrády, Szabó, Tar, Törő, Varga; *D*: Szász.

1715–1775. között további új nevek. 1720.²³ *M*: Eőzpál (v. ö. 1602: Eoz). – 1743.²⁴ *B*: Hassai (Kassai?).

1775.²⁵ 21 c, 5 i. – *M*: 5 Balogh, 2 Barta, Csuka, Demeter, Egyed, 3 Elek, Ferencz, Juhos, 2 Kovács, Lukáts, Nábrádi, 2 Szabó, Tar, 2 Törő, Varga; *B*: Dohi. –

A falu lakosságának nyelve az úrbérrendezés folyamán 1772-ben felvett bevallások záradéka s a végrehajtásról szóló 1775. évi bizonyosságlevél (UT), valamint az 1773. évi hivatalos helységösszeírás (Bpest, 1920. 283), továbbá a falu jegyzőjének 1862. évi jelentése (Helyt. 20895/1862. eln.) szerint: *magyar*.

FÖLDRAJZI NEVEK.

1482.²⁶ *Ewkewrfew*, silva. L. még Bábony (1319) és Túrterebes (1690) határában is.

1584.²⁷ *Bykkes erdeo*; 1865: Belsőbik (Pesty).

*Zelpes Bykk*²⁸ aliter *Hozzwhat*, mons seu promontorium; 1865: Hosszú hát (Pesty); 1887: Hosszúhát (a 75000-es kat. térképen).

Hidegh forras pathaka aliter *Thekeres pathaka*, 1865: Hideg forrás (Pesty).

Somos Bykk.

Thekeres Patak aliter *Batharch*, rivulus; 1771: Tekeres part (UT. Batarcs sub. No 3); 1887: Batárcs p (a 25000-es kat.

¹⁶ Per. 1653. Ns 64. Bagho alias Oroszi János idegenből jött s a prédikátor alá szállt, majd Korsós János fiává fogadván, ennek telkére szállott. Nábrádi alias Oláh István atyja Nábrádi János, akit – idegen lévén – Oláh-nak is neveztek, régen költözött ide s itt feleségül véve Kornis Györgyné jobbágyasszonyát, Nagy György Jánosné, ennek telkére szállott.

¹⁷ Perényi Zsigmondné Kállay Klára jobbágyai között. Per. 1658. máj. 12.

¹⁸ Bánffy Farkas jobbágya kezeslevélben. Per. 1672. okt. 25.

¹⁹ Gyulay Ferenc jobbágya Per. 1683.

²⁰ Perényi Ferenc és Imre jobbágyai osztályozásban. U. ott 1688. Ns 373.

²¹ Tanú. Per. 1694. Ns 5.

²² Az országos összeírás alkalmával készített kimutatás teljes névsora. CR.

²³ CR

²⁴ Conscriptio. Per. 1743. Ns 6.

²⁵ Az úrbérrendezéskor készített tabella teljes névsora. UT.

²⁶ Lel. Acta. 1482. Ns 10.

²⁷ NRA 812–42.

²⁸ „*Zelpes*” jelentése ismeretlen, de minden bizonnyal magyar eredetű szó. V. ö. *Szelypes patak*. MNy. XXIV. 71.

térképen). L. a Batarcs folyót még Bábonny (1319) és Gyula (1692) határában is.

Thekeres Lazz aliter *Nagh Leorincz Lazza*, pratum; Thekeres Laz.

Nyres Lazz, pratum; 1865: Nyiresszeg, Dellőnyires, Nyiresdomb, Csonkanyires (Pesty); 1887: Nyires dűllő (a 75000-es kat. térképen).

1613.²⁹ *Zirmay szőlő*.

1694.³⁰ *Alsó mező*. – *Nagy mező*. – *Száldobos Arrozat*³¹ – *Kis Bik*. – *Pap forrása*. – *Pap mona*; 1865: Papp mona (Pesty). – *Rövid szer*; 1865 (Pesty). – *Bik mező*. – *Kert alatt*. – *Sillye Biki*.

Haraszt-nak alatt; 1865: Harasztos hát, Nagy haraszt, Kis haraszt (Pesty).

Hosszu szer; 1865: (Pesty).

1735.³² *Szarvaskő*, szőlőhegy; 1865: Szarvaskő szirt, Szarvaskőhát (Pesty). L. még Halmi határában is (1634).

TEKEHÁZA.

A XIII. sz. első évtizedeiben települt a Tisza völgyében. A század második felében makacs küzdelem folyt birtokáért a Hetényi és Tekeházi családok között. A falu fele ekkor már a Hetényiek birtokában volt, 1372-ben a nádor hosszas pereskedés után másik felét is nekik ítélte.¹ A kisnemes Hetényiek azonban nem sokáig tudták a nyalábi uradalom közepébe eső s az uradalom szempontjából különösen tiszai révje miatt elsőrangú fontossággal bíró helységet kezeikben tartani. Az uradalom hatalmas és erőszakos urai, Drág és János vajdák néhány évtized alatt valamiképpen² megszerezték, mivel 1405-ben, mikor az uradalmat az új birtokosnak, Perényi Péternek beiktatták,³ Tekeháza már tartozékai között szerepelt s ezután a Perényiek nyalábi uradalmának keretei között végig meg is maradt. Alábbi adataink lakosságát a XV–XVI. sz.-ban teljesen magyarnak tüntetik fel, a Tiszavölgy általános, pusztulása

²⁹ Per. 1659. Ns 14.

³⁰ Per. 1694. Ns. 5.

³¹ *Száldobos-árrozat?* Száldobosról már szóltunk (Feketeardónál), Ugo-csa megyében gyakran szerepelt helynévként. *Arrozat* minden bizonnyal eltorzított alakban áll előttünk.

³² P. 4–3574. más.

¹ Per. 1372. F. 4. Ns 21. L. bővebben a perről Benedekházánál.

² Erre vonatkozólag nincsenek adataink.

³ DI. 9019.

után azonban lassú rutén betelepülés indult meg, melynek eredménye élesen jelentkezik az alábbi 1775. évi névsorban.⁴

BIRTOKOSOK.

1567.⁵ Perényi János 1 j, 8 ip, 2 mp, 3 ss, 26 pp, 3 nd, 3 des. – 1775.⁶ Id. br. Perényi Imre 14 c, 3 i, 1 si; -Jakab 13 c, 1 i; -Sándor 3 c; -Antal özvegye 8 c, 1 i; -Elek 7 c, 1 i, 2 si; -József 1 c; gr. Tolky Jánosné 1 c. –

JOBBÁGYSÁG.

1450.⁷ *M*: Bwsa, 2 Chwpros, Thanczos, Warga; *B*: Danch, Sybarcz, Vince (utóbbi három e. n.).

1458.⁸ *M*: Rywyz, Soos, Was; *B*: Andreas, Laurentius (filii Simonis e. n.-ek).

1470.⁹ *M*: 2 Chupus (1. 1450: Chwpros), de Gyakfalva, Magnus (1. 1567: Nagy), Vamos, 2 Warga; *B*: Elias (e. n), Johannes Anthonii (t. i. filius).

1563.¹⁰ *M*: 2 Dobossy, Jakab.

2567.¹¹ *M*: 2 Adoni, 2 Chyatho, 2 Chyk, Darabos, Deli, Dobosi, Fazekas, Fodor, Halaz, 2 Jakab, Joo, Juhaz, Kelemen, Kocis (1572: Koch; 1574: Kolch, Dic, úgy látszik 1567-ben „Kocis” elírás), Kokas, Kowach, 2 Kozma, 2 Kulchar, Lukach, Marthi, Marthon, Nagy, Pengew, Rewez, Zabo, Zekeres, Zerechien, Talas, Warga; *B*: 3 Erdeli, 3 Olah, Petro, Rach.

1567–1715. között új nevek. 1572.¹² *M*: Biro, Filep, Sipos, Zagwa (1574: Szagwa Dic), Zarka, Werebes; *Sz*: Bagich. – 1574.¹³ *M*: Melegh. – 1615.¹⁴ *B*: Gorzo, Koczó (v. ö. 1567: Kocis?). – 1622.¹⁵ *M*: Gerech, Korsos, Vary. – 1638.¹⁶ *M*: Berkj, Kisimre, Szenderödi; *B*: Kupany, Romai (vlg.: Ronai, a márm. m.-i Rona után). – 1641.

⁴ A falu neve ruténul is: *Tekehaza* (Petrov. Mat. VI. 211.).

⁵ Dic.

⁶ UT.

⁷ A Perényiek osztályozásakor Jánosnak (Imre fia) osztott negyedrészbirtokon levő jobbágyságok. Per. 1450. F. 13. Ns 6. s Tört. Tár. 1908. 7.

⁸ Hatalmaskodásban részt vett jobbágyságok. Lel. Acta 1458. Ns 1.

⁹ Hatalmaskodásban részt vett jobbágyságok. Lel. Acta. 1470. Ns 19.

¹⁰ Tanúként szerepelnek. Per. 1563.

¹¹ Az adó alá eső porták összeszámlálásakor készített jegyzék teljes névsora. Dic. A csoportosítás fent a birtokosok rovatában. A des.-ák név nélkül.

¹²⁻¹³ Dic.

¹⁴ Perényi György által testvérének Gábornak átengedett jobbágyságok között. Per. 1615. F. 45. Ns 116.

¹⁵ A Perényi Ferenc jószágairól készített urbáriumban. Per. 1622. F. 31. Ns 8.

¹⁶ A Perényi György által leányának, Máriának hagyott jobbágyságok között (Per. 1638. F. 12. Ns 40.) s néhai Perényi Imre birtokán levő jobbágyságok között (Per. 1698. Ns 101.).

körül.¹⁷ *M*: Mezey. – 1651.¹⁸ *M*: Czako. – 1666.¹⁹ *B*: Orosz (des). – 1673.²⁰ *B*: Terebesy. – 1688.²¹ *M*: Szyos, Varadi. – 1689.²² *B*: Suba (des), Tarnay. – 1693.²³ *B*: Szász. –

1715.²⁴ 18 c, 5 i, 1 extr. (si). – *M*: Csató, Fekete, Fülöp, Jakab, Kámán (1720: Kálmán Per. 1720. Ns 4), Kócs (v. ö. 1567: Kócis), Kócsár, Kovács, 2 Molnár, Rendes, Révész, Szabó, Számos; *Sz*: Bagics, Danis, 2 Paráczka; *B*: Bába, Ilonczay, 2 Oláh, Szász, Terebesy. –

1715–1775. között további új nevek. 1720.²⁵ *M*: Eczetes, Gerus, Szőke; *Sz*: Szvitlik; *B*: Lengyel, Török. – 1743.²⁶ *M*: Bojtos, Kis, Mészáros, Sárkány, Sonkolyos, Sütő, Szűcs; *Sz*: Mazák, Panyko; *B*: Demeter, Gernyeszi, Izai, Pap, Puskás; *C*: 2 Gáspár, Kocza. –

1775.²⁷ 47 c, 6 i, 3 si. – *M*: Bojtos, Csathó, Csuka, Gáll, Gabona, Geczi, Gerus, 3 Jakab, Kotsi²⁸ (v. ö. 1567: Kocis), Kömives, Kurucz, Lukács, Mészáros, Molnár, Obsitos, Sütő, Sárkány, Szűcs, 2 Szőke, 3 Szabó; *Sz*: Bilcsák, Bilitsák, Hudák, Hritz, Kreszaniczka, Lemák, Mozák, 2 Prokop, 2 Paraszka, 2 Panyko, 2 Plizcsák, Tankó; *B*: Dobrokai, 2 Gernyési, Kupányi, Máramarosi, 5 Oláh, Papp, Rihucz, Sáffi, Ujfalusi, Zsidó. –

A falu lakosságának nyelve (usitata lingua) az úrbérrendezés során 1772-ben felvett bevallások záradéka szerint *magyar*, a végrehajtásról kiadott bizonyáglevél szerint rendes nyelve (ordinaria lingua) – bár a magyar nyelvet mindnyájan értik – *rutén* (UT), az 1773. évi hivatalos helységösszeírás szerint is (Bpest, 1920. 283) a faluban a *magyar* és *rutén* nyelv divatozik.

FÖLDRAJZI NEVEK.

1641. körül.²⁹ *Kobok*³⁰-ban szántóföldek; 1688: Kobok oldal (Per. 1688. F. 21. Ns 12); 1802: Kobog oldal (Per. 1805. Szept. 18); 1807 (Per. XVIII. sz. v. A. 2); 1865 (Pesty).

Atal ut.

¹⁷ Urbárium, csonka. Per. 1641.

¹⁸ Osztályozásban szereplő jobbágyok között. Per. 1651. jún. 22.

¹⁹ A Bánffy-résztől Perényi Ferencnek jutó jobbágyok között. Per. 1666. nov. 22.

²⁰ Perényi Ferenc elkobzott birtokán. UC 57–75.

²¹ Az első esküdt, a második íródeák. Per. 1688. F. 21. Ns 12.

²² A rebellióban elhalt Perényi György jobbágyai között. UC 34–39.

²³ Per. 1693. F. 21. Ns 13.

²⁴ Az országos összeírás alkalmával készített kimutatás teljes névsora. CR.

²⁵ CR (1720) s Perényi Pál jobbágyai. Per. 1720. Ns 4.

²⁶ Conscriptio. Per. 1743. Ns 6. A cigányok. Kifejezetten ilyeneknek jelölvék.

²⁷ Az úrbérrendezéskor készített tabella teljes névsora. UT.

²⁸ Nyilván a *Kócsi* a név helyes alakja a szatmármegyei Kis- és Nagykolcs után.

²⁹ Per. 1641.

³⁰ A szó eredete ismeretlen.

- Döges czere.*³¹
*Kömpöly.*³²
*Göblér*³³ neveő kaszalo; 1865 (Pesty); 1900. körül (Kom. jz.).
 1689.³⁴ *Moczari Laz*-ban rét; 1805: Lapos laz (Pesty).
 1693.³⁵ *Sosok uttya.*³⁶
Farkas hat.
Szászfalusi ut.
Nyilas sor; 1795: Nyilas-ban föld (Per. 1795. ápr. 19.); 1865: Nyilak (Pesty).
 1696.³⁷ *Valócz*-on szántó; 1900. körül (Kom. jz.).
 1722.³⁸ *Alsó mező*; 1795 (Per. 1795. ápr. 19.); 1802 (Per. 1805. szept. 18.).
*Ladorna*³⁹ alatt szántóföld.
 1795.⁴⁰ *Felső mező*; 1802: Felső forduló (Per. 1805. szept. 18.).
Karátson mezeje.
Lamos vápa;⁴¹ 1802: Lomos vápa (Per. 1805. szept. 18.).
Holt Tisza.
Hideg víznél; 1807 (Per. XVIII. sz. v. A. 2); 1865: Kis Hideg Viz, Nagy Hideg Viz (Pesty). L. még Királyháza határában is (1807).
*Sibort*⁴²-ban föld.
 1807.⁴³ *Mocsár mező.*

TISZAKERESZTÚR. (*Keresztúr, Kerezthwr.*)

Keresztúr villa is azok között a birtokok között volt, melyeket, mint az ugocsai királyi praediumból jogtalanul elfoglaltakat, 1296-ban István mester, ugocsai comes királyi parancsra visszafoglalt. Minthogy azonban a Káta nemzetségbeli Gábor fia, János bebizonyította, hogy Keresztúrt István s majd László király neki adományozta, III. Endre visszabocsátotta János

³¹ *Dögös csere*; a dög szó finnugor eredetű. EtSz. I. 1399. A *Döges* lehet személynév is, ez esetben összefügg az egyébként ismeretlen eredetű (nem szláv) *Dege*, *Degve*, *Degur* személynévvel. V. ö. *Dég* hn. Veszprém m., *Degidovec* hn. Zágráb m., *Döge* hn. Szabolcs m., *Dögös* hn. Nyitra m. (Kniezsa).

³² Eredete bizonytalan, talán oláh „Cimpul” = mező?

³³ Eredete ismeretlen.

³⁴ Per. 1689. F 31. Ns 12.

³⁵ Per. 1693. jan. 30. s F. 21. Ns 13.

³⁶ A sószállítók útja Mármarosból.

³⁷ Per. 1696. F. 32. Ns 23.

³⁸ UT. sub No 1. más.

³⁹ Ladorna?

⁴⁰ Per. 1795. ápr. 19.

⁴¹ Lamos vlg. személynév.

⁴² Eredete ismeretlen.

⁴³ Per. XVIII. sz. v. A. 2.

birtokába.¹ Keresztúr tehát az Ugocsa megye déli részén hatalmas birtoktestet összegyűjtő nemzetség birtoka volt, a megye északnyugati szélén távol- és egyedülfekvő Keresztúrt azonban az uradalomhoz, ennek népéhez társadalmi közösség nem fűzte, ilyen vonatkozásban közelebb állt a nemzetség beregmegyei birtokaihoz. Az Újhelyiek, kiknek birtokai válósággal körülölelték Keresztúrt, a Káta nembeli Csarnavodayakat 1421-ben a szomszédság jogán tiltották elidegenítésétől² s még a század folyamán valóban meg is szerezték azt. A további fejlődés során Keresztúron is, miként a többi Újhelyi-faluban, nagyszámú kismemesség (armalisták, egytelkesek) talált otthonra s bár Keresztúr a többivel ellentétben kúriális községgé nem alakult át, lakosságában a kismemesség egyre nagyobb súlyt képviselő tényező lett. A kismemesség térfoglalásával párhuzamosan a jobbágyság kezdett kiszorulni a faluból, ez a társadalmi folyamat azonban a falu lakosságának nemzetiségi összetételében változást nem idézett elő, minthogy a jobbágyság és a helyét elfoglaló kismemesség egyformán magyar volt. Csupán a XVIII. sz.-ban vegyült soraik közé egy-két szláv eredetű család.

BIRTOKOSOK.

1567.³ Ákos Mihály 1 mp, 1 des; Fancsikay Boldizsár 1 pp, 1 des; Ujhelyi András 3 ip, 2 pp, 1 nd, 3 des; -Jakab 3 ip, 1 pp, 4 nd; -János 2 ip, 3 pp, 5 nd, 1 des; -Zsigmond 1 j, 2 ip, 1 pp, 4 cb. – 1743.⁴ Aczél alias Nagy István, Csemniczky István, -János, Deák. János, Ilosvay Ferenc,- János,- János (id), Kardos István, -János, -Pál, Ujváry János, -Sámuel. – 1775.⁵ Deák István 1 i,- Dobsza Ferenc 5 c, 2 i, gr. Károlyi Antal 1 c; özv. Komáromyné 1 i; Maróthy György 3 c, 1 i; Nagy Juliánna 1 i; Ujhelyi Ferenc és Zsigmond 1 i; -József (id) 1 i.

HELYI KISNEMESSÉG.

1670.⁶ Egytelkesek. *M*: Hajdu, Kardos, Katona, 2 Lajos, Nagy, Szabó; *B*: Csemniczky, Dancs (l. utóbb: Dencs). – 1743.⁷ Armalisták. *M*: Borbely, Kereszturi, Makai, Miklós, Nagy, 2 Szenczi, Szilágyi, Tolnai; *B*: 2 Dencs. – 1754/55.⁸ Borbely, Fűsűs, 2 Ilosvay alias Borbély, Keresztury, Makay, 2 Nagy, Papp, Tol-

¹ Újh. Dl. 38134; Hazai okm. VIII. 447, 449. Keresztúr névvel először 1260-ban találkozunk, mint Feketepatak szomszédjával. Wenzel XII. 538–539.

² Újh., Kom. jz.

³ Dic.

⁴ Nemesi összeírás. Helyt.

⁵ UT.

⁶ Ug. jkv. 1670. szept. 22–23., f. 17.

⁷ Conscriptio. Per. 1743. Ns 6.

⁸ Nemesi összeírás. Helyt.

nay; Sz: Gregor (1760: Grigor Per. 1760. Ns 6); B: 3 Dencs, Mocsak.⁹

JOBBÁGYSÁG.

1483.¹⁰ M: Faber (l. 1490: Kowach), Kardos, Kerezthel, 2 Kysmyhal, 2 Kyspal, 2 Koncz, Kosa, Kwlchar, Lwkach, Parvus (v. ö. a Kys-eket), 2 Pathaky, 5 Salanky, Zantho; B: Bodon (l. 1490: Bondom), 4 Kathlyn, 4 Thariska.

1490.¹¹ M: Boldisar, Fabyan, Kardon, Kelemen, Kerezther (v. ö. Kerezthel), Kyspal, Kosa, Kowach, Mathe, Myklos, Paladi, 3 Pap, Pathaky, Pethew, Salanky, Simon, Zantho, Thorma, 2 Wary; B: Bondorn (v. ö. 1483: Bodon), 2 Kathlyn, Thako, 2 Tharyska, Zolaky (vlg: Salanky) s a következő egyes nevek: Balthasar, Kozma.

1567.¹² 1 j, 10 ip, 1 mp, 8 pp, 4 cb, 10 nd s 6 des (névvel csak egy). M: Bartha, Biro, 2 Boldiszear, Bewchi (1570: Beczy Dic.), Ferencz (des), 2 Gal, Kardos, Kathona, Kiraly, 2 Kosa, 2 Kowach, Kozma, Kun, Lajos (1570. hibásan: Kaios Dic), 2 Miclos, Matias (a családnév helyesen a keresztnéve: Jacob l. 1580), Nagy, 3 Pap, 2 Pathaky, Pete, 2 Zantho, Zekel, Zekeres; B: Tako, Tariska.

1567–1580. év között új nevek,¹³ 1570. M: Gergelyfia. – 1572. Alch, Balog, Katho. – 1576. M: Kereztien (v. ö. 1483: Kerezthel, 1490: Kerezther) Szawary, Varga; B: Katlyn (l. már 1483 s 1490-ben is). – 1577. M: Santha. – 1578. M: Hetey, Zeghi.

1580.¹⁴ 1 j, 60 chr. M: Balogh, Baratt, 2 Beczy (1582: Beczw; 1599: Beche Dec. Ber.), Biro, 2 Boldisar (1581. hibásan: Busar; 1597: Bosar, 1598: Buzor, Bodisar; 1602: Boldaj Dec. Ber.), 2 Ferencz (1594: Ferenczy Dec. Ber.), Gall, 2 Jacob, 2 Kardos (1597. hibásan: Kados Dec. Ber.), 2 Katto, Katona, Kosa, 6 Kowacz, 2 Kwn, Layor (1603: Laos Dec. Ber.), 4 Miklos, 3 Nagy, 10 Pap (1620: Papi Dec.

⁹ 1760-ban az armalista taksás nemesek listájában a fentiekén kívül még 1–1 Balogh és Mészáros is szerepel. (Per. 1760. Ns 6.). Utóbbi néven az előbb idézett 1743. évi conscriptioban libertinust találunk.

¹⁰ Hatalmaskodásban részt vett jobbágyok. Újh. Dl. 38422.

¹¹ Hatalmaskodásban részt vett jobbágyok. Lel. Acta, 1490. Ns 16.

¹² Az adó alá eső porták összeszámlálásakor készített jegyzék teljes névsora. Dic. A 2 évvel korábbi 1565. évi dézsmajegyzékben a fentiekén kívül még: Antal, Borssy, Gergel, Juhaz. Ezek közül 1567. után ismét előfordul: Juhaz (1572. Dic).

¹³ Az 1570., 1572., 1574. évi nevek adójegyzékekben (Dic), az 1576., 1577., 1578. évi dézsmajegyzékekben (Dec. Ber.).

¹⁴ A dézsmajegyzék teljes névsora. Dec. Ber. Meglepő a nevek között a *Ponchios* változatai. Úgy látszik hibás hallás és hibás leírás egyformán közrejátszottak. A véglegesnek a *Poncsos* változat látszik. Megjegyezzük továbbá, hogy 1 Ferenc, 2 Miklós s 1 Boldizsár a névsorhoz viszonyítva fordított alakban szerepelnek, tehát keresztnévük látszik családnévnek, 2 Miklós pedig „*Nicolaus*”-nak van írva. A további jegyzékekben az elírások pontosan ellenőrizhetők. Az ez évi jegyzékekben ugyan nem szerepelnek, de a következőkben ismét előfordulnak a következő, korábbiól már ismert nevek: Hajdu, Keresztien, Santa, Warga.

Ber.), 3 Pattaky, Ponchios (1594: Ponczos, 1597: Kinczes, 1604: Pinches, 1621: Bonczos, 1622: Pinzes Dec. Ber.), Saswary, 3 Zantho, Zekell; *B*: Menihartt, 2 Tako, 2 Tariska.

1580–1632. között további új nevek.¹⁵ 1581. *M*: Bodogh (1582: Boldogi, v. ö. 1580: Balogh, ez látszik végleges alaknak), Wegh. – 1582. *B*: Erdelj. – 1583. *M*: Pall. – 1594. *M*: Demeter, Matias (1602: Mathe). – 1597. *M*: Georgy; *B*: Oroz. – 1599. *M*: Simon. – 1601. *M*: Deak (1610: Literatus). – 1602. *M*: Huzti, Mihez (1603: Meses, 1604: Mehesz), Panczel (vlg. Ponczos helyett, l. 1580). – 1603. *M*: Magos; *B*: Bereghy. – 1611. *M*: Chietfalvi. – 1616. *M*: Agoston, Kis; *B*: Tott. – 1625. *M*: Huszar. – 1626. *B*: Kaydany (1634: Gaidani, 1635: Kaidona).

1632.¹⁶ 1 j, 34 fr, 12 chr. *M*: Agoston, Balogh (1662: Boldogh Bec. Ber.), Beczy (1633: Deczy; 1644: Peczi u. ott), Bodisar (1635: Bosar Dec. Ber.), 5 Gal, Huzty, Kardos, 2 Katona, 2 Kiraly, 3 Kosa, 4 Kovacz, 4 Kozma, Literatus (l. 1601: Deak), Mattjas, 7 Miklos (1637: Niklos, 1661: Nagymiklos Dec. Ber.), Nagy, 3 Pap (1651: Papi, 1663: Baty Dec. Ber.), Pataky, Ponczos, 2 Simon, Zanto, Zekely (1662: Szikely Dec. Ber.); *B*: Menihart (1651: Menyhert Dec. Ber.), Taka (1644: Tanko u. ott).

1632–1715. között további új nevek.¹⁷ 1633. *M*: Nagimihaly (1644: Mihaly). – 1644. *M*: Balassi, Koczis. – 1663. *M*: Botos. – 1664. *M*: Gyekeny, Vegső. – 1666. *M*: Kakaska. – 1693. *M*: Molnar; *B*: Szasz.

1715.¹⁸ 10 c, 1 extr (si). *M*: Bécsy, Huszty, 2 Kósa, 2 Miklós. Nagy, Székelly, Varga; *B*: Kotroszó (1716: Kotro Dec. Ber.), Menyhart.

1715–1775. között további új nevek. 1716.¹⁹ *Sz*: Chemezky (des). – 1743.²⁰ *M*: Asztalos, Bárány, Jánki, Kecskeméti, Lőrincz, Meszáros, Miskoczi, Timar; *Zs*: Joseph, Szatmari.

1775.²¹ 9 c, 8 i. *M*: Balog, 2 Bétsi, 2 Huszti, Jonas, Kapitany, 2 Nagy, Nadassy, 4 Varga; *Sz*: Gyurko, Kudron; *B*: Horvath.

A falu lakosainak nyelve az úrbérrendezés során 1772-ben felvett bevallások záradéka, a végrehajtásról 1775-ben kiadott bizonyosságlevél (UT), az 1773. évi hivatalos helységösszeírás (Bpest,

¹⁵ A felsorolt nevek a dézsmajegyzékekben. Dec. Ber. A következő nevek csupán egy ízben fordulnak elő: Georgy, Hetey, Huszar, Zeghi.

¹⁶ A dézsmajegyzék teljes névsora. Dec. Ber. Az ez évi jegyzékben ugyan nem szerepelnek, de a következőkben ismét előfordulnak a következő, korábbról már ismert nevek: Beregy, Ferencz, Kaidany, Kelemen, Lajos, Thott, Varga.

¹⁷ A felsorolt nevek a dézsmajegyzékekben. Dec. Ber. V. ö. UC 64–40. A következő nevek csupán egy ízben fordulnak elő: Balasj, Gyekeny (nő), Kakaska, Koczis, Molnár, Végső.

¹⁸ Az országos összeírás alkalmával készített kimutatás teljes névsora. CR. A kimutatásban ugyan nem szerepelnek, de az összeírás után is előfordulnak a faluban a következő, korábbról már ismert nevek: Balogh, Kis, Kovács, Kozma, Nagy, Orosz, Pataky, Tóth, Vegh.

¹⁹ A néhai Nógrády János javairól készített leltárban. UC 23–30.

²⁰ Conscriptio. Per. 1743. Ns 6.

²¹ Az úrbérrendezés alkalmával készített tabella teljes névsora. UT.

1920. 284), valamint a falu jegyzőjének 1862. évi jelentése (Helyt. 20895/1862.) szerint egyformán *magyar*.

FÖLDRAJZI NEVEK.

1332.²² *Sedlice*²³ campus.

Kadarch fluvius; 1483: Kadarcherdeje (Ujh. Dl. 38422.); 1509 (Lel., Prot. Parvum f. 186); 1655: Kadarch között, Kis Kadarch (Ujh. 1655. F. 21. Ns 35); 1753: Kis Kadarts hát (UT sub K); 1865: Kadarcs hát (Pesty). L. még Karácsfalva (1610. k.) és Tiszaújhely (1580–90) határában is.

1483.²⁴ *Kysmochar*, terra.

Baglyas,²⁵ silva; 1655: Boglyos (Ujh. 1655. F. 21. Ns 35); 1865: Bugjós (Pesty).

Zylasmeghmochar,²⁶ silva; 1655: Szilas (Ujh. 1655. F. 21. Ns 35).

Dezkamochar,²⁷ silva. – *Bykeshalom*, silva.

Pyskaros to; 1655: Piskarosszeg (Ujh. 1665. F. 21. Ns 35); 1753: Piskáros szegi (UT sub K).

Eperyes,²⁸ terra; 1655 (Ujh. 1655. F. 21. Ns 35); 1865 (Pesty).

Sampogonya,²⁹ terra; 1655: Sampagonya (Ujh. 1655. F. 21. Ns 35); 1753: Sámogony (UT sub K); 1865 (Pesty).

Naghweyzege,³⁰ terra; 1655: Nagi ver(?)szeg, Nagi vessi sege (Ujh. 1655. F. 21. Ns 35); 1865: Nagy vésszeg (Pesty).

Karnakadarchhath,³¹ terra; 1655: Korna Kadarcz (Ujh. 1655. F. 21. Ns 35).

Kelesparazthya,³² terra.

1503.³³ *Pergyés*³⁴ malma, molendinum; 1560: Pergos allya, fenetum (Ujh. 1660. F. 18. Ns 27); 1865: Pergős allya (Pesty).

1509.³⁵ *Elywes*,³⁶ silva. – *Harnocza*,³⁷ silva.

1627.³⁸ *Patak szeg*; 1655 (Ujh. 1655. F. 21. Ns 35); 1865 (Pesty).

²² Újh. Dl. 38416.

²³ *Sedlice* szláv szó, a *seděti* 'ülni' igéből. A *Sedlice* név *dl*-je nyugati szlávokra mutat; nem lehet sem orosz, sem délszláv. (Kniezsa.)

²⁴ Újh. Dl. 38422.

²⁵ Valószínűleg baglyas (bagoly) és nem boglyas (boglya).

²⁶ *Szilas-meg* (?) -mocsár.

²⁷ *Deszka* (szl. eredetű szó) -mocsár.

²⁸ *Eperjes* < *eperj*, *eper*. V. ö. MNy IX. 384; NyTsz I. 654; Oklsz. 189–190; MTsz I. 493.

²⁹ *Sám-pagonya* ? *Sám* < *Sámuel*; *pagony* = fiatal erdő. V. ö. Oklsz. 739.

³⁰ *Nagy-vész* (vejsze) -szeg.

³¹ *Karna*(?) -kadarcs-hát.

³² *Köles-parasztja*.

³³ Lel. Met. Ug. Ns 5.

³⁴ *Pergyés-pergős*, vlg. magyar személynév.

³⁵ Lel. Prot. Parvum f. 186.

³⁶ *Ölyves*.

³⁷ *Harnócza*, szláv eredete kétségtelen, de a közvetlen forrás ismeretlen. (Kniezsa.)

³⁸ Újh. 1627. F. 19. Ns 14.

1651.³⁹ *Nagy eger rét*; 1865: Nagy éger (Pesty). L. az Eger folyót még Dob (1372), Egres (1356. Egerpataka), Mátyfalva (1580. k.), Nagyszöllős (1336. Egerforrasa), Tiszaújhely (1516) és Tiszaújlak (1648) határában is.

Liget-en szántó.

1655.⁴⁰ *Korongh rehttye*, Korongh farkon, -odal: 1865: Koronghát (Pesty); 1900. körül: Koronghát, dülő (Kom. jz).

Tekerés mellett, -között; 1900. körül: Tekerés, folyóvíz (Kom. jz.). L. még Karácsfalva (1610. k.) és Tiszaújlak (1698) határában is.

Malom ut felén. – *Erghe*-ben rét.

Kürtös alatt, -előtt, -megett; 1865: Kürtös köz (Pesty).

*Porchik*⁴¹-ban föld; 1865; Porcsik hát (Pesty); 1900. körül: Porcsik, folyóvíz (Pesty).

*Akoma*⁴² *folyokaja*, *Akolma*; 1753: Akolna között, -folyokaja (UT sub K); 1865: Akoma köz (Pesty); 1900. körül: Akóna, dülő (Kom. jz.). L. még Tiszaújhely (1580–90) és Tiszaújlak (1698) határában is.

Nagi réth hat.

Törös teleké-ben föld; 1865 (Pesty).

Alsó mező; 1753 (UT. sub K). – *Felső mező*; 1753 (UT sub K). – *Nyulasszer*. – *Hossza szer*; 1865 (Pesty).

Utas-on föld. – *Gyekenyes hat*; 1865 (Pesty).

Giurus-ban föld; 1753: Gyürüs (UT sub K); 1865 (Pesty). – *Kerek rekettye*.

*Iske*⁴³ *farkaban*; 1865: Üsge, Üsgehát (Pesty); 1900. körül: Üsge patak (Kom. jz.).

Hid farkon. – *Horgas szer*. – *Dok-on*⁴⁴ *rét*. – *Nagi rén* tul. – *Fal eger*⁴⁵-en rét.

Szemerdek alatt. L. a Szemerdek nevű patakot még Fancsika (1642), Isóteleke (1424), Karácsfalva (1522), Mátyfalva (1411), Nagyszöllős (1336), Szöllősvégárdó (1642), Tiszaújhely (1522) és Verbóc (1410–20) határában is.

Kert alatt. – *Berecz lazsa*.

Czetfalvi ut; 1753: Csetfalvi ut-ban szántó (UT sub K); 1865 (Pesty).

*Doszlás*⁴⁶ *alatt*. – *Cima*⁴⁷ *szeg*. – *Benei osveny*. – *Falu ve-gen* föld; 1865: Faluszer (Pesty). – *Nyaras*.

1753⁴⁸ *Fiatalos*-ban szántó; 1865: Fiatalos allya (Pesty).

³⁹ Újh. 1651. F. 12. Ns 4.

⁴⁰ Újh. 1655. F. 21. Ns 35.

⁴¹ *Porcsik*, ismeretlen.

⁴² *Akolna*, *Akona* < szláv *Okolna* 'körül folyó'. (Kniezsa.)

⁴³ *Iske*, *Üsge?*, Ismeretlen.

⁴⁴ *Dok*, *Dók?* Ismeretlen.

⁴⁵ *Fal* (?) egér.

⁴⁶ *Doszlás?* Jelentése és eredete ismeretlen.

⁴⁷ *Cima* = vlg. *Csima* szn.

⁴⁸ UT sub k. más.

TISZAÚJHELY. (*Uyhel, Wyhel.*)

A Hontpázmány nemzetség ugozsai ágának telepítése a nemzetség által 1300-ban III. Endre királytól Viskért cserébe kapott¹ puszta Nyírteleken. Először 1360-ban tűnik fel családi osztozkodásban² s névadója lett az ugozsai Hontpázmányok egyetlen fiágban is fennmaradó ágának, az Újhelyieknek, kiknek mindvégig törzsbirtokuk maradt. A falu neve és az alábbi adatok alapján biztosan következtethetünk arra, hogy a falu eredetileg magyar település volt s számottevő idegen, főleg rutén népelemet csak a XVII. sz. vége felé és a XVIII. sz.-ban fogadott magába. Az új lakosok a nyelvi egységet megbontották ugyan, a falu nyelve a XIX. sz.-ban, az idegen eredetű betelepülők felszívódása után azonban ismét a magyar lett.

BIRTOKOSOK.

1567.³ Horváth Kristóf 1 ip, 2 pp, 1 ss, 5 cb; Ujhelyi András 1 ip, 1 pp, 1 cb; -János 1 ip, 1 pp, 1 cb; -Zsigmond 1 j, 3 ip, 1 pp, 1 nd. – 1775.⁴ Ujhelyi Ferenc 2 c, 1 i; -József 7 c, 3 i; -László 9 c, 1i, 2 si; -Sándor 8 c, 1 i, 2 si; -Sándor 8 c, 1 i, 4 si; -Zsigmond 1 c.

HELYI KISNEMESSÉG.

1681.⁵ Egytelkesek. *M:* Csengei, Ujhelyi; *B:* Gerseny. – 1743.⁶ Armalisták. *M:* Győry, Nagy, Palády, Szilvásy. – 1754–55.⁷ Armalisták: Győry, Palády.

JOBBÁGYSÁG.

1334.⁸ *M:* Zakalus.

1490.⁹ *M:* 3 Adam, 2 Benchew, 2 Deche, 5 Doby, Elyk, Hayas, 2 Kechey, 2 Lazar, Magnus (l. 1565: Nagy), Magos, 2 Mathe, Rago, Recze, 2 Rigo; *Sz:* 2 Bonchyg; *B:* Chygan, Jako, Raskay, Thott.

1516.¹⁰ *M:* 2 Adam, 2 Agosthon, Bartha, 2 Bencze, Doby, Ilyes, Kanyo, Kerezthyen, 3 Kewy, Kwy, Kys, 4 Lewrincz, Mathe, Mathyus, Rygo, Ujhelyi, Vegh; *N:* Oswald; *B:* Baska, (Raskay? l. 1490), Jako.

¹ Újh. Dl. 38130, 38131, 38138; Fejér VII. 2. 253–255; NRA 1060–51.

² Újh. Dl. 38410.

³ Dic.

⁴ ÚT.

⁵ Ug. jkv. 1681. dec. 20. f. 654.

⁶ Conscriptio. Per. 1743. Ns 6.

⁷ Nemesi összeírás. Helyt.

⁸ Újh. Dl 38150; Fejér VIII. 3. 748–751.

⁹ Hatalmaskodásban részt vett jobbágyok. Lel. Acta. 1490. Ns 16.

¹⁰ Tanúként kihallgatott jobbágyok. Dl. 22792.

1551.¹¹ *M*: Baronyay; *B*: Oroz.

1565.¹² 31 fr, 9 chr. *M*: Adam, 2 Agoston, Decze (1599: Deczey Dec. Ber.), Finta, Halaz (1581: Hallas Dec. Ber.), Kanio, 2 Kegy (1567: Kegie Dic; 1594: Kis Kigye; 1602: Kegies Dec. Ber.), Kezertien, 2 Kun, Lakatos, 3 Lazar, 2 Leorinch (1577: Leorinczfy u. ott), 2 Maday (1572: Baday; 1577: Mada u. ott), 2 Nagy, Rigo (1581: hibásan: Ryko; 1597: Ligo; 1601: Sygo Dec. Ber.), 2 Vegy (1583: Weghy u. ott), Vince; *Sz*: Banchyk, Banczyk, Breda; *B*: 2 Jako (1567: Jacob Dic; 1579. hibásan: Lako Dec. Ber.), Jakos, Redy, 3 Lector (1572: Liktha Dic; 1577: Littor Dec. Ber.), Moldovay (1576: Molway; 1577: Modway u. ott), Olah, Oroz, Teoreok.

1565–1632. között új nevek.¹³ 1567. *M*: Balas (1570: Nagy Balas; 1572: Balasy), Batia (1583: Battya). – 1572. *M*: Bartha. – 1576. *M*: Fancikai, Illies (1581: Elias; 1611: Illiesi), Kis, Kochis, Kosa (1580: Kos; 1599. hibásan: Rosa), Mathe, Mathyus, Nyako (1581: Naka), Pether (1581: Peterfy; 1594: Petry); *B*: Chios(?), Kencz (1577: Kench; 1581: Keoch; 1579: Koncz), Kozma, Rasko (1577: Raaska, 1578. hibásan: Kaska; 1581: Racska; 1625: Laskay). – 1577. *M*: Karthaas (1579: Kardos; 1582: Kartias), Kowach, Mezaros, Zirmay; *B*: Tooth, Wayda (1580: Gayda; 1582: Baida; 1597: Bojda; 1598: Vaida). – 1579. *M*: Czeczy (1580: Checey; 1605: Chichey), Urr. – 1581. *M*: Biro; *B*: Katra. – 1582. *M*: David, Zabo; *B*: Lippai. – 1583. *M*: Lwkachy. – 1594. *M*: Anthal, Barany (1611: Baraniay), Bede (vlg.: Kegye l. 1565), Gall, Jambor, Szilaghy. – 1594. *M*: Badoch (1597: Budocz). – 1597. *M*: Fazokas. – 1598. *M*: Niri, Santa. – 1599. *M*: Cher, Juhaz, Rosa (helyesen vlg: Kosa l. 1576); *B*: Kore (1604: Gore). – 1602. *M*: Bene, Vas; *B*: Ende. – 1603. *M*: Vargha. – 1604. *M*: Balogh, Chwillei (1605: Cheöleő; 1610: Cziwleó; 1620: Chüre), Ember, Pap, Pattogh; *B*: Piko. – 1605. *M*: Farkasfalwy, Gabor, Orban, Palady; *B*: Pettna (1611: Petnie). – 1610. *M*: Bekesi, Sipos, Toldi; *B*: Literatus. – 1620. *M*: Kassay, Kiraly, Taar. – 1621. *M*: Pato. – 1622. *M*: Katona, Szakacs; *B*: Potos (1625: Bodos).

1632.¹⁴ 2 j, 34 chr. *M*: 2 Adam, Badocz, Botos, Czeczy, Czelle, 2 David, Farkas, Fazakos, Gall, Illies, Kanio (1633: Konia Dec. Ber.), Katona, Kovacz, 2 Lazar, 2 Lőrincz, 2 Madai, Matthae, 2 Paladi, Pattogh, Tar, Vas, 4 Vincze; *B*: 2 Boida (l. 1577: Wayda), Piko, 2 Toth.

¹¹ Hatalmaskodásban részt vett jobbágyok. Újh. 1551. F. 13. Ns 12.

¹² A dézsmajegyzék teljes névsora. Dec. Ber.

¹³ A felsorolt nevek közül az 1567. és 1572. évek az adójegyzékekből (Dic), az 1576–1625. évek a dézsmajegyzékekből (Dec. Ber.) valók. A következő nevek csupán egy ízben fordulnak elő: Bede, Bekesi, Bene, Biro, Cher, Chios, Ende, Gabor, Jambor, Katra, Kiraly, Lwkachy, Orban, Santa.

¹⁴ A dézsmajegyzék teljes névsora. Dec. Ber. Az ez évi jegyzékben ugyan nem szerepelnek, de a következő években ismét előfordulnak a következő, korábbiról már ismert nevek: Agoston, Bartha, Kis, Koczis, Kun, Orosz, Pap, Raska, Sipos, Szabo, Szakacs, Varga.

1632–1695. között további új nevek.¹⁵ 1633: *M*: Demeter, Kulczar; *Sz*: Ilko. – 1635. *B*: Horvath. – 1636. *M*: Badalay; *B*: Turocz. – 1637. *M*: Patay; *Sz*: Babicz; *B*: Ruska (l. 1576: Rasko). – 1659. *M*: Lajos, Soos; *B*: Gaspar, Geller (1671: Galler UC 64–40). – 1662. *M*: Borsos, Buzas, Miklos; *B*: Racz. – 1665. *M*: Borbely; *B*: Szaniszlo. – 1666. *M*: Bodnar, Chizmadia, Mester; *B*: Lengiel, Pajdák. – 1671. *M*: Szabados. – 1692. *B*: Bajada (v. ö. 1632: Boida). –1693. *B*: Pettrej.

1695.¹⁶ 1 j, 10 chr, *M*: Badocz, Dudas, Lőrincz, Macska, Szabo, Turda, Vincze; *B*: Bajda, Orosz, Petrus (v. ö. 1693: Pettrej), Raska.

1715.¹⁷ 9 c, 1 i, 1 taksás ignob., 2 extr (si). *M*: Boghnár, Jónás, 2 Kis, 2 Lőrincz; *Sz*: Frigilics, Kacsur; *B*: 2 Orosz, 2 Rákóczy, Sztanyiszló (v. ö. 1665. Szaniszlo).

1715–1775. között további új nevek. 1743.¹⁸ *M*: Méhes, Szamaga, Szöcs, Zöld; *Sz*: Haczká, Jurkó, Severa, Zerpuska; *Zs*: Hersko; *Ö*: Pap; *O*: Pintye; *B*: Major, Nereszniczey, Polyánkay.

1775.¹⁹ 27 c, 6 i, 6 si. *M*: Balás, Czomoga (l. 1743: Szamaga), Gáll, 2 Halász, Kiss, Méhes, 2 Molnár, Szabó, Szöcs, 2 Szücs, Thurda; *Sz*: 3 Czapovics, Dégánics, Gidovics, 3 Kelecsinszka, 2 Lemák, 3 Szevera; *O*: Szaraka, Pintye; *B*: Buta (Bota), Brodi, Lápossi, 3 Major, Martin, Papp, Polyák, Sáradi.

A falu lakosainak nyelve (usitata lingua) az úrbérrendezés során 1772-ben felvett bevallások záradéka s a végrehajtásról 1775-ben kiadott bizonyáglevél (vernacula lingua) szerint *magyar* (UT); az 1773. évi hivatalos helységösszeírás (Bpest, 1920. 284) a *magyar* és *rutén*, a falu jegyzőjének 1862. évi jelentése (Helyt. 20895/1862. eln.) pedig már csak a *magyar* nyelvet jelöli meg a faluban túlnyomólag divatozónak.²⁰

FÖLDRAJZI NEVEK.

1507.²¹ *Zywza*, terra; 1580–1590. körül: *Ziuza* (Ujh. XVII. sz. v. F.

¹⁵ A felsorolt nevek az 1671. évi kivételével, mely a néhai Újhelyi János elkobzott javairól készített összeírásban (UC 64–40, 60–17) található, a dézsmajegyzékekből (Dec. Ber.) valók. Egy ízben fordulnak elő a következő nevek: Babicz, Badalay, Buzas, Chizmadia, Horváth, Ilko, Patay, Ruska, Szabados, Turocz.

¹⁶ A dézsmajegyzék teljes névsora. Dec. Ber.

¹⁷ Az országos összeírás alkalmával készített kimutatás teljes névsora. CR.

¹⁸ Conscriptio. Per. 1743. Ns 6.

¹⁹ Az úrbérrendezés alkalmával készített tabella teljes névsora. UT.

²⁰ Szirmay szerint (70) lakosai magyarok és rutének, Fényes Elek szerint (Magyaror. stat. et geogr. tekintetben. 1839. IV. 417) is a falu magyar-orosz, Balogh (607) 1–9% orosz kisebbséget jelöl meg a faluban az 1892. évi népszámlálás alapján. A falu neve ruténul: Vujhelj (Petrov Mat. VI. 196.).

²¹ Dl. 38445. Újhelyi György tiltakozott, mivel e földeket Bökényi Miklós birtokolja. Az itt megnevezett, valamint a *Bolya*, *Varfeli paraszt*, *Szelepszeg*, *Aprós*, *Gyertyános* nevű földek miatt sok villongás volt Újhely és Bökény birtokosai között. (V. ö. Újh. 1722. F. 10. Ns 17., 1550. F. 15. Ns 29.) Az okot ezekre a Tisza szolgáltatta, mert mederváltoztatásaival, elhordásaival ingado-

23. Ns 19); 1669: Szijuza vápája, -dombja (Ujh. 1669. F. 10 Ns 28); 1671 (UC 64–40); 1677 (UC 60–18); 1722: Sziuza (Ujh. 1722. F. 10. Ns 17). L. meg Bokeny határában is (1630–40. k.).
- Naghdarno*, terra; 1560, insula (Ujh. 1560. F. 18. Ns 27); 1669 (Ujh. 1669. F. 10. Ns 28); 1671 (UC 64–40; UC 60–18); 1722 (Ujh. 1722. F. 18. Ns 17); 1865: Darno (Pesty); 1900. korul: Darno, dulo (Kom. jz.); 1925: Dornov (Petrov 36). L. meg Bokeny határában is (1622).
- Kysdarno*, terra; 1560, insula (Ujh. 1560. F. 18. Ns 27); 1638 (Ujh. 1638. F. 10. Ns 20); 1669 (Ujh. 1669. F. 10. Ns 28); 1671 (UC 64–40); 1722 (Ujh. 1722. F. 18. Ns 17).
- 1516.²² *Gaborw*, terra; 1580–1590. (Ujh. XVII. sz. v. F. 23. Ns 19); 1865: Gaboro (Pesty). L. Mátyfalva határában is (1516).
- Eger*, lacus; 1620. korul: Eger mellett (Ujh. XVII. sz. v. F. 22. Ns 16). L. az Egert meg Dob (1372), Egres (1356), Mátyfalva (1580 k.), Nagyszollos (1336. Egerforrasa), Tiszakeresztúr (1651) és Tiszaújlak (1648) határában is.
- 1522.²³ *Chemelaza*,²⁴ kaszáló.
- Zemerdekvize*; 1550–1560. között: Szeomeordeok pataka (Ujh. XVI. sz. v. F. 27. Ns 7); 1582 (4. sz. Kir. Könyv 255). L. még Fancsika (1642), Isóteleke (1424), Karácsfalva (1522), Mátyfalva (1411), Nagyszollos (1336), Szollosvegardo (1642), Tiszakeresztúr (1655) és Verboc (1410–20) határában is.
- 1544.²⁵ *Halowan*, stagnum; 1580–1590. korul (Ujh. XVII. sz. v. F. 23. Ns 19); 1638: Halvani hat (Ujh. 1638. F. 26. Ns 38); 1669: Kis halvan palaja (Ujh. 1669. F. 10. Ns 28); 1671 (UC 64–40); 1887: Halvany (a 75000-es kat. terkepen). V. o. Bokeny határában is (1549).
- Bolya*, insula; 1550 (Ujh. 1550. F. 35. Ns 11, F. 15. Ns 29); 1620. körül: Balia (Ujh. XVII. sz. v. F. 22. Ns 16); 1651: Bolja (Ujh. 1651. F. 33. Ns 6); 1669 (Ujh. 1669. F. 10. Ns 28); 1671: Balya (UC 64–40); 1725: Bolya, ma Lokert (Ujh. 1550. F. 15. Ns 29). L. Lokert-et 1651-tol külön is u. itt és Sásvár (1553) határában is.
- 1580–1590. körül.²⁶ *Tekeneos kozot*, Tekenos foliasa; 1610. körül: Tekenos hat (Ujh. XVII. sz. v. F. 27. Ns 4); 1620. körül

zova tette a határokat. Hol ide, hol oda számították a Darnó, Sziuza, Szelepseg, Aprós neve ma mindkét községben él, a közös határ környékén. E földrajzi neveket, a szerint, hogy a forras hová tartozónak jelezte, itt is, ott is felvettük.

²² Dl. 22792.

²³ Lel., Kom. jz.

²⁴ Cseme-láza.

²⁵ Ujh. 1554. F. 16. Ns 6., F. 15. Ns 26. Ez iratokban mindkettot Bokenyhez tartozónak vitatják. *Halvány*, *Halvány-hát*, *Nagyhalvany*, *Sasas halvány*-nevek ma is élnek Bökényben.

²⁶ Ujh. XVII. sz. v. F. 23. Ns 19.

- (Ujh. XVII. sz. v. F. 27. Ns 16); 1671 (UC 64–40); 1907. a szomszédos Péterfárván: Tekenő szeg (OT).
- Kadarcj menteben*, Kadarcz kozt; 1620. körül: Kadarcz teke-
örolet, Kadarcsi *szurdok* (Ujh. XVII. sz. v. F. 27. Ns 16);
1887: Kadarcs (a 75000-os kat. térképen), 1907: Kadarcs-
tanya (OT). L. a Kadarcs patakot, még Karácsfalva (1610.
k.) és Tiszakeresztúr (1332) határában is.
- Lukacj laza*; 1610. körül Lukats laza, (Ujh. XVII. sz. v.
F. 27. Ns 4).
- Nagy rét*; 1671: Csonalos alias Nagy rét (UC 64–40).
- Pap otovannia zeri*; 1620. körül: Pap oltovanya (Ujh. XVII.
sz. v. F. 27. Ns 16).
- Halasto-ra eodulo* fold; 1610. körül (Ujh. XVII. sz. v. F. 27.
Ns 4); 1620. körül (Ujh. XVII. sz. v. F. 27. Ns 16).
- Hozzu fold zere*; 1620. körül: Hozzu zer (Ujh. XVII. sz. v. F.
27. Ns 16).
- Akolna hat*; 1620. körül: Akona mellett (Ujh. XVII. sz. v. F.
27. Ns 16). L. az Akolna folyót még Tiszakeresztúr (1655)
és Tiszaújlak (1698) határában is.
- Tiza haton eodulo fold.*
- Allo*²⁷ *hat*; 1702: Allóból kimenő *Folyóka* nevű patakocska
(Ujh. 1702. F. 31. Ns 47); l. alább: Folioka.
- Regi Tiza Jaras*; 1669: Tiszajárás avagy tekerület (Ujh. 1669.
F. 10. Ns 28); 1671: Tiszajárás nevű kaszálók (UC 64–40).
- Surü alat*; 1620. körül: Swrw alat (Ujh. XVII. sz. v. F. 27.
Ns 16); 1651 (Ujh. 1651. F. 33. Ns 6).
- Czermeli*²⁸-en föld; 1620. körül: Czermell (Ujh. XVII. sz. v.
F. 27. Ns 16); 1702: Csermelyében rét (Ujh. 1702. F. 31.
Ns 47).
- Eg zer*,²⁹ egy zer; 1620. körül: Egh szer (Ujh. XVII. sz. v. F.
27. Ns 16); 1677 (UC 60–18).
- Maczkas kozot*; 1620. körül: Maczikas-ban szántó (Ujh. XVII.
sz. v. F. 27. Ns 16); 1677: Maczkas (UC 60–18); 1887: Macs-
kás tn. (a 75000-es kat. térképen).
- Konjhocz*³⁰-*ra eoduloben*; 1651: Konihocz (Ujh. 1651. F.
33. Ns 6).
- Czere*; 1865: Csere, Csereallya (Pesty).
- Fancikaj ut menteben*; 1620. körül (Ujh. XVII. sz. v. F. 27.
Ns 16); 1651 (Ujh. 1651. F. 33. Ns 6).
- Folioka*: 1620. körül: Halasto folyokaia (Ujh. XVII. sz. v. F.
27. Ns 16); 1651: Foljoka (Ujh. 1651. F. 33. Ns 6); 1702:
Allo-ból kimenő *Folyóka* nevű patakocska (Ujh. 1702. F.
31. Ns 47); l. előbb is *Allo hat-nál*.
- Kender fold.*
- Gepiure eodulo* fold; 1610. körül: Gyepw (Ujh. XVII. sz. v.
F. 27. Ns 4); 1620: körül: Giepw (Ujh. XVII. sz. v. F. 27.

²⁷ Úgy látszik, valami „álló”-víztől vette nevét.

²⁸ *Csermelye*, fűnév, eredete nincs tisztázva. EtSz. I. 990.

²⁹ *Egy-szer?*

³⁰ Szláv *konjuhovъci* < *konjuhъ*, ‘csikós’. (Kniezsa).

- Ns 16); 1651: Gicpo (Ujh. 1651. F. 33. Ns 6); 1669 (Ujh. 1669. F. 10. Ns 28); 1671: Gyepü oldal (UC 64–40); 1865: Gyepü allya (Pesty).
Jeg verem zere; 1620. körül (Ujh. XVII. sz. v. F. 27. Ns 16); 1677 (UC 60–18).
Chontos mellett; 1620. körül: Cziontos pataka (Ujh. XVII. sz. v. F. 27. Ns 16); 1651 (Ujh. 1651. F. 33. Ns 6). L. Verbóc. (1410–20. Chanto-foka) határában is.
Giertanos; 1669 (Ujh. 1669. F. 10. Ns 28); 1671 (UC 64–40); 1722 (Ujh. 1722. F. 10. Ns 17).
 1610. körül.³¹ *Alsó mező*; 1671 (UC 64–40); 1677 (UC 60–18); 1722 (Ujh. 1722. F. 10. Ns 17).
Csenalos;³² 1620. körül: Czionalos, -foljokaja (Ujh. XVII. sz. v. F. 27. Ns 16); 1671: Csonalos alias Nagyréth (UC 64–40).
Kis Tisza; 1620. körül: Kis Tiza oldal (Ujh. XVII. sz. v. F. 27. Ns 16). L. még Fancsika (1768), Nagyszöllös (1633) és Tiszaújlak (1723) határában is.
Jakab vapaia; 1620. körül (Ujh. XVII. sz. v. F. 27. Ns 16); 1671 (UC 64–40).
Szenyes; 1620. körül: Szennies-ben szántó, -foliokaja (Ujh. XVII. sz. v. F. 27. Ns 16).
Dellő. – *Pap katyoia*. – *Sasas patak*.
 1620. körül.³³ *Kert alatt, Kert allya földön*; 1651 (Ujh. 1651. F. 33 Ns 6); 1677 (UC 60–18).
Hakczao-ban szántó. – *Elseő Domb alatt*. – *Kender aztato patakia*. – *Popi fizesse*.³⁴ – *Moso Hath*. – *Malom ut*. – *Sovanj szer*; 1669: Soványos oldal (Ujh. 1669. F. 10. Ns. 28). – *Fancziki eösveny*. – *Mattifali út felen*. – *Szaro Teöviske*. – *Nadas szeg*; 1677 (UC 60–18). – *Riczie*³⁵-n kaszáló. – *Szilás alatt*; 1865: Szilasi forduló (Pesty). 1887: Szilás (a 75000-es kat. térképen). – *Kolos*³⁶-ban szántó; 1677 (UC 60–18).
 1638.³⁷ *Tisza hagyas*.
 1648.³⁸ *Szeleb szeg*; 1669: Szelep szegh (Ujh. 1669. F. 10. Ns 28); 1677: Selep szög (UC 60–18); 1722 (Ujh. 1726. márc. 19). L. még Bökény (1630–40 k.) és Tiszaújlak (1648) határában is.
 1651.³⁹ *Felső mező*; 1669 (Ujh. 1669. F. 10. Ns 28); 1671 (UC 64–40) 1677 (UC 60–18); 1722 (Ujh. 1722. F. 10. Ns 17).
Falu szer.

³¹ Újh. XVII. sz. v. F. 27. Ns 4.

³² *Csalános*.

³³ Újh. XVII. sz. v. F. 22. Ns 16.

³⁴ *Papi fizese*.

³⁵ *Ricse?*, eredete, jelentése ismeretlen.

³⁶ Jelentése ismeretlen, eredetileg vlg. személynév volt.

³⁷ Újh. 1638. F. 10. Ns 20.

³⁸ Újh. 1648. Ns 9.

³⁹ Újh. 1651. F. 33. Ns 6.

- Toborzik*⁴⁰ nevű föld.
Lokert; 1671 (UC 64–40); 1677 (UC 60–18); 1702 (Ujh. 1702. F. 31. Ns 47); 1725: Bolya ma Lókert (Ujh. 1550. F. 15. Ns 29); 1865: Lókert (Pesty); 1887 (a 75000-es kat. térképen); 1907. Péterfalva határában. Lókerti-tanya (OT); 1925: Lovkert (Petrov 36). L. 1544: Bolya (1725: Bolya ma Lókert).
- 1654.⁴¹ *Darno Füzesse*. V. ö. 1507: Nagh-, Kys darno.
- 1669.⁴² *Varfel paraszt*, melyet *ujhelyi szegésnek* neveznek; 1671: Varbeli paraszt (UC 64–40); 1722: Varfeli paraszt (Ujh. 1722. F. 10. Ns 17). L. még Bökény határában is (1622). *Lapos*. – *Ticze*⁴³ *hát*. – *Tügyes palaj*.⁴⁴ – *Kis Darno palaja*. V. ö. 1507: Nagh, -Kys darno. – *Róka lyuknál*. – *Lu Szegh füzesse*.⁴⁵ – *Me palaj*.⁴⁶ – *Nagy szemü kökenynél*.
- 1671.⁴⁷ *Tisza köz*i.
- 1677.⁴⁸ *Felseő Füzés*; 1907: Nagyfüzes (OT); 1865 (Pesty). – *Past-on rét*.
Medgyes kert. – *Csetfalvi ut*.
- 1690.⁴⁹ *Máros* nevű kaszáló.
- 1702.⁵⁰ *Csonkás*; 1865 (Pesty); 1900. körül: Csonkás, dülő (Kom. jz.). L. a Csonkás nevű patakot még Fancsika (1550–60) és Tiszaújlak (1680) határában is.
- 1720.⁵¹ *Apros*, *pratum*; 1722 (Ujh. 1722. F. 10. Ns 15); 1887; Nagy aprós (a 75000-es kat. térképen); 1900. körül: Aprós, dülő (Kom. jz.). L. még Bökény (1720) és Tiszaújlak (1759) határában is.

TISZAÚJLAK.

Wylach, Wylak, Vylac, Uylak.

Tiszai révjéről és sókikötőjéről, mely a Mármarosból fuvarozott só továbbító állomásául szolgált, már a középkorban nevezetes volt. A XIV. sz. első éveiben telepítették a Hontpázmány-nemzetség Biharmegyéből keletre szakadt tagjai, akik 1300-ban a mármarosmegyei Viskért III. Endre királytól

⁴⁰ *Toborzik?*, jelentése ismeretlen.

⁴¹ Újh. 1654. F. 10. Ns 24.

⁴² Újh. 1669. F. 10. Ns 28.

⁴³ *Ticze* összetételű földrajzi nevek Nagyszöllősnél és Bökénynél is.

⁴⁴ *Tölgyes palaj*.

⁴⁵ *Ló-szeg-füzese*. V.ö. 1651. Lókért.

⁴⁶ Vlg. *Mélypalaj*.

⁴⁷ UC 64–40, 60–17.

⁴⁸ UC 60–18, 42–11.

⁴⁹ Újh. 1690. aug. 2.

⁵⁰ Újh. 1702. F. 31. Ns 47.

⁵¹ Újh. 1720. F. 34. Ns 16, F. 10. Ns 9.

Ugocsában Ardót, Rakaszt és a puszta Nyírteleket kapták cserébe.¹ Néhány év múlva, 1304-ben a család ugocsai birtokai közöttt már Újlak is szerepel,² birtokosai tehát a közbeeső idő alatt telepítették, kétségtelenül a néptelen Nyírteleken, ennek nyugati sarkában. Birtokán a későbbi századok során a nemzetség ugocsai ágának egyetlen fennmaradó fiága, az Újhelyiek főként a leányág révén egyre inkább megosztottnak voltak kénytelenek, úgyhogy mikor a kir. kincstár a számára fontos kereskedelmi és közlekedési pontot képező helységet megvette 1770-ben, több mint negyven igényjogosultat kellett kielégítenie.³ A falu magyar neve, legrégebbi dűlő- és más földrajzi nevei, az első jobbágynévsorok, de általában a nemzetség környékbeli birtokainak általános struktúrája is kétségtelenné teszik, hogy Újlak kezdettől fogva magyar település volt. A XVIII. sz. vége fele és a következő században némi rutén beszivárgás figyelhető meg,⁴ a rutén elem azonban korán átvette a túlnyomó magyarság nyelvét. A közelmúlt évtizedekben a Galíciából átszármazó zsidóság jutott túlsúlyra a kir. fiscus kezén mezővárosi kiváltsággal, vásártartással és más gazdasági előnyökkel reá erős vonzást gyakoroló helységben.

BIRTOKOSOK.

1567.⁵ Bűdy Mihály 2 pp, 1 des; Horváth Kristóf 2 nd, 5 des; Ráthonyi Pál 1 mp; Szirmay Lajos 1 mp, 3 des; Ujhelyi Jakab 1 nd, 4 des; -János 6 nd, 4 des; -Zsigmond 3nd, 4 des. – 1754/55.⁶ Ercsy László, Fornosy Ádám, Fóris István, -János (2), -Pál, özv. Kovács Istvánné, Madis Imre, Peterke István, Sötér József, Szenczy Ferenc, -László, Ujhelyi Pál, Vincze Imre. – 1775.⁷ A királyi fiscus 31 c, 6 i, 8 si.

HELYI KISNEMESSÉG.

1670.⁸ Egytelkesek. *M*: Fejérvári, 2 Leleszi, Nagy, Ujhelyi, Nagy; *B*: Karácsfalvi, Szaniszló (e. n.). – 1681.⁹ Egytelkesek. *M*: 2 Adorján (Adorjáni), 2 Ercsy, Kosa, 2 Leleszi, Mezei, Pinches, Varga; *B*: Maytoni. – 1743.¹⁰ *M*: Bánki, 2 Tar, Vincze. – 1754/55.¹¹ *M*: Pánky, 3 Szilagyai, 2 Tar; *B*: Buday.

¹ Ujh. Dl. 38130, 38131, 38138; Fejér VII. 2. 253–255; NRA 1060–51.

² Ujh. Dl. 38139.

³ NRA 1817–308. E, ad E.

⁴ A falu neve ruténul: *Vujlok* (Perov Mat. VI. 196).

⁵ Dic.

⁶ Nemesi összeírás. Helyt.

⁷ UT.

⁸ Ug. jkv. 1670. szept 22–23. f. 17.

⁹ Ug. jkv. 1681. dec. 20. f. 654.

¹⁰ Conscriptio. Per. 1743. Ns 6

¹¹ Nemesi összeírás. Helyt. A fentiekén kívül 1760-ban még Fejér nevű taksás armalistát is találunk. Per. 1760. Ns 6.

JOBBAGYISÁG.

1490.¹² *M*: 2 Bagossy, Byro, 5 Dyenes, 2 Gal, 2 Kaza, 2 Kosa, Kozma, 3 Magnus (l. 1524: Nagy), Mathochy, 2 Pap, 3 Parvus (l. 1524: Kis), 2 Remethe, 2 Sowago, 3 Zabo, 4 Urban, 3 Warga, 2 Was; *B*: Cenes, Chyne, Erdely, Hanga, 2 Lyppay, Lywras, 2 Niger, 3 Toth.

1524.¹³ *M*: Baranyai, Czegeldi, Kaza, Kis, Kosa, 2 Nagy, Pap, Thalpalo, Was.

1565.¹⁴ 10 fr, 7 chr. *M*: Bede (1572: Bedew Dic), Czepus, Deak, Fagias (1581: Fatgyos Dec. Ber.), Kiemos (1507: Kewmives Dic; 1576: Komos Dec. Ber.), Kis, Kotiogo, Mathias, Molnar, Nagy, 2 Nerges (1572: Nierges Dic.), Pap, Urban (1567: Orban Dic), Zirmay; *B*: Baran (1567: Baraniay Dic), Hanga.

1565–1580. között új nevek.¹⁵ 1567. *M*: Kowach, Lelezi, Mizaros, Zabo, Warga; *B*: Tariska. – 1572. *M*: Bires (1577: Bereos, 1579. tévesen: Veres), Feyr, Somogi (1576: Chomogi), Thamas, Was; *B*: Neste. – 1574 *M*: Kaza (1581: Kazzay); *B*: Thewreuk. – 1576. *M*: Simon, Wago, Wagos; *B*: Lector. – 1577. *M*: Gerwd, Laios. – 1579. *B*: Lengiel.

1580.¹⁶ 1 j, 45 fr, 5 i. *M*: Bede, 2 Bedeo, Deorgeos (1583: Deongeos; 1594: Deorges; 1601: Dörgös Dec. Ber.), Kis, 3 Kosa (helyesen vlg: Kasa, l. 1490, 1574; később is 1582: Kasza; 1598: Kassa Dec. Ber.), Kotthiogo, 3 Kowacz, Keommeos (1581: Kymyes Dec. Ber; l. 1565), Keowago, 3 Lelezy, Mezaros, 3 Nagy, Nyerges, 4 Orban, Pap, Santha, Simon, 6 Zabo, Zirmay, 2 Vincze; *B*: 6 Baraniay, Hanga (1581: Ongh Dec. Ber.), Lengyell, Tariska, Teoreok.

1580–1632. között további új nevek.¹⁷ 1581. *M*: Janoss, Zeöd. – 1583. *M*: Paladj. – 1594. *M*: Kochis, Rez (1697: Recz, 1601: Resz; 1620: Revesz; 1621: hibásan Racz). – 1597. *M*: Illes, Kadar. – 1598. *M*: Kertali (1599: Kerteli, 1666: Kertelly), Keonch. – 1599. *M*: Futot, Lanthos. – 1601. *M*: Elek. – 1602. *M*: Kati (1622: Katy); *B*: Taska. – 1603. *M*: Sipos. – 1604. *M*: Gieörg (helyesen a családnév fordítva: Tamás, l. 1572); *B*: Czeregh (1605: Chieleggh, 1616: Czeleggh, 1626: Cswlleögh). – 1610. *M*: Barta, Halasz. – 1616. *M*: Buzas, Zaraz, Zep; *B*: Ola. – 1620. *M*: Alfeodi. – 1622. *M*: Giörgy, Pal. – 1625. *M*: Gaspar. – 1626. *M*: Gore; *B*: Tarnay.

¹² Hatalmaskodásban részt vett jobbágyok. Lel. Acta 1490. Ns 16,

¹³ Ujh. Dl. 38466.

¹⁴ A dézsmajegyzék teljes névsora. Dec. Ber.

¹⁵ A felsorolt nevek a dézsmajegyzékekben. Dec. Ber. Gerwd, Lector, Wago, Wagos csak egy ízben fordulnak elő.

¹⁶ A dézsmajegyzék teljes névsora. Dec. Ber. Az ez évi jegyzékben ugyan nem szerepelnek, de a következőkben ismét előfordulnak a következő, korábról már ismert nevek: Deák, Faggyas, Molnar, Thamas.

¹⁷ A felsorolt nevek a dézsmajegyzékekben. Dec. Ber. A következő nevek csupán egy ízben fordulnak elő: Buzas, Deak, Elek, Futot, Gore, Janoss, Keonch, Paladj, Taska, Zeöd.

1632.¹⁸ 1 j, 18 fr, 13 chr. *M*: Alfoldj, Barta, Biro, Gaspar, Kasza, Leleszi, Literatus (l. 1565: Deak), 4 Nagy, Nagy Georgy (l. 1622: Giörgy), 2 Orban, 2 Pal, Polgar, Rez, Sipos, 3 Zabo, Zanto, Zaraz, Zep, 3 Varga, Vincze; *B*: Darnaj (l. 1626: Tarnay), Ola, Tariska.

1632–1715. között további új nevek.¹⁹ 1633. *M*: Zeocz; *B*: Czerney (vlg Darnay-Tarnay, l. 1632). – 1634. *M*: Biro.. – 1635. *M*: Tanczos; *B*: Tako. – 1637. *M*: Bathory, Kozma. – 1638. *M*: Kiraly. – 1644. *B*: Tomka. – 1661. *M*: Bodroky, Mathe, Mihaly, Veres. – 1662. *M*: Turda (1663: Turna; 1664: Turday; 1666: Durda). – 1664. *B*: Morolly (1677: Moro, 1693: More). – 1665. *M*: Badocz (1666: Bados, 1681: Tibacz, 1683: Badocs), Csapo. – 1666. *M*: Kelemen. – 1673. *M*: Adorjan, Csizmadia, Gal. – 1677. *B*: Orosz. – 1678. *M*: Dinnyeszegh (1679: Dioszeg), Santa, Thar. – 1680. *B*: Mihok. – 1690. *B*: Szeregynei. – 1693. *M*: Balogh, Farkas, Harsanyi, Hathazi, Munkaczi, Szoboszlai; *B*: Risko. – 1694. *Sz*: Varicso. – 1695. *M*: Szakal; *B*: Thott.

1715.²⁰ 18 c, 3 i, 5 extr (si). *M*: Ács, Adorján, 2 Balogh, 2 Csengery, Gaál, Katy, Kis, Kozma, Kovács, Miskoczy, Molnár, Munkácsy, Szabó, Szép, Szoboszlay, Tövis, Turda, 2 Varga, Vincze, Vörös, 2 Zöld; *B*: Porhán (1716: Korhány Dec. Ber.)

1715–1775. között további új nevek. 1716.²¹ *M*: Kövér, Wáry. – 1743.²² *M*: Fekete, Gyulai, Halasz, Mester, Nyri, Szilagyi, Szilvasi; *N*: Kondrád; *Zs*: Lebovic; *C*: Pati.

1775.²³ 31 c, 6 i, 8 si. *M*: 2 Badalay, Beregszászy, Béres, Boryasz, Fazokas, 2 Hajas, Kalman, Kantor, Kerekes, Kocsis, Konyel, Kovács, Máté, Mohay, Nagy, Nyiri, Paládi, Sánta, 2 Sas, Siket, Sinor, 2 Szabó, Száraz, Szilvay, Váry, Vikony, Zöd; *N*: Mittervoker, Sudsz; *B*: Belinyesy, Buzat, Csilik, Czigány, Dobszay, Egresi, 2 Hacsy, Koszta, 2 Orosz, Terebesy.

A falu lakosainak nyelve az 1773. évi hivatalos helységösszeírás (Bpest, 1920, 284) szerint *magyar* és *rutén*; az úrbérrendezésről 1778-ban kiadott bizonyáglevél szerint a lakosok anyanyelve (lingua vernacula) *magyar* (UT) s a falu jegyzőjének 1862. évi jelentése szerint is (Helyt. 20895/1862. eln.) egyedül a *magyar* nyelv divatozik a faluban.

¹⁸ A dézsmajegyzék teljes névsora. Dec. Ber. Az ez évi névsorban ugyan nem szerepelnek, de a következőkben ismét előfordulnak a következő, korábbról már ismert nevek: Baranyai, Fatgyos, Kathi, Kertalli, Kotczis, Kotthiogo, Meszaros, Monar, Nyerges, Tamas, Veres, Zöd.

¹⁹ A felsorolt nevek a dézsmajegyzékekben. Dec. Ber. A következő nevek csupán egy ízben fordulnak elő: Csizmadia, Farkas, Hathazi, Mihok, Risko, Santa, Szakal, Tanczos, Tomka, Thott, Varicso.

²⁰ Az országos összeírás alkalmával készített kimutatás teljes névsora. CR.

²¹ Dec. Ber.

²² Conscriptio. Per. 1743. Ns 6. A zsidók és cigányok kifejezetten ezeknek jelölve.

²³ Az úrbérrendezés alkalmával készített tabella teljes névsora. UT.

FÖLDRAJZI NEVEK.

- 1334.²⁴ *Teutelek*,²⁵ vadus; 1341: Revtelek (Ujh. Dl. 38153).
Scenth Ilona Zygete,²⁶ insula; 1638: Sz. Ilona-n rét (Ujh. 1638. A.); 1671 (UC 64–40); 1693 (Ujh. 1692. febr. 8); 1697 (Ujh. 1697. Ns 3).
 1560.²⁷ *Belsew Nagh Zeg*,²⁸ pomarium.
 1648.²⁹ *Alsó mező*; 1698 (Ujh. 1698. dec. 8); 1701 (Ujh. 1701. Ns 92); 1710 (Ujh. 1710. Ns 6); 1713 (Ujh. 1713. Ns 93); 1729 (Ujh. 1729. Ns 5); 1739 (Ujh. 1739. ápr. 19); 1742 (Ujh. 1742. szept. 12); 1750 (Ujh. 1750. máj. 12).
Szeleb szeg; 1671 (UC 64–40); 1698: Szelepszeg (Ujh. 1698. dec. 8); 1699 (Ujh. 1699. jún. 30); 1709 (Ujh. 1709. Ns 11); 1733 (Ujh. 1733. nov. 19, máj. 19); 1738 (Ujh. 1738. júl. 20); 1740: Szelepszeg nevű sziget (Ujh. 1740. jún. 10); 1754 (Ujh. 1754. ápr. 16); 1762 (Ujh. 1762. ápr. 24). L. még Bökény (1630–40. k.) és Tiszaújhely (1648) határában is.
Eger fark-on; 1680: Eger-ben szántó, Eger hat (Ujh. 1680); 1697: Kis Eger-ben szántó (Ujh. 1697. Ns 3); 1698 (Ujh. 1698. dec. 8); 1710 (Ujh. 1710. Ns 6); 1713: Alsó-, Felső éger farkában (Ujh. 1713. Ns 93); 1718: Eger között (Ujh. 1718. Ns 5); 1739 (Ujh. 1739. ápr. 19); 1744 (NRA 1815–77); 1762 (Ujh. 1762. ápr. 24); 1865: Eger (Pesty). L. az Éger patakot még Dob (1372), Egres (1356), Mátyfalva (1580. k.), Nagyszőlős (1336. Egerforrása), Tiszakeresztúr (1651) és Tiszaújhely (1516) határában is.
Felső mező; 1698 (Ujh. 1698. dec. 8); 1701 (Ujh. 1701. Ns 92); 1710 (Ujh. 1710. Ns 6); 1718 (Ujh. 1718. okt. 30); 1735 (Ujh. 1735. ápr. 29); 1739 (Ujh. 1739. ápr. 19); 1750 (Ujh. 1750. máj. 12); 1762 (Ujh. 1762. ápr. 24).
Ragozna hát.³⁰ *Viszketeges hat*.
 1671.³¹ *Nagy Réth*; 1680 (Ujh. 1680); 1688: Nagy reth hat (Ujh. 1688.); 1697: Nagy réth farka (Ujh. 1697. Ns 3); 1698 (Ujh. 1698. dec. 8); 1713 (Ujh. 1713. Ns 93); 1762 (Ujh. 1762. ápr. 24); 1771 (NRA 1441–19).
Nagy Sziget; 1680 (Ujh. 1680); 1697 (Ujh. Ns 3); 1698 (Ujh. 1698. dec. 8); 1701 (Ujh. 1701. Ns 90, 92); 1711 (Ujh. 1711. Ns 21); 1713 (Ujh. 1713. Ns 93); 1718 (Ujh. 1718. Ns 5); 1729 (Ujh. 1729. Ns 5); 1739 (Ujh. 1739. ápr. 19); 1749: Nagy

²⁴ Ujh. Dl. 38150; Fejer VIII. 3. 748–751.

²⁵ Vlg. elírás „*rév-telek*” helyett.

²⁶ A Szent Ilona tiszteletére épült kápolna állott itt. V. ö.: „Capella in hon. b. Elene constructa.” 1372. Ujh. Dl. 38.188.

²⁷ Ujh. 1560. F. 18. Ns 29.

²⁸ *Belső nagy szeg*. Minthogy neve máskor nem szerepel, bár Újlakra igen gazdag levéltári forrás állt rendelkezésünkre, azt gyanítjuk, hogy a „szeg” helyesen: „sziget”-nek lett volna írandó. V. ö. 1671: Nagy Sziget.

²⁹ Ujh. 1648. Ns 9.

³⁰ Ragozna = szláv *rogosъna* ‚sásos’ a *rogosъ* ‚sás’ szóból (Kniezsa).

³¹ UC 64–40, 60–17.

- Szeget (Ujh. 1749. ápr. 19); 1762 (Ujh. 1762. ápr. 24); 1865 (Pesty); 1900. körül (Kom. jz.).
- 1680.³² *Kosta*³³ *mezeje*; 1698: Kosztá-ban szántó (Ujh. 1698. dec. 8); 1742: Kastá-ban (Ujh. 1742. szept. 12); 1749 (Ujh. 1749. ápr. 17); 1762 (Ujh. 1762. ápr. 24).
- Velyvas*³⁴-nál szántó; 1697: Velyvás hát (Ujh. 1697. Ns 3); 1698 (Ujh. 1698. dec. 8); 1723 (Ujh. 1723. Ns 2); 1739: Vevás-ban parlag (Ujh. 1739. ápr. 19); 1750: Vejvás (Ujh. 1750. máj. 12); 1762 (Ujh. 1762. ápr. 24).
- Porkolat kapu-nál*; 1698 (Ujh. 1698. dec. 8).
- Gyepü felől*; 1707 (Ujh. 1707. Ns 9); 1713: Ujlaki gyepü (Ujh. 1713. Ns 93); 1749: Gyepő alatt (Ujh. 1749. ápr. 17); 1759 (Ujh. 1759. márc. 17); 1762: Gyepjü (Ujh. 1762. ápr. 24).
- Kender szeg*; 1698 (Ujh. 1698. dec. 8); 1723 (Ujh. 1723. Ns 2); 1735 (Ujh. 1735. ápr. 29); 1739 (Ujh. 1739. ápr. 19); 1759 (Ujh. 1759. márc. 17); 1865 (Pesty).
- Szilas*; 1698 (Ujh. 1698. dec. 8); 1756 (Ujh. 1756. márc. 20); 1865: Szillas allya (Pesty).
- Kis Mocsár*; 1688 (Ujh. 1688); 1697 (Ujh. 1697. Ns 3); 1698 (Ujh. 1698. dec. 8); 1707 (Ujh. 1707. Ns 9); 1713 (Ujh. 1713. Ns 93); 1740 (Ujh. 1740. aug. 2); 1742 (Ujh. 1742. szept. 12); 1744 (NRA 1815–77); 1760 (Ujh. 1760. jún. 27).
- Csonkás*; 1697: Csonkás uttya (Ujh. 1697. Ns 3); 1698 (Ujh. 1698. dec. 8); 1709 (Ujh. 1709. Ns 12); 1713 (Ujh. 1713. Ns 93); 1727 (Ujh. 1727. febr. 18); 1750 (Ujh. 1750. máj. 12); 1865 (Pesty); 1900. körül (Kom. jz.). L. a Csonkás nevű patakot még Fancsika (1550–60) és Tiszaújhely (1702) határában is.
- Tó hát*; 1697 (Ujh. 1697. Ns 3); 1713 (Ujh. 1713. Ns 93); 1718 (Ujh. 1718. okt 30); 1725 (Ujh. 1725. márc. 30); 1739 (Ujh. 1739. ápr. 19); 1744 (NRA 1815–77); 1760: Nagy tó hát (Ujh. 1762. ápr. 24).
- Porcsos*³⁵-ban szántó; 1697 (Ujh. 1697. Ns 3); 1698 (Ujh. 1698. dec. 8); 1739 (Ujh. ápr. 19); 1749 (Ujh. 1749. ápr. 17); 1865 (Pesty); 1900. körül (Kom. jz.).
- 1690.³⁶ *Nagy Fizes*; 1698: Nagy füzes (Ujh. 1698. dec. 8); 1738 (Ujh. 1738. ápr. 28); 1744 (Ujh. 1744. nov. 15); 1749 (Ujh. 1749. ápr. 19); 1762 (Ujh. 1762. ápr. 24); 1865: Füzes (Pesty).
- 1697.³⁷ *Csonka oltovány*. – *Kereszturi ösvény*; 1735 (Ujh. 1735. márc. 5); 1739 (Ujh. 1739. ápr. 19). – *Keresztúri Lász*. –
- 1698.³⁸ *Karaczfalvi patak*.
Patak szeg; 1713 (Ujh. 1713. Ns 93); 1763 (Ujh. 1763. márc. 5).

³² Ujh. 1680.

³³ *Kosztá* = szláv vagy román eredetű személynév < *Konstantin*.

³⁴ *Vejvás* eredete ismeretlen.

³⁵ V.ö. a *porcs-porcsin* főről szóló adatokat. MNy. X. 250; MTsz. II. 192; Oklsz. 781–782.

³⁶ Ujh. 1690. F. 28. Ns 46; F. 29. Ns 9.

³⁷ Ujh. 1697. Ns 3.

³⁸ Ujh. 1698. dec. 8.

- Akona patak.* L. még Tiszaújhely (1580–90) és Tiszakeresztúr (1655) határában is.
- Kerek tó hát;* 1762: Kerekdéd tó (Ujh. 1762. ápr. 24).
- Tekeres hat;* Tekercs-ben két parlag (Ujh. 1713. Ns 93); 1749 (Ujh. 1749. ápr. 19); 1758 (Ujh. 1758. okt. 5). L. a Tekeres folyót még Tiszakeresztúr (1655) és Karácsfalva (1610. k.) határában is.
- Kurta patak;* 1739 (Ujh. 1739. máj. 28).
- Homok-on szántó;* 1701 (Ujh. 1701. Ns 92); 1718 (Ujh. 1718. Ns 93); 1749 (Ujh. 1749. ápr. 17); 1750 (Ujh. 1750. máj. 12); 1759 (Ujh. 1759. márc. 17); 1865 (Pesty).
- Nadán*³⁹ *hát,* Nadány vége; 1713 (Ujh. 1713. Ns 93).
- Karos kert. – Beczi szeg. – Kis füzes;* 1710 (Ujh. 1710. ápr. 20) – *Derik réth.* –
- To farkában-ban;* 1744 (Ujh. 1707. Ns 9); 1713 (Ujh. 1713. Ns 93); 1762 (Ujh. 1762. ápr. 24).
- Malom ut felen. – Patak hát.*
- Fördő palaj;* 1744: Firidő palaj (Ujh. 1744. nov. 9); 1749: Fördő palaj (Ujh. 1749. ápr. 19); 1762: Ferdő paláj (Ujh. 1762. ápr. 24).
- Batár tü. – Lapos-ban föld;* 1749 (Ujh. 1749. ápr. 17). – *Leszy otovany. – Füves kert. – Száraz kertek felől. – Felső füzes.*
- 1701.⁴⁰ *Csere;* 1742 (Ujh. 1742. szépt. 12).
- 1707.⁴¹ *Szigethát.*
- 1710.⁴² *Tötés sor;* 1744: Gat sorja (Ujh. 1744. nov. 15); 1749: Gáttal (Ujh. 1749. ápr. 17); 1757: Töltésen belül (Ujh. 1757. jún.6).
- 1711.⁴³ *Halovan;* 1713 (Ujh. 1713. Ns 93); 1739 (Ujh. 1739. ápr. 19); 1750 (Ujh. 1750. máj. 12); 1767 (UC 122–39).
- 1713.⁴⁴ *Fenek-ben föld;* 1723: Inna Fenék (Ujh. 1723. Ns 2); l. 1723: Inna.
- 1718.⁴⁵ *Tisza sorja;* 1723: Tisza felől való sor (Ujh. 1723. márc. 10); 1740 (Ujh. 1740. ápr. 10); 1757 (Ujh. 1757. febr. 2). *Diofa sorja;* 1723 (Ujh. 1723. Ns 2); 1750 (Ujh. 1750. máj. 12);
- 1723.⁴⁶ *Inna*⁴⁷ *-ban föld;* 1762: Bési Inna (Ujh. 1762. ápr. 24).
- Kis Tisza;* 1735 (Ujh. 1735. márc. 5); 1750: Kis Tisza haton (Ujh. 1750. máj. 12). L. még Fancsika (1768), Nagyszöllős (1633) és Tiszaújhely (1610. k.) határában is.
- 1733.⁴⁸ *Szeben*⁴⁹ *nevű rét.*

³⁹ *Nadán, nadány?*, talán a „*nád*” képzése. Esetleg *nadály?*

⁴⁰ Ujh. 1701. Ns 6.

⁴¹ Ujh. 1707. Ns 15.

⁴² Ujh. 1710. Ns 15.

⁴³ Ujh. 1711. Ns 21.

⁴⁴ Ujh. 1713. Ns 93.

⁴⁵ Ujh. 1718. Ns 5.

⁴⁶ Ujh. 1723. márc. 1 és 10.

⁴⁷ *Inna?* Jelentése és eredete ismeretlen.

⁴⁸ Ujh. 1733. márc. 19.

⁴⁹ Talán a szláv *svibьnъ*, ‚somos’, amely a *svibь* ‚som’ származéka, v. ö. Moór, ZONF VI. 109. (Kniezsa).

1735.⁵⁰ *Tisza hát.*

1739.⁵¹ *Delő-n rét;* 1759: Csorda delő (Ujh. 1759. márc. 17); 1865: Ló delő (Pesty).

1749.⁵² *Denye szek;* 1761: Dinye szeg (Ujh. 1761. márc. 23).

Nyáros-on; 1754 (Ujh. 1754. ápr. 16); 1762 (Ujh. 1762. ápr. 24).

1750.⁵³ *Allo hat.*

Salata ret; 1865 (Pesty).

1755.⁵⁴ *Kasza*⁵⁵ *Lazza;* 1865 (Pesty).

1759.⁵⁶ *Aprós;* 1762: Kis Aprós, Aprós nevű füzes (Ujh. 1762. ápr. 24, dec. 15); 1865 (Pesty); 1900. körül (Kom. jz.). L. még Bökény (1720) és Tiszaújhely (1720) határában is.

Domb-on szántó; 1763 (Ujh. 1763. márc. 7); 1865 (Pesty).

TIVADAR.

Tyvadarfalva, Thyvadar, Thywadarffalva.

A XIII. sz. második felében benépesedésnek induló ugoicsai kismemesi vidék egyik faluja, a Tisza partján s ma már csaknem egybeépültén a szomszédos Péterfalvával. Nevét minden bizonnyal attól a Tywodor-tól nyerte, akinek Abram nevű fia 1300-ban más, részben a szomszédos nemesi faluknak szintén nevet adó nemesekkel együtt tiltakozott Sásvár és Banna elidegenítése ellen.¹ A korán számos családra szétesztlő tivadari magyar kismemeség kúriáiban csak kisszámú zsellérségnek jutott hely, mely állandó hullámzásban volt. A XVII. sz. második felében rutén hullám töltötte meg a zsellérség sorait, mely ezután még újabb pótlásokat is kaphatott. A falu nyelve ennek dacára – a rutén lerakódásoktól eleinte ugyan némileg megingatva – végül is magyar maradt, minden bizonnyal a magyar eredetű helyi kismemeség anyagi és szellemi, de nem kevésbé számbeli túlsúlya révén. Az egyidejűleg keletkezett s szintén az ugoicsai kismemesi vidékhez tartozó Csatóháza és Andrásfalva, melyek a XVI. sz.-ban elnéptelenedtek, határaikkal a még így is törpének maradó Tivadart gyarapították.²

⁵⁰ Ujh. 1735. márc. 5.

⁵¹ Ujh. 1739. ápr. 19.

⁵² Ujh. 1749. ápr. 17.

⁵³ Ujh. 1750. máj. 12.

⁵⁴ Ujh. 1755. febr. 28.

⁵⁵ Kasza családnév. L. 1490-től a jobbágynevek között.

⁵⁶ Ujh. 1759. márc. 12 s Ns 2.

¹ Tört. Tár. 1903. 120.

² L. mindkettőt külön is. A falu neve a 145.921/1907. sz. belügyminiszteri rendelettel „*Tivadarfalva*”-ban állapított meg.

NEMESSÉG.

Tivadarról nevezett családok. XIV. sz. *M:* Tivadarfalvi, Veress. – XV. sz. *M:* Barta, Chankay, Kopó, Mihályfy, Nagy, Szabó, Tivadarfalvy, Veres (Rufus); *B:* Pocz, Supán. – XVI. sz. *M:* Futamoth, Király, Orros, Sárközy, Szabo, Szóke, Tivadarfalvy, Tüser, Veres, Vincze.

Egytelkesek, armalisták. 1670.³ *M:* Egytelkesek. 2 Bencze, Biro, Gal, Garboczi, Nagy, Pap, Sandor, 3 Sarközi, 4 Szekely, Varga, 2 Vincze, Zotay. – 1681.⁴ Egytelkesek. *M:* 2 Bencsy (Bencze), 3 Sárközi, Szaniszló, 4 Szekely, Vasady, Vasarhely, Vincze, Zoltai; *B:* Belényesy, Kaloczay, Turkoly. – 1743.⁵ Armalisták. *M:* Alberth, Barabás, Bencze, 2 Biki, Debreczeni, Fileki, Huszár, Megyesi, Modis, 2 Pap, Sebesi, Szabo, Székely, Vincze; *B:* Turkuj. (Libertinusok. *M:* Guthi, Gyöngyösi, Sikleczi, Szabó.) – 1754–55.⁶ *M:* Albert, Bencze, Biky, Füleky, Juhaz, Kolosvary, Megyessy, Nagy, Pap, Szabo, Szabo alias Szombathy, Szegedy; *B:* Erdelyi.

Birtokosok. 1567.⁷ Búdy Farkas 1 i, 2 pp; Tibay Ferenc 1 i; Ujhelyi János 1 pp; Vetésy András 1 des. – 1672.⁸ Sárközy Miklós. – 1754–55.⁹ Gődény György, -Miklós, Láczy György, Papp Zsigmond, Sárközy József, -László. – 1775.¹⁰ Fáy Mihály 1 i; Szegedy György 1 i; Szegedy Pál 1 i; Tóth György 1 i; a nemesek közös fundusán 1 i. –

JOBBÁGYSÁG.

1408.¹¹ *M:* Akaztho.

1433.¹² *M:* Kaky, Magia.

1474.¹³ *M:* Alch.

1567.¹⁴ 2 i, 3 pp, 1 des. *M:* 2 Biro, Juhaz, Warga, Winche.

1570.¹⁵ 7 pf. *M:* Biro, Jwhaz, Kigyos, Nagj, Varga, Vjncc; *B:* Oroz.

1570–1631. között új nevek, 1573.¹⁶ *M:* Boros, Ferenc, Kal-

³ Ug. jkv. 1670. szept. 22–23. f. 21.

⁴ Ug. jkv. 1681. dec. 20. f. 650.

⁵ Conscriptio Per. 1743. Ns 6.

⁶ Nemesi összeírás. Helyt. 1772-ben az armalisták között szerepelnek még a Csatlós és Lator nevű családok is. Per. 1772. júl. 2.

⁷ Dic.

⁸ Ug. jkv. 1672. jún. 13.

⁹ Nemesi összeírás. Helyt.

¹⁰ UT.

¹¹ Per. 1409. F. 8. Ns 26.

¹² Lel. Acta 1433. Ns 2.

¹³ Hatalmaskodó jobbágyságok között. Zichy XI. 165.

¹⁴ Az adó alá eső porták összeszámlálásakor készített jegyzék teljes névsora. Dic.

¹⁵ A dézsmajegyzék teljes névsora. Dec. Ug.

¹⁶ U. ott s NRA. 757–19.

man. – 1578.¹⁷ *N*: Gerlat. – 1579. *M*: Baranjai, Czeoreh. – 1586. *B*: Inanko (1588: Joanka, 1589: Juanka), Tott. – 1588. *M*: Beolczi, Cziele. – 1592. *M*: Bakos. – 1593. *M*: Kiraly. – 1594. *M*: Sipos. – 1596. *M*: Pataki (1597: Patak, 1619: Potok), Veres. – 1597. *M*: Balogh, Ciato, Dienes, Fekete, Fwtott, Leorinczi, Pete, Seres, Zege, Zeoke, Unghy; *T*: Dormanj; *B*: Gorzo. – 1598. *M*: Matthae. – 1599. *M*: Kovaczy. – 1601. *B*: Bexeres (?). – 1605. *M*: Barthos (1607: Bartha), Mokok. – 1607. *M*: Thymar. – 1609. *M*: Muhacj (1611: Mohacz). – 1611. *B*: Vasvari (1612: Vas). – 1626. *M*: Beres.

1631.¹⁸ 7 chr. *M*: 2 Beres, Dienes, Pataky, Por, Zylaghi, Vinczie.

1631–1689. között további új nevek.¹⁹ 1632. *B*: Turkoly. – 1665. *B*: Radacz (1668: Radaczy, 1670: Radicz). – 1677. *M*: Mezei. – 1679. *M*: Ferenczy; *B*: Tarsi Anna Timko Dabocsyne.

1689.²⁰ 7 chr. *M*: Pataky; *Sz*: Veliczky; *B*: 4 Orosz, Rakoczy.

1689–1775. között további új nevek. 1691.²¹ *B*: Bilkei, Heteni. – 1694.²² *Sz*: Tinka (v. ö. 1679). – 1695.²³ *M*: Szöke; *Sz*: Ruszka. – 1743.²⁴ *O*: Mángu; *B*: Demeter, Jakab, Kozák. – 1748.²⁵ *B*: Koszta.

1775.²⁶ 5 i. *M*: Halász; *B*: Kovács, 3 Oláh.

A falu lakosainak nyelve (usitata lingua) az úrbérrendezés alkalmával 1773-ban felvett bevallások záradéka szerint *magyar*; a végrehajtásról kiadott bizonyoságlevél szerint a lakosok (omnes incolae²⁷) rendes nyelve (ordinaria lingua) – bár magyarul mindnyájan értenek – *rutén* (UT); az 1773. évi hivatalos helységösszeírásban (Bpest, 1920. 283) s a falu jegyzőjének 1862. évi jelentésében (Helyt. 20895/1862. eln.) a főleg divatozó nyelvként a *magyar* nyelv szerepel.

FÖLDRAJZI NEVEK.

1379.²⁸ *Ffyzkuzmezeu*,²⁹ campus.

Zachvelge,³⁰ locus; 1505: Zakwelgh (Lel. Met. Ug. Ad Nm 2).

¹⁷ Az 1578–1626 évek között felsorolt nevek a dézsma jegyzékben. Dec. Ug. A következő nevek csupán egy ízben fordulnak elő: Bakos, Balogh, Baranjai, Bexeres, Beolczi, Ciato, Czeoreh, Cziele, Dormanj, Fekete, Fwtott, Gorzo, Kiraly, Kovaczy, Leorinczi, Matthae, Mokok, Pete, Seres, Zege, Zeoke, Unghy, Veres.

¹⁸ A dézsmajegyzék teljes névsora. Dec. Ug.

¹⁹ A felsorolt nevek a dézsmajegyzékekben. Dec. Ug.

²⁰ A dézsmajegyzék teljes névsora. Dec. Ug.

^{21–23} Dec. Ug.

²⁴ Conscriptio. Per. 1743. Ns 6.

²⁵ P. 4–3827. sub. No 2.

²⁶ Az úrbérrendezéskor készített tabella teljes névsora. UT.

²⁷ Minden bizonnal csak a jobbágyok.

²⁸ A Tivadarfalva s a XVI. sz.-ban elpusztult és Tivadarfalvába beolvadt Csatóháza között meghúzott határ vonalában. Lel. Met. Ug. Ns 25.

²⁹ *Fűz-köz-mező*.

³⁰ *Zach-, Zák völgye, Zák személynév.* (Zachariás).

- Lusuk*,³¹ silva; 1512: Lwssok (Lel. Prot. f. 118).
Fertes,³² locus volutabris porcorum.
Sassas er.
Told,³³ aqua.
Belsemezey, campus; *Belsemachara*,³⁴ 1416: Belsefelde (Ujh. Dl. 38233).
Telges er.
*Huzyulaz*³⁵ pataka,
Zaraz erdeu.
Gyartanfa, arbor.
Egurfa, arbor.
Asovan, aqua.
Batar, aqua, 1512 (Lel. Prot. f. 118). L. még Batár (1465), Csepe (1337), Farkasfalva (1796), Feketeardó (1802) és Gődényháza (1262) határában is.
 1479.³⁶ *Waraskereke*, terra arabilis; 1865-ben, a szomszéd Forgolány területén: Városkerek (Pesty).
Kaponya,³⁷ terra arabilis; 1505 (Lel. Met. Ug. Ad Nm 2).
Benczithelek; 1865: Bencze Teleke (Pesty).
Kosafew. – *Hythwanfaya*.
Batharkezy, *Batharkezett*, terra. L. még Csepe (1476) és Gyula (1692) határában is.
 1512.³⁸ *Hozzo oltwan*; 1865: Oltovány (Pesty). – *Labfewldek*, terrae. – *Thelektho pathaka*.
Mochola, fluvius. L. még Sásvár (1479) határában is.
Agyagas, fluvius. – *Thewisses laz*.
 1706.³⁹ *Kis Erdő*.

TORNATELEK.

A mai Gődényháza helyén állott, de már 1262-ben, mikor a gödényházi nemesek őse e területet a szatmármegyei Adorjánért adományba kapta István ifjabb királytól, lakosaitól teljesen elhagyott pusztá volt. A királyi oklevél szerint előzőleg királyi hospesek lakták. A hospesek nemzetiségéről ugyan nem szól az oklevél, mégis aligha kétséges, hogy e vendégek szászok vagy flamandok és pedig ugyanazok voltak, akik ugyanekkor

³¹ *Lusuk*, nyilván szláv *lužok* < *ložькъ a logь* ‚erdő‘ szóból. (Kniezsa).

³² *Fertős*.

³³ Török eredetű magyar helynév. V.ö. Pais MNy. XXV. 124.

³⁴ A „*Belse*” személynévnek látszik.

³⁵ *Hosszú-láz*.

³⁶ A Tivadar és Csatóháza elkülönítésekor megjelölt határ leírásában. Lel. Acta 1479. Ns 25.

³⁷ *Kaponya* ‚koponya’ Dülőnévként: FE. 1928. 212.

³⁸ Lel. Prot. Parvum f. 118.

³⁹ P. 4–793 sub. K. más.

már a Tisza-völgy déli partvonalát tartották kezeik között. Más helyen láttuk, hogy a XIII. sz. első évtizedeiben még flamand telepesek által megült Batárt is korán elhagyták lakói s arra is reámutattunk, hogy a királyi vendégek minden bizonnyal a tatárjárás után húzódtak fel a királyi ház mellé, a Tiszaparra, elhagyva a tatárok által elpusztított első telepeiket, Batárt, Tornateleket és esetleg másokat is. A Tornatelek helyére települő szatmári magyar raj a pusztaföldön merőben új település alapjait vetette meg.¹

TURC.

Turch, Thwrcz, Thurcz, Turocz, Thurch.

Az Avas hegység délnyugati lejtőjére települt falu először 1385-ben szerepel a Káta nemzetség ugocsa-bereg-szatmári ágából származó Vasváry és Csarnavoday családok birtokperében.¹ A szomszédos és részben már az előző században is fennálló Bábony, Tamásváralja, Halmi, Kökényesd s a korán elpusztult Pást szintén a nemzetség birtokát képezte s Turc ez összefüggő birtoktest keleti szélén a XIX. sz. közepe táján települhetett, minthogy a vele szomszédos Bábony 1319. évi határjárásában² sem a nemzetség, sem a szomszédos birtokok között még nincs említve, területe tehát, miként a fenti határ leírásából következtetni lehet, ekkor még a mármarosai Visk határáig nyúló bábonyi határ hegyvidékéhez tartozott. A határjárásban azonban már szerepel a Túrba ömlő kis Thuruch-Thwrcz³ patak neve, a mellé települő község tehát innen kapta nevét. Az Avas hegységen délről fölhatoló oláhságnak Ugocsa megyében Turc volt a központja, de a falu lakosságában számottevő, sőt kezdetben talán túlnyomó magyar réteg is helyezkedett el, emellett azonban a falu neve s az első jobbágysorok tanúsága szerint észak és kelet felől nem jelentéktelen szláv hatás is érte Turcot (v. ö. a Kisgércénél mondottakat). Míg azonban a szlávok elszakadva tömbjétől, felszívódott az oláhságba, a magyarság – bár szintén tért veszítve – nyelvét valamennyire a legújabb időkig fenntartotta.

¹ A forrásról, a helységnév magyarázatáról és az új településről Gödény házánál szólunk.

¹ Zichy IV. 299.

² Az oklevél adatai és forrásai Bábonynál, a földrajzi nevek között.

³ *Túr a* szláv kicsinyítő „c” képző.

BIRTOKOSOK.

1567.⁴ Surányi László 1 vajda, 1 ip, 4 pp, 3 des; özv. Matusnay Györgyné 1 ip, 4 pp, 2 des; Misser András 1 mp, 1 pp, 2 des. – 1601.⁵ Surányi Gábor 2 d; Sajgay Mihály 1 d; Szabó Balázs 1 d. – 1775.⁶ Pogány László 15 c, 9 i, 2 si, 1 des. Ujhelyi Ferenc 10 c, 1 i, 1 si, 1 des; gr. Gyulay Ferenc 5 c, 5 i, 1 des; Szegedy Ferenc, 1 c, 3 i; Komjáthy Zsigmond 9 c, 4 i; Perényi Elek árvái 1 c, 2 i; Kerekes Mihály 1 c; báró Vécsey 6 c, 2 i; Eötvös László 3 c; br. Perényi Imre 6 c; Rátónyi Jodok 1 c; Tolnay Pál 1 c, 1 i; Rátónyi István 6 c, 1 si; Kállay Ábrahám 2 c, 2 i; Kállay György 2 c, 1 i; Diószeghy Sámuel 3 c; Teleki grófnő 2 c, 1 i; özv. Papp Tamásné 3 i, 1 si; gr. Haller Péter 1 c; Patay József 7 c, 3 i; Rálonyi Gábor 1 i.

HELYI KISNEMESSÉG.

1754/55.⁷ Armalisták: 3 Fejér.

JOBBÁGYSÁG.

1478.⁸ *M*: Ag, Felzeme (Felzemy, vlg.: Félszemű), Kardos, Thegze, 2 Veres; *Sz*: Koztha (Koztha Ruthenus); *B*: Thwrczy, Valahus, Wayla, Zwka.

1481.⁹ *M*: Kardos, Wagoth, Weres; *Sz*: Ramalych.

1499.¹⁰ *B*: Joseph, 2 Wayda.

1567.¹¹ 1 vajda, 2 ip, 1 mp, 9 pp s név nélkül 7 des. *M*: Giarfas (1572: Gyarffas, Giarphas u. ott; 1629: Giarvas Per. 1629), Kadar, Molnar; *Sz*: 2 Bordak (1574: Burdak Dic); *O*: 3 Raduly (1609: Radol NRA 305–10); *B*: Cionka (1572: Chyonka Dic; 1602: Czonka Per. 1602), Dan, Drabanth, Marcus (1602: Markos UC 99–62; 1658: Markuc NRA 1582–39), Oroz.

1567–1705. között új nevek. – 1572.¹² *M*: Berhes (1574: Berkes Dic), Tewrsewk; *B*: Kolbaz, Lazar. – 1574.¹³ *M*: Kardos, Nagy arro. – 1602.¹⁴ *M*: Berkeszy (v. ö. 1572: Berhes, 1574: Berkes), Czuka, Kis,

⁴⁻⁵ Dic.

⁶ UT.

⁷ Nemesi összeírás. Helyt.

⁸ 1475. évi hatalmaskodásban részt vett jobbágyok. A jobbágyok nevét felsoroló királyi parancs bárom példányban állt rendelkezésünkre és pedig eredetiben a jászói konvent (Per. 1479. F. 53. Ns 19) s nyomtatásban Ugocsa megye (Zichy XI. 223) és a leleszi konvent (U. ott 228) 1479. évi jelentéseiben. A nevek írásalakját az első alapján adjuk közre s zárójelben közöltük a másik két helyen álló eltéréseket.

⁹ Hatalmaskodásban részt vett jobbágyok. Lel. Acta 1841. Ns 21.

¹⁰ Hatalmaskodásban részt vett jobbágyok. Lel. 1499. Ns 96.

¹¹ Az adó alá eső porták összeszámlálásakor készített jegyzék teljes névsora. Dic.

¹²⁻¹³ U. az, u. ott.

¹⁴ Néhai Surányi Gábor javairól felvett leltárban, UC 99–62 s Bornemissza Máténé Surányi Klára osztályrészén. Per. 1602.

Pinches; *O*: Fatull (1629: Fatula Per. 1629; 1650: Fató Per. 1650. júl. 25; 1658: Fatoj NRA 1582–39; 1691: Fatuly u. ott UC 11–49), Fatülmű; *B*: Bodach, Borda (Bordak?, v. ö. 1567), Czorba, Nesthe, Pacz, Racz. – 1607.¹⁵ *O*: Niztor; *B*: Botha (1623: Botta Per. F. 48. Ns 52), Puskas. – 1609.¹⁶ *M*: Petheő, Sandor. – 1623.¹⁷ *M*: Nagylabu, Talas; *B*: Marko. – 1629.¹⁸ *M*: Nagy, Peöllő (1679: Perlő Ug. jkv. 1679. 594.); *B*: Dodan, Dömjén, Kozma. – 1655.¹⁹ *B*: Kathalin (1688: Katalina Per. 1688. Ns 373), Kopcza. – 1658.²⁰ *B*: Boczor (v. ö. 1775: Bozár), Botolya (1691: Botaia UC 11–49; 1715: Botala CR). – 1665²¹ *B*: Jankula (1715: Jankul CR). – 1683.²² *B*: Baba, Bikszadi, Mojta (1691: Moysza UC 11–49). – 1688.²³ *M*: Göbös, Hajadon, Néma. – 1689.²⁴ *B*: Avasi, Pap. – 1691.²⁵ *B*: Filep. – 1703.²⁶ *M*: Virágos; *O*: Czigres; *B*: Gyermán.

1705.²⁷ *M*: 6 Berkes, Fúsú, Illyes, 2 Kadar, 3 Kis (Küs), Ménes, 7 Molnar, Nagy; *O*: Fatula, Rádulj; *B*: Anka, 6 Avasi, 3 Bikszádi, 3 Bordás (talán Bordak-ból? V. ö. 1567), 3 Bota, Botolya, 9 Dan, Demijén, Farba, Felsőfalusi, Gyerman, 2 Jankula, Haitu, Haitug, Herst, 4 Katalin, 4 Kolbász, 2 Komorzani, 2 Lázár, Márkos, Musiga, 9 Orosz, 4 Pap, 3 Rác, Turvikony, 2 Uglyai.

1705–1775. között további új nevek. 1715.²⁸ *M*: Farkas, Méhes, Eöveges; *B*: Gán (v. ö. Dán 1705), Gölle, Hajdú (v. ö. 1705: Haitu, Haitug. – 1743.²⁹ *M*: Fazekas, Lanczos, Meszaros; *Sz*: Hoja, Holya, Less; *O*: Zimbru; *B*: Belbel, Bozgó.

1775.³⁰ 83 c, 37 i, 5 si, 2 des. – *M*: 5 Berkes, Boros, 6 Farkas, Göbös, Hosszú, 4 Kádár, 2 Kardos, 3 Kiss, Lánzos, Lőrincz, Mészáros, 5 Molnár; *Sz*: 2 Bozár, Burja; *O*: 2 Czigris, Czimbur, Fatula, 2 Zimbru; *B*: 7 Avasi, 3 Belbe, 8 Bordás, 4 Bota, Buhaly, 14 Dán, Demeter, Demjén, Gyermán, 3 Holya, Horváth, Huszár, Jo-

¹⁵ Memoriálison. Per. 1607.

¹⁶ Beiktatásnál jelenlevő szomszédok két Kys-sel és Radollal együtt, az oklevél mindnyájukat egyformán „*valachus*”-nak nevezi. NRA 305–10.

¹⁷ Bornemissza Máté jobbágysai. Per. 1623. F. 48. Ns 52.

¹⁸ Jobbágykezeslevélben. Per. 1629.

¹⁹ Kemény Jánosné jobbágysai. Per. 1655. Ns 39.

²⁰ Perényi Zsigmondné Kállay Klára jobbágysai. A fentiek mellett szerepelnek még a már ismeretes családnevek közül: 1–1 Berkess, Fatoj, Kolbaz, Nagy, Markuc, Racz is, akiket az irat egyformán „*oláh*”-oknak nevez. NRA 1582–39.

²¹ Csáky László osztályrészében. Per. 1665. F. 31. Ns 7.

²² Gyulay Ferenc jobbágysai. Per. 1638. évek között.

²³ Perényi osztályozásban. Per. 1688. Ns 373.

²⁴ Per. 1689. F. 24. Ns 4.

²⁵ Gyulay Ferenc jószágán. UC 11–49.

²⁶ U. azon s a Pernyeszy partián. U. ott 64–17.

²⁷ A megye rendeletére a megye déli részén fekvő falvak lakosairól 1705. okt. 8.-án tizedekre osztással készített összeírás teljes névsora. Nagyid. 1705. Ns 194.

²⁸ Az országos összeírás alkalmával készített kimutatásban. CR.

²⁹ Conscriptio. Per. 1743. Ns 6.

³⁰ Az úrbérrendezéskor készített tabella teljes névsora. UT

nas, 2 Katalin, 5 Katalina, 4 Kolbász, 3 Lázár, Less, Markus, 4 Mojsza, 6 Orosz, Oroszi, 3 Papp, Piczó, Piczok, 3 Rác, Turvékony, Veléti.

A falu lakosságának nyelve (usitata lingua) az úrbérrendezés folyamán 1772-ben felvett bevallások záradéka szerint *magyar*, a végrehajtásról 1775-ben kiadott bizonyságlevél szerint pedig rendes nyelve (ordinaria lingua)– bár a magyar nyelvet mindnyájan értik – *oláh* (UT); az 1773. évi hivatalos helységösszeírás (Bpest, 1920. 283) szerint a faluban főleg az *oláh* nyelv él, a falu jegyzőjének 1862. évi jelentése (Helyt. 20895/1862. eln.) szerint pedig a „folyamólag divatozó nyelv” az *oláh* és kevés *magyar*.

TÚRTEREBES.

Eredetileg Szatmár vármegyéhez tartozott s itt találjuk még 1342-ben is.¹ A falu maga ezután rövidesen Ugocsa megyéhez került, de határa egyes részei továbbra is Szatmárban maradtak, míg végül Zsigmond király a Perényiek kérésére 1425-ben teljes egészében Ugocsához csatolta.² Az ugocsai királyi uradalomnak a Tisza vonalán haladó települési körén tehát kívül esett s a szatmári Szamoshat települési vidékéhez tartozott. Itt tűnik fel már 1216-ban a szatmármegyei Mikola határjárásában³ s gazdasági erei később is a szatmári, sőt a mármarosai vidékhez fűzték.⁴ IV. Béla 1250-ben – mint lakatlan földet –, Erne lovászmesternek adományozta,⁵ 1315-ben pedig Dénes fia Tamás mester beregi, később ugocsai főispán, a szatmármegyei Jánky család őse kapta adományba.⁶ A Jánky család tartja birtokában a század második felében is,⁷ 1397-ben azonban már a mármaros-ugocsa-szatmári vidéken hatalmas birtoktesteket szerző Drág vajdáék kaptak reá új adományt,⁸ majd a következő század elején a vajdák ugocsai birtokával együtt, ezek szervezetébe illeszkedve, Terebes is a Perényiek kezére került.⁹ A falu neve ugyan szláv eredetű, bár magyarosan képzett szó-

¹ Komáromy, 36.

² Per. 1425. F. 24. Ns 4.

³ Szirmay, Szat. II. 288.

⁴ V. 8. Vályi, III. 490.

⁵ Per. 1250. F. 1. Ns 5.

⁶ 1360. évi átiratban. Per. 1360. F. 3. Ns 23, 24, 25..

⁷ Jánky Miklós 1374-ben panaszkodik az Egrý-ek terebesi hatalmaskodásai miatt. Lel. 1374. Kom. jz.

⁸ Komáromy, Száz. 1894. 507.

⁹ Dl. 9019 (1768. é. á.); Per. 1405. F. 7. Ns 27.

ból származik,¹⁰ szláv elemet a XV–XVI. századból fennmaradt legrégebb jobbágynévsorokban nem találunk. Ez időben a széles határai között mezővárosi kereteket is kitöltő Terebes lakossága névsoraink tükrében színmagyarnak látszik, de a XVII. században sorozatos csapások alatt a magyarság megfogyott s helyét rutén települők foglalták el, akik – miként számos új települőnek helységnévből képződött s a származása helyére mutató nevéből következtetni lehet – a mármarososi hegyekből szálltak le a Túr mentére. A magyarság a község lakosságának összetételében továbbra is megtartotta vezető szerepét, bár a XVIII. sz. második felében ismét új idegentömb, a Perényiek által betelepített német telepések csoportja ékelődött sorai közé.¹¹

BIKTOKOSOK.

1567.¹² Perényi János 1 j, 6 ip, 4 mp, 9 pp, 8 nd, 1 b s név nélkül 40 des. – 1775.¹³ Br. Perényi Károly 49 c, 7 i, 3 si; -Ferenc Jakab 2 c; -Sándor 5 c, 1 i; -Imre 2 c; ifj. Ujhelyi József 1 c.

HELYI KISNEMESSÉG.

1670.¹⁴ Egytelkes nemesek. *M*: Porkoláb, Sima.

JOBBAGYSÁG.¹⁵

1408.¹⁶ *M*: Kancha; *B*: Sargan (Sárkány?).

1429.¹⁷ *M*: 3 Balogh, Bathor, Beke, 2 Bene, Dochi (? vlg. Kochi l. 1450), 2 Faber (l. 1450: Kowach), Fako, 3 Farkas, Fekethe, Cadar, Kakas, 4 Kanyo, Kery, Lapis, Lapos, 3 Magnus (l. 1673: Nagh), Paladj, Patas, Seles, Vago, Vyscc-i, Vitas; *N*: Drey; *B*: Deecas, Fakas (Farkas?), Ires, Jacos (Jacob?), Cosma, Literatus, Rami, Sala, Seer, Stugar, Tot s következő egyes vagy csupán keresztneves nevek¹⁸: Andreas filius Petri, Augustinus, Bartholomeus filius Molnar, Benedictus, Benedictus filius Jacobi (l. 1450: Bene-

¹⁰ *Terebes* < szl. *Trëbiš* – *Trëbiš* személynévből < *Trebislav*. (Kniezsa). A falu neve ruténul is: Tur Terebeš (Petrov Mat. VI. 211).

¹¹ A telepítési szerződés 1775-ből. Per. 1775. F et Ns 3.

¹² Dic.

¹³ UT.

¹⁴ Ug. jkv. 1670. szept. 22–23. f. 20.

¹⁵ A református papok névsorát az 1578–1653. évekből a dézsmanyugtár alapján közölte Zoványi, MPrEA. XIII. 113.

¹⁶ Per. 1409. F. 8. Ns 26.

¹⁷ Hatalmaskodásban részt vett jobbágyok. Lel. Acta 1429. Ns 46.

¹⁸ E keresztnevek latin alakja nyelvi meghatározásra nem alkalmas s így a bizonytalanok közé kellett kerülniök, bár nem kétséges, hogy Túrterebesen a valóságban magyar nevek voltak. V.ö. a XVI. századi névsorokat.

dictus Jacobi), Dyonisius filius Thome, Dyonisius filius Georgii, Dominicus, Gregorius filius Egidii, Johannes filius Georgii, Nicolaus, Nicolaus filius Dyonisii, Vincentius.

1450.¹⁹ *M*: 2 Babony, Bene, Dyen, Farkas, Fodor, Fforgach (e. n.), 2 Kochy, Kowach, Kyrthes, Magnus (1573: Nagh); *B*: Chano, Nemeth, Zaka, Zano s a következő csupán keresztneves nevek: Benedictus Jacobi, Blasius Egidii s Mathias Egidii.

1483.²⁰ *M*: Apai, Kovacs.

1499.²¹ *M*: Kolchy.

1567.²² *M*: 2 Alch (1571: Alcz Per. XVI. sz. v. Ns 229–231; 1572: Acz, Aczy Dec. Ug.); Bakoch (1572: Bakoczy u. ott), Bathari, Bonis, Chywe, Helek (1572: Elek u. ott), Feyr, Kadar, Kolchy, 3 Konia, Ewz, Perselt (1573: Peroselth u. ott), 2 Simon, Sos, 2 Zilagi, 3 Wyg (1571: Wegh Per. XVI. sz. v. Ns 229–231), Willan (1572: Villam Dec. Ug.), Zoldos; *B*: Bartho, Buda, Chano (1572: Czano u. ott),²⁸ Sera.

1567–1574. között új nevek.²⁴ 1571.²⁵ *M*: Beke, Literatus (1573: Deak Dec. Ug.), Mezaros, Mezes (1572: Mizes u. ott), Panczel, Wad; *B*: Fodo (l. 1574: Fedew), Fyllys. – 1572.²⁶ *M*: Ayas, Andor, Babony, Banos, Biro, Czako (1587: Cioko Dec. Ug.), Dandj (1576. hibásan: Bandj u. ott), David, Dienes, Dobos (1584: Dobosy Per. 1584. Ns 31), Eles (1573: Eleos; 1584: Elős Dec. Ug.), Farkas, Philep (1583: Fuleop u. ott), Gaal, Geore (1573: Gyureh; 1579: Gwreh; 1591: Gyeöre u. ott), Jo, Korsos, Kowaczj (1573: Kowach u. ott), Molnar, Nagy-Simon (l. 1567: Simon), Szabo, Szege (1573: Zeghe u. ott; l. 1574 Zeke), Szegedj, Törsök, Wr, Warga; *T*: Dormanj; *B*: Erdely, Garda, Goffar, Bezeny, Taka (1573: Tak; 1588: Tag u. ott), Tanko, Tott-pall. – 1573.²⁷ *M*: Apay, Bodogh, Eghry, Ffeier, Keoteles, Nagh, Vas.

¹⁹ A Perényiek osztályozásakor Jánosnak (Imre fia) jntott negyedrészt jobbágysai. Per. 1450. F. 13. Ns 6 és Tört. Tár. 1908. 9.

²⁰ Jászói konv. lt.-a, Kom. jz.

²¹ Hatalmaskodásban. Lel. Acta 1499. Ns 36.

²² Az adó alá eső porták összeírásakor készített jegyzék teljes névsora. Dic. A csoportosítás fentebb a birtokosok rovatában, a des.-ák név nélkül.

²³ 1571: Chalo (Per. XVI. sz. v. Ns 229–231.) helyesen: Chano, kereszt-név azonos.

²⁴ Tekintettel arra, hogy 1567-ből csupán 29 jobbágy nevét ismerjük s ugyanekkor 40 elhagyott telket számláltak össze, viszont 1574-ben az adójegyzék már 71 jobbágyot nevez meg s ugyanekkor elhagyott telek már nincs, világos, hogy az elhagyott telkek közben benépesültek. Az egymáshoz időben közel eső két névsort éppen a különbség kimutatása céljából közöltük le teljes egészében. A közbeeső évekből közölt új nevek a betelepülés menetét szemléltetik. Megjegyezzük, hogy e nevek közül Bodogh, Mezaros csak egyszer fordul elő (az előbbi nő).

²⁵ Dézsmajegyzék. Dec. Ug. A névsorban szereplő Simon Balas családneve a latin névrend dacáia *Simon*.

^{26–27} Dézsmajegyzék. Dec. Ug.

1574.²⁸ 1 j, 10 ip, 23 mp, 1 ts, 2 qus, 16 pp, 11 ss, 2 nd, 1 pastor gregis. *M*: Aias (1589. kivételesen: Hayas Dec. Ug.), 2 Alch (1584: Ach Per. 1584. Ns 31), Banos, 3 Bartho (1574: Barthos; 1580: Bartha; 1584: Barthok Dec. Ug.), Bathari, Bekew (1576: Beokw u. ott), Biro, Bokoch (1576: Bakoczy; 1577: Bagocz u. ott), Bonis (1584: Bonicz u. ott), Chywre (1576: Chewre; 1579: Czeoreh; 1580: Cure; 1587: Cwre; 1598: Cereh u. ott), Dienes (1580: Gienes; 1582: Denyes u. ott), Helek, Faber (v. ö. 1572: Kovaczj), 3 Feir, Gal, Kadar, 3 Kolch (1577: Kochi u. ott), 4 Konia, Korsos (1587: Kossos u. ott), 2 Kowach, Mezes (1581: Mehszes, 1593: Meszes u. ott), Ewz (1577: Ösz u. ott), Panchil, Pap, 3 Perselt (1581: Perszellth; 1593: Pörsölt; 1601. hibásan: Peselt u. ott), Seres, 2 Simon, Soos, Zabo, Zilagi (1600–1601. hibásan: Zalag, Zalaghy u. ott), Tewrsewk, Wad (1585. hibásan: Valj u. ott), 5 Weg, Zeke (helyesen: Zege), Zoldos; *T*: 2 Dorman; *B*: 2 Buda (1585: Butta u. ott), 2 Chano (1576: Cziomo, Canw u. ott), Fedew (v. ö. 1571: Fodo, 1583: Feodeo Dec. Ug.), 2 Fris (1577: Felis; 1578: Phylis; 1580: Flis; 1586: Firis, 1591: Filles, 1600: Frisz, 1602: Filleos Dec. Ug.), Gofar (1580: Golfar; 1583: hibásan: Bofar; 1587: Gufar; 1592. hibásan: Koffar; 1597: Gopar u. ott), Rezeni, 3 Sera.

1574–1604. között további új nevek.²⁹ 1576.³⁰ *M*: Boregethó, Czywkliá, Ferenczj, Fodor, Kathona, Kis, Morwanyos (1586: Morvinius Dec. Ug.), Pothó (1577: Petó u. ott), Rygo, Sarkeozj, Silvas, Wynchzy, Zakarias (1581: Zachachyas u. ott); *B*: Hamza (1584: Hantza Per. 1584. Ns 31), Havassy, Oroz, Thot, Zay (1585: Szaj Dec. Ug.). – 1577. *M*: Balog, Batizy, Szalai (1578: Zalay u. ott). – 1578. *M*: Both, Hangos, Zekely (1580: Sekel u. ott); *Sz*: Bozok (1581: Bozak; 1585: Boszak; 1594: Bozog; 1600: Buzog Dec. Ug.). – 1579. *M*: Doma (1582: Dama u. ott), Halmy, Korody, Therebessi, Unoka. – 1580. *M*: Bernat, Boros, Kun (1583: Kwnj u. ott). Mochok, Ongj (1583: Ungj u. ott), Pongo, Teoreo. – 1583. *M*: Bak. – 1584.³¹ *M*: Beres, Phoris, Köchey (1593: Keölkchey Dec. Ug.); *B*: Dobrachy. – 1585.³² *M*: Keomere, Koczis, Szios, Zegin. – 1586. *B*: Bizok, Hor-

²⁸ Az adó alá eső porták számlálásakor készített jegyzék teljes névsora. Dic. A következő nevek ugyan az 1574. évi névsorból hiányzanak, de az előző és a következő években megfigyelésünk szerint rendszeresen előfordulnak: Apay, Bábonyi (1581. hibásan Barboni, Dec. Ug.), Czako, Dandi, Dávid, Dobos-Dobosy, Éles, Erdélyi, Farkas, Filep, Garda, Göre, Jó, Köteles, Literatus (Deak), Molnár, Szegedy, Tak, Tanko, Tottpal, Ur, Varga, Vas, Villam.

²⁹ A következő nevek csak egyszer fordulnak elő: Bernat, Bizok, Czywkliá, Ember, Ferencj (v. ö. 1574), Hangos (más évi összeírásban körülbelül a megfelelő helyen: Éles, keresztnév azonos), Korody, Keomere, Mochok, Pincze, Pongo, Sárkeozj, Zegin, Szios, Therebessi, Unoka (nő), Wynchzy.

³⁰ Az 1576–1583. évi nevek a dézsmajegyzékekben. Dec. Ug

³¹ Urbáriumban. Per. 1584. Ns 31.

³² Az 1585–1599. évi nevek a dézsmajegyzékekben. Dec. Ug. Az 1587. évi Dionisius Birtalan családneve helyesen fordítva: Dienes s az 1588. évi Baso minden valószínűség szerint elírás Bartho (l. 1574) helyett, Vereo pedig 1592-ben Tereo (l. 1580) helyett, Balas keresztnéve Máté, 1600-ban tehát hibásan: Blasius Matthe, továbbá Törsök (l. 1574) helyett 1600-ban hibásan Teoreos; Éles (l. 1572) helyett 1601-ben hibásan Illies s ugyanitt Banos (l. 1572) helyett Danos.

vatt – 1587. *M*: Zanio (1591: Zano Dec. Ug.); *B*: Babaj vlg. Baboni, 1. 1572, keresztnév azonos). – 1589. *M*: Ember. – 1590. *M*: Megyiesi. – 1591. *M*: Berta 1592: Byrha; 1594: Birta u. ott), Huztj. – 1592. *B*: Zaz. – 1593. *M*: Cziaholy. – 1593. *M*: Bora: *B*: Vezendj. – 1596. *M*: Kolczar. – 1597. *M*: Balas. – 1599. *M*: Pincze.

1604.³³ 3 egy és fél-, 1 egy és egynegyed-, 10 egy-, 2 háromnegyed-, 41 fél-, 2 egyharmad-, 16 egynegyed-, 1 egyhatod-sessiós, 32 pázsithelyes jobbágy, 5 zsellér, 6 jelöletlen; pusztá helyek: 1 egy-, 10 fél-, 1 egyharmad-, 3 egynegyed sessio s 8 pázsithely. *M*: 2 Aczy, Apai, Bakoczi (1632. csupán: Bako Dec. Ug.), Balas (1616: Balasi u. ott), Balogh, Banos (1647. hibásan: Ranos u. ott), Bartha (des), Bartho (1615. hibásan: Barcz, Dec. Ug.), 3 Bathari, 2 Batizi, Bekeő, Birta, Bonis, Borbelj, 2 Boros (1 des), 2 Cziako (1632: Czyko; 1633: Chyakos u. ott), 4 Czüre (1605: Chire, 1631: Czereő, 1635: Chyere, 1670. hibásan: Chürke u. ott, Dandi, 2 David (1 des), Dobos Doczi, Doma, 3 Eles, 2 Farkas (des), 2 Fejer, 2 Philep (1 des, 1633: Phwlop u. ott), Geore, Kadar (des), Kalman, Koczis, 4 Kolczi (1 des, 1609. hibásan: Poczy Dec. Ug.), 5 Konia (1 des, 1685. hibásan: Gonjo n. ott), Korsos, 2 Kovaczi, Kölczej (1607: Keoczei u. ott), Kun, Meggiesi, Mizes, 3 Molnar, 3 Nagi (1 des), Nyri, 2 Panczil, 3 Pap, 2 Perselt (1617. hibásan: Pezelt; 1634: Pörzsölth Dec. Ug.), Rigo, Seres, 5 Simon (1 des), Som (1615: Soma u. ott), Sos (des), Swärő, 5 Zabo (1 des), 2 Zeghe (1 des), 2 Zegedi (1633: Szögedi u. ott), Zekely, 2 Zilagi, Tokaj, Teoreo, Theörsök, Vad, Varga (des), 6 Vegh (1 des), Villam; *Sz*: Bozok (1607: Bozoka Dec. Ug.); *T*: 2 Dorman (1633. hibásan: Chyormany; 1665: Dormai); *B*: Bolgar, 2 Buda (1 des; 1626: Budai u. ott), 3 Cziano (1 des; 1644: Csiano u. ott), 3 Filis (1612. hibásan: Pilles; 1633: Firez; 1634: Fwllis u. ott), 2 Fodo (1631. hibásan: Foldo u. ott), Garda, 2 Gofar, Havassi, Muzka Mikola. Orosz, 3 Rezeni, 2 Sera (1636: Seere u. ott), Soho (1631: Solho u. ott), 2 Thak (1 des), Tanko, Theoreok, 2 Zay.

1604–1689. között további új nevek.³⁴ 1605.³⁵ *M*: Ferencz, Georgy; *B*: Buba (vlg. Buda v. ö. 1604), Topos (1647. hibásan: Tokos Dec. Ug.). – 1607. *B*: Dohi (1615. hibásan: Bahy u. ott). – 1608. *M*: Hamari. – 1609. *M*: Sipos. – 1610. *M*: Fekete, Vajda. – 1612. *M*: Himreh, Vida, – 1615. *M*: Literatus. – 1617. *M*: Somossy (1648: Sommos Dec. Ug.). – 1621.³⁶ *M*: Zabo alias Tasnádi, Swlye. – 1625.³⁷ *M*: Besenieodj (1648: Besseleo u. ott). – 1631. *M*: Puskas, Szilvasy, Zeocz; *B*: Birszoj, Meszeo, Olah; *B*: Regeni (vlg. Rezeni). – 1632. *M*: Eszeny, Szylva (v. ö. 1631: Szilvasy); *B*: Fidild (?). – 1636. *M*: Dalos; *B*: Mosz. – 1638.³⁸ *M*: Chat alias Szabad, Szakács; *B*: Bosj, Berso (?), Gyöngier, Miglész (1658: Mikles; 1679: Mig-

³³ Connumeratio colonorum. UC 59–15.

³⁴ A következő nevek ugyan az 1604. évi összeírásban nem, de előbb és utóbb is előfordulnak: Ayas, Babony, Gaal, Kis, Kulczar, Szasz, Vak.

³⁵ Az 1605–1617. évi nevek a dézsmajegyzékekben. Dec. Ug.

³⁶ Esküdtpolgárok. Per. 1621. F. 47. Ns 48.

³⁷ Az 1625–1636. évi nevek a dézsmajegyzékekben. Dec. Ug.

³⁸ U. ott és néhai Perényi Imre jószágán. Per. 1638. Ns 101.

leczy Dec. Ug.). – 1644.³⁹ *M*: Ersek (1674. hibásan: Esik u. ott), Poty, Thamas. – 1645. *M*: Dudas, Okos; *B*: Pajor. – 1647. *M*: Bereczk (1653: Berez u. ott), Dancz, Lónyai, Mester (des); *B*: Czetre, Dolha (v. ö. 1607: Dohi), Kolos (vlg. elírás Kolczi helyett, v. ö. 1604), Szeress (1657: Szeres alias Okos Dec. Ug. vlg.: Seres, v. ö. 1604, 1645). – 1648. *B*: Kanny (1675: Kan Dec. Ug.). – 1651. *M*: Szabad (v. ö. 1638). – 1653. *M*: Miskoczi; *B*: Kuczik, Perséki. – 1664. *M*: Kállaj, Szeglet; *B*: Maak. – 1665. *3I*: Mándi, Porkoláb, Timpor. – 1668. *3I*: Tejes; *Sz*: Burja (1670: Bura Dec. Ug.); *B*: Koszta. – 1669.⁴⁰ *M*: Száraz; *Sz*: Tohonicz. – 1670.⁴¹ *M*: Ardo, Fazakas, Halasz, Kecskes, Tivadar; *B*: Fül, Szeleszti (1671: Selisczei; 1673: Silestiei; 1674: Szelesztői; 1688: Szelecsey u. ott). – 1671.⁴² *B*: Borczai, Gernyesi, Komjáti, Szeklenczey, Szerny.. – 1672.⁴³ *M*: Magyar. – 1673.⁴⁴ *M*: Penzes, Santha; *B*: Beleznaj (1674: Bereznaj; 1677: Bleznaj Dec. Ug.); Izay (1674: Isai; 1675: Ezay u. ott), Kisfalusi, Rákoczi, Tasa(?). – 1674. *M*: Veres; *B*: Bala, Csola, Fattyu, Lengyel, Salamon. – 1675. *M*: Szőke; *B*: Lukay (1677: Luknay; 1680: Lukovai Dec. Ug.), Mezőkolossi, Polankay (1678: Palankj; 1679: Palinkas; 1684: Pajinkas u. ott). – 1677. *M*: Garbolczy; *B*: Bosody. – 1678. *M*: Apro (1679: Apry; 1685. hibásan: Apiok; 1686: Aprók u. ott), Bekesy, Fördő, Koros, Törzökös (v. ö. 1604: Theörsök), Váradj, Vid; *Sz*: Humanicz, Paloczka; *B*: Dán, Tolvaj. – 1679. *M*: Antal, Botos, Illyés, Kochor, Rostas; *B*: Kalotai⁴⁵ (1684: Kalota Per. 1687; 1687: Kaloka Dec. Ug.), Udvey. – 1680. *M*: Böde, Katona (Kalota? v. ö. 1679, keresztnév azonos), Nemes, Ujlaki, Várbeli; *B*: Baba. – 1684. *M*: Keresztyen, Pofok, Solya; *Sz*: Kulla (1685: Kullin; 1687: Kadla; 1688: Kudla Dec. Ug.); *B*: Heteny, Husztközi, Krakko (1685: Harapha; 1686: Karapha; 1687: Karaplan; 1688: Karakó u. ott), – 1685. *M*: Mokus; *B*: Hand. – 1686. *M*: Hossu, Kopas; *B*: Buta (1687: Butta Dec. Ug.). – 1687. *Sz*: Braho, Danka, Duczon, Konza; *B*: Főzer, Hai, Honya (vlg. Konya). – 1688. *M*: Huszty, Nagyszájú; *Sz*: Buffa, Sóra (v. ö. 1684: Solya; 1692: Sőre); *B*: Hasdan (1690: Harsany; 1694: Hassan u. ott).

1689.⁴⁶ 1 j, 60 ms (49 fr, 12 chr), 2 qus (fr), 7 i. – *M*: Apro, Balog, Bekő, Csüre, Dandy, Dödögő, 3 Fazekas, Fodo, Halasz, Hoszszu, Kecskés, Kerülő, 5 Kónya, Kopasz, Kovacs, Kulcsar, Magyar, Mezes, Molnár, Nagy, Nagyszájú, Palinkas, Pofok, Santa, 3 Simon,

³⁹ Az 1644–1668. évi nevek a dézsmajegyzékekben. Dec. Ug.

⁴⁰ Jobbágykezeslevélben. Per. 1669. Ns 800.

⁴¹ U. ott 1670. febr. 16. s dézsmajegyzékben, Dec. Ug. Fül Dolháról (Mármaros m.) származott ide.

⁴² Földesúrtól gabonakölcsönt nyert jobbágyok között. Per. 1671. ápr. 9.

⁴³ Magyar János jobbágy Komjátról szökött Túrterebesre. Per. 1672. aug. 26.

⁴⁴ Az 1673–1688. évi nevek a dézsmajegyzékben. Dec. Ug.

⁴⁵ Kalota László 5 jobbágy társával (Fazekas Ferenc, Rakosi Tanku, Monar Ferenc, Solya Simon, Kis Kalota László) 1684-ben „terebesi orosz emberek”-nek nevezik magukat. Jobbágykezeslevélben. Per. 1684. aug. 22. (1687. éviék között).

⁴⁶ A dézsmajegyzék teljes névsora. Dec. Ug.

Sipos, Szabo, Szaraz, Törsök, Ujlaki, Wad, Warga, Weres, Wig; Sz: Bufa, Kulla; B: Belesznay, Danos, Dolhay, Izay, Kalota (1690: Oklata Dec. Ug; v. ö. 1679), 2 Karako (1691: Karakuly Dec. Ug.), Kirvay, 7 Orosz, Orosz Talpas, Rakaszy, 3 Rákoczy, Szelecskey, Topos, 4 Thott.

1689–1775. között további új nevek. 1690.⁴⁷ M: Bene, Lato; Sz: Szonya; B: Kobinyi. – 1691.⁴⁸ M: Barkóczy; B: Förszik, Potor. – 1692.⁴⁹ M: Bécs (1694: Bölcs Dec. Ug; 1743: Bücs Per. 1743. Ns 6), Nagyhasu, Ramacsai, Sőre, Talpas (v. ö. 1689: Orosz, Talpas). – 1693.⁵⁰ M: Végsső. – 1694.⁵¹ M: Futot, Sadányi; B: Aszai. – 1696.⁵² B: Hajdu. – 1699.⁵³ M: Foris, Györös; B: Monay. – 1705.⁵⁴ B: Major, Szadé. – 1715.⁵⁵ M: Félegyházy, Néma; B: Csipar (1720: Csipt CR). – 1716.⁵⁶ M: Csordas; B: Kule. – 1720.⁵⁷ M: Berecski (v. ö. 1647: Bereczk), Kónyi alias Néma (v. ö. 1715), Nyomerek; B: Avasi (v. ö. 1604: Havassi), Hermány, Szirmai. – 1743.⁵⁸ M: Domokos, Kapsy, Kóka, Szabados; B: Czupa, Gáspár, Menyhart.

1775.⁵⁹ 59 c, 8 i, 3 si, s 28 német telepes. – M: 2 Bölcs, 2 Császár, Cserepes, Csúri, 2 Dallos, 4 Dudás, Elek, Fazokas, Konya, Kerülő, 2 Kormányos, 3 Kovács, Majoros, 2 Molnár, Nagy, 5 Néma, Ország, 4 Pénzes, Sándor, 2 Simon, 4 Szabad, Száraz, 2 Szilágyi, Vad, Veres; N:⁶⁰ Frikker, Grausz (Krausz), Ille (Ili), Kebel, 2 Keng Khem), Kribb (Gribb, Gripp), Krindler, Kumperg, Leber, Leberer, Majer, Prupszt, Puczern (Butzer), Bak (Back), Risth, Semperg (Semperger), Smucz, Spaiher (Spajzer), Steklin, Steli (Streli), Stulhasz (Fuldesz), Stucz, 3 Svarczhub (Svarckof), Them, Vagner; Sz: 2 Griga, Iszák, Klipáts, 2 Panyko, Samuk; B: Czupa, 2 Fodo, Ganna, Koczán, Konka, 3 Kovács, 3 Oláh, Orosz, 5 Rákóczi, Tópós.

A község lakosainak nyelve – nem értve ide az új német telepeseket – az úrbérrendezés folyamán 1772-ben felvett bevalások záradéka szerint *magyar* (usitata lingua), az úrbérrendezés végrehajtásáról szóló jelentés szerint pedig a lakosok rendes nyelve (ordinaria lingua) – bár magyarul mindnyájan értenek – a *rutén* (UT); az 1773. évi hivatalos helységösszeírás szerint a községben főként a *magyar* és *rutén* nyelv él (Bpest, 1920. 283.), míg a falu jegyzője 1862. évi jelentésében (Helyt. 20895/1862. eln.) a helységben túlnyomólag divatozó nyelvnek egyedül a *magyart* jelölte meg.

^{47–53} Dézsmajegyzékekben. Dec. Ug.

⁵⁴ Conscriptio. Nagyid. 1705. Ns 194.

⁵⁵ Az országos összeírás alkalmával készített kimutatásban. CR.

⁵⁶ Dec. Ug.

⁵⁷ CR.

⁵⁸ Conscriptio. Per. 1743. Ns 6.

⁵⁹ Az úrbérrendezés alkalmával készített tabella teljes névsora, kiegészítve a német telepéseknek, akik a tabellára nem vétettek fel, az úrbérrendezési iratok között fekvő névsorával. UT.

⁶⁰ Az egyes nevek után zárójelbe tett változatok a Perényi család levéltárában (Per. 1775) levő 1775. évi iratokból.

FÖLDRAJZI NEVEK.

- 1499.⁶¹ *Fekethebereg*, silva.
 1593.⁶² *Saitos eleõth való gorond-on* szõlõ; 1604 (Per. 1604. F. 31. Ns 42); 1656: Kissebik Szaytos nevû hegy (U. ott 1656. Ns 964).
 1604.⁶³ *Reztaka* nevû malom; 1631: Reszteka (Per. 1631. Ns 33); 1772: Resztoká-ban való malom (UT sub F.); 1775: Rostokai malom (Per. 1775. Ns 33).
*Czelle*⁶⁴ nevû malom; 1772: Cselle malom (UT sub F.) 1775: Csele (Per. 1775. Ns 33).
Hodos vize, Hodos-ban rét; 1865: Kis Hodos, Nagy Hodos, (Pesty); 1907: Hódostanya (OT).
*Kid elj mezo*⁶⁵ nyomás, territorium; 1679: Hid alja mezõ (Per. 1679. Ns 96); 1690 (Per. 1690. Ns 1180); 1865: Hidali mezõ (Pesty); 1802: Alsó mezõ (Per. 1805. szept. 18).
Felmezeõ, *Felmezeõ*, nyomás, territorium; 1679 (Per. 1679. Ns 96); 1802: Felső mezõ (Per. 1805. szept. 18); 1865 (Pesty).
Pongoczi mezei, *Pongoch vel Pasziget*,⁶⁶ nyomás, territorium; 1679: Pongocs mezõ (U. ott); v. ö. 1679: Pongos domja.
Kornihat,⁶⁷ rét.
Kornikeõzi, rét.
Dobrinhat,⁶⁸ rét; 1865: Dobrehát (Pesty); 1907: Dobriháltanya. (OT).
Kis heg allia rét; 1802: Hegy alatt (Per. 1805. szept. 18); 1865 (Pesty).
Kis heg, zeõleõ; 1865 (u. ott); 1887 (a 75.000-es kat. térképen).
Fekzik zeõleõ.
Halmi ut felen nevû territorium; 1679: Halmi ut hosszaban (Per. 1679. Ns 96); 1780: Halmi felõl való forduló (Per. 1780. jún. 16).
*Soskotio*⁶⁹ nevû territorium.
 1612.⁷⁰ *Thurra fwgeo*⁷¹ nevû szõlõ.

⁶¹ Lel. Acta 1499. Ns 36.

⁶² Per. 1593. Ns 148.

⁶³ UC 59–15; Per. 1604. F. 31. Ns 38, 43.

⁶⁴ *Cselle – csellye – csillye*: 1) könnyû paraszt szekér, 2) boglya. Más helyen is ismeretes az összetétel: *csellye – csillye – malom*. EtSz. I. 1055; M. I. 283; Oklsz. 129.

⁶⁵ *Hideli* lehet *hidontúli mezõ*. A késõbbi „*hidalja*” alakulat lehet népetymologia (V. ö. *Havas elfõld-Havasalfõld*). (Kniezsa).

⁶⁶ *Pongoch* vlg. személynév, *Pasziget* = *Past-szigai*, esetleg *Pastliget*. V. ö. 1679: Pástliget s általában Pástról, a korán elpusztult szomszédos faluról külön is.

⁶⁷ *Korni*? eredete ismeretlen.

⁶⁸ A szl. *dobro* 'jó'.

⁶⁹ *Sos – katyó* = *katyu*.

⁷⁰ Per. 1612. Ns 851.

⁷¹ *Túr-ra függõ*, a Túr folyóra hajló.

- 1621.⁷² *Farkas Bercze* nevű szőlőhegy.
 1656.⁷³ *Mizes*⁷⁴ nevű szőlő.
 1673.⁷⁵ *Nagy mocsar oldal*; 1865: Nagy mocsár (Pesty).
 1679.⁷⁶ *Pástliget*; 1780: Pástliget, Nagy-, Kis Pástliget (Perr. 1780. jún. 16); 1865 (Pesty); 1907 (OT); v. ö. 1780: Pástliget uttya.
Csüri szurdoka.
Pongos dombja; 1780: Ponkos dombja (Perr. 1780. jún. 16); 1865: Ponkos domb (Pesty); v. ö. 1601: Pongoczi mezei.
Korong meget; 1780 (Per. 1780. jún. 16); 1802: Korom(?) megett (Per. 1805. szept. 18).
Szaldokos keze.
Horgas hegy; 1780: Kis Horgas (Per. 1780. jún. 16); 1865: Nagy-, Kis Horgas (Pesty), v. ö. alább: Horgas ut s 1780; Horgas mező, Horgas tája.
Horgas ut atalyaban; 1780: Horgos uttya (Per. 1780. jún. 16); V. ö. fent: Horgas hegy s 1780: Horgas mező. Horgas tája.
Kis Bikes; 1780: Kis Bikkes (u. ott); 1865: Kis Bükes (Pesty).
Rekettye hat; 1780: Rakottya hat (Per. 1780. jún. 16); 1802 (Per. 1805. szept. 18); 1865 (Pesty).
Rekettye hat szurdoka.
Nyaras kátyója; Nyaras szel; 1865: Nyáros kátyó (Pesty).
Nagh laz; 1865 (Pesty).
 1690.⁷⁷ *Ökorfü alatt*; 1780 (Per. 1780. jún. 16); 1865 (Pesty); l. még Bábony (1319) és Tamásváralja (1482) határában is.
Kis völgy; 1776: (Per. 1776. okt. 29); 1802: (Per. 1805. szept. 18); 1865 (Pesty); 1907 (OT).
Jeghverem alat; 1780 (u. ott); 1802 (Per. 1805. szept. 18).
 1772.⁷⁸ *Felsőerdő*; 1775 (Per. 1775. Ns 33); 1865: Alsó erdő (Pesty); 1907: Alsóerdő tanya (OT).
Sebes víz, erdő; 1775 (Per. 1775. Ns 33); 1865: Sebesvész, Vészoldal (Pesty); 1887: Sebes rész (a 75000-es kat. térképen).
Borzjuk, erdő; 1775 (Per. 1775. Ns 33); 1865 (Pesty)
Bogyoszló,⁷⁹ erdő; 1775 (Per. 1775. Ns 33); 1865 (Pesty); 1887 (a 75000-es kat. térképen).
 1775.⁸⁰ *Also malom*; v. ö. 1604: Reztaka és Czelle nevű malmok.
Hét ökrü fa.
Fekete víz; 1865 (Pesty); 1887 (75000-es kat. térképen).
 1776.⁸¹ *Papp völgy*; 1865: Pap tábla (Pesty).
Sajtos völgy, v. ö. 1593: Saitos eleöth.

⁷² Per. 1621

⁷³ Per. 1656. Ns 964.

⁷⁴ Személynév, v. ö. 1574: *Mezes*.

⁷⁵ Per. 1673. Ns 73.

⁷⁶ Per. 1679. Ns 96.

⁷⁷ Per. 1690. Ns 1180.

⁷⁸ UT. sub F. más.

⁷⁹ *Bogyozlo* < szn. Szl. *Budislav*. (Kniezsa).

⁸⁰ Per. 1775. Ns 33.

⁸¹ Per. 1776. okt. 29.

- Odorjányi sor.*⁸²
 1780.⁸³ *Horgas mező, Horgas tája,*
Ocska akasztófánál való földek.
Sváb falu végén való földek 1865: Sváb falu vége (Pesty).
Libasorban való földek; 1865: Libasor (Pesty).
Lapos mellett, *Lapos szel*; 1865: Laposon innen, -túl (Pesty).
Pástliget uttya; v. ö. 1679: Pastliget.
Kert alatt; 1865: Kertalja (Pesty).
Csereszél; 1865: Csere (Pesty).
Boszorkány Dombja; 1865 (Pesty).
Határeger; 1865: Hatareger, Egerallja, Egerhat (Pesty).
 1796.⁸⁴ *Huntsog*,⁸⁵ (1865: Honcsok (Pesty); 1907: Honcsoktanya (OT)).
Sváb rét; 1865 (Pesty); 1887 (75000-es kat. térképen).

UGOCSA.

Ugacha, Ugucha, Hugacha.

Az Ugocsa nevű helység csupán két ízben szerepel forrásainkban: 1313-ban, Péter szöllősi és ugoesai plébános választásának érseki megerősítésében¹ és 1332–37-ben a pápai tizedjegyzékben,² az utóbbiban már külön plébánossal. E kései adatok dacára is kétségtelennek tekinthetjük, hogy a megyének nevet adó Ugocsa a megye első településeinek egyike volt s így eredete a XII. sz. második felébe nyúlik vissza. Nevében valószínűleg az első királyi ispán nevét őrzi s ez esetben az is feltehető, hogy az ispán lakhelye Ugocsa volt. Központi szerepét azonban hamar elveszítette, a XIII. sz. második felétől már Királyházán találjuk az ispánok székhelyét, az ugoesai királyi uradalom központját. Ekkor már maga a település is elsorvadóban lehetett. A pápai tizedjegyzék után nem szerepel többé, neve azonban egy ideig még fennmaradt bizonyos ugoesai család (de Ugocsa) nevében.³ Maga Ugocsa valósággal nyomtalanul eltűnt s csupán újabban sikerült az egykori Ugocsa helyét

⁸² Odorjányi = *Adorján*, szomszéd falu Szatmár m.-ben.

⁸³ Per. 1780. jún. 16.

⁸⁴ Per. 1796. ápr. 11.

⁸⁵ *Honcsok*, hancsik = hant, göröngy, kicsiny földdomborulat, zsombék. MTsz. I. 883; Oklsz. 388; MNy. XVII. 44.

¹ Mon. Eccl. Strig. II. 686.

² Mon. Vat. I. 1. 130.

³ 1323. Thomas filius Pauli de Ugacha (Dl. 2166); 1325. Thomas de Ugucha (Anj. o. II. 203); 1382. Georgius dictus Nag de Hugucha (Zichy IV. 232).

felismerni a Nagyszöllőssel szomszédos Szászfalu máig Ugocsának nevezett dűlőjében.⁴ A birtok tehát a szász falu határába olvadt s a rajta esetleg fennmaradt települést is ez szívta fel magába. Erre a folyamatra mutat, hogy a XIV–XV. sz.-ban a szász hospesfalú nevében az Ugocsa név elő-elő bukkant, sőt 1430- és 1431-ben „Szászfalu alio nomine Ugocha”-nak is nevezik.⁵ Egyéb jelek is, melyekről az összefoglaló bevezetésben szóltunk, arra mutatnak, hogy valóban történt összetelepülés a szász Szászfalu és a magyar Ugocsa között. Az utóbbi magyarságára a Szászfaluban bekövetkezett gyors magyar térfoglalás mellett még csupán abból következtethetünk, hogy a megye első települő rétege, a szász hospeseken kívül, teljesen magyar volt.⁶

VELÉTE.

Velethe, Welethe.

Ugocsa megye keleti szélén, az Avas hegységnek a mármarosi Tiszavölgyre néző lejtőjén települt meg e sajátos viszonyok között élő, különben korai eredetű község. Már a XIII. sz. második felében itt találjuk, távolra vetve a megye lakott részeitől s tájrajzilag inkább a mármarosi völgyhöz hajolva. Birtokosai az ugocsamegyei hetényi nemesek voltak, akiknek őse, Othobar 1273-ban a tornai-megyei (?) Szántót elcserélte az ugocsamegyei Hetény királyi birtokért.¹ A csere 1280. évi királyi megerősítésében² Hetény mellett már a tőle kissé messzebbeső Veléte is Othobár fiai és rokonai kezén szerepel, mint szintén az előbbi csere útján szerzett birtok. A XIV–XV. sz.-okban eltérélyesedő hetényi nemesek különféle ágai, a Hetényi-ek, Hetényi Fejes, Bedő, Dotor, Dolgos, Fogas, Moré családok³ osztozkodnak, gyakran perlekednek, sőt erőszakoskodnak is rajta. A falu birtoka az ugocsai kismemességbe beágyazódó hetényi nemesek között egyre jobban felaprózódott s mind több birtokrész került idegen kézre is. A sziklás, terméketlen

⁴ Komáromy 18–21.

⁵ Per. 1430. F. 11. Ns 19. és 1431. F. 12. Ns 6. L. az 51. l.-on elmondottakat is.

⁶ Az Ugocsa névvel foglalkozott Pais, MNy. XIV. 193–196.

¹ Szirmay, 110.

² Fejér V. 3. 72.

³ L. Hetéynél.

hegyen szegényesen tengődő jobbágyság,⁴ mintegy cáfolatául a kedvezőtlen természeti és gazdasági adottságoknak, a XVIII. sz.-ban a megye egyik legnépesebb falujává duzzasztotta fel Velétét. E jelenség megértésénél figyelembe kell vennünk azt a jellemzést, amit egy 1790. évi kamarai összeírásban⁵ olvashatunk az általában rossz hírű faluról. Az összeíró szerint Veléte lakosai vad, fegyelmezetlen emberek, más faluk kivetettjei, akik az alattuk elhaladó mármarosói só tolvajlásából élnek. Ez időben a falu már teljesen rutén, de a szép számú és ősi lakosoknak bizonyuló magyar nevű (Fejér, Fóris, Kis, Fanta, Potrohos, stb.) jobbágyság kétségtelenné tesz, hogy az egységes rutén nyelv nem gyökerezik egységes fajiságban is, bár már egy 1462. évi oklevél is rutének által lakottnak jelöli meg Velétét.⁶ A falu neve,⁷ melyet a hasonló nevű folyócskától kapott, már eredetileg is szláv településre mutat, a korai, 1324. évi határjárásban⁸ megnevezett földrajzi pontok magyar nevei s az első jobbágynévsorok azonban nem hagynak fenn kétséget afelől, hogy a falu első települő rétege, legalább is részben, a megyét birtokába vevő királyi uradalom magyar zöméből szakadt ide, ezt azonban a Mármarosból rövidesen tömegesen leszálló ruténség hamar elsodorta.

BIRTOKOSOK.

1567.⁹ Özv. Horváth Máténé 1 j; Ispán Benedek 1 ip; Nyakazó Ferenc 1 ip; Özv. Dothor Péterné 1 ip; Fejes István 1 ip; -Gergely 1 ip; Oroszi Lázár 1 ip, 1 pp. – 1574.¹⁰ özv. Oroszi Lázárné 2 pp; özv. Kanizsay Máténé 1 ip, 1 mp; Ispán Benedek 1 ip; özv. Dolgos Andrásné 3 ip; özv. Dothor Péternél mp, 2 pp, 1 des; Zoltán István 1 pp; Bedő András 2 pp; Fejes Gergely 1 ip, 1 pp; Szerecsen Benedek 1 ip; Almási János 1 pp; Irsai János 1 ip; Özv. Zoltán Miklósné 1 pp; Horváth Péter 2 pp. – 1775.¹¹ Gr. Gyulay Ferenc 4 c; Balogh Zsigmond 4 c, 5 i, 3 si; Futamoth Zsigmond 3 e, 2 i;

⁴ Az úrbérrendezés során felvett bevallások szerint Velétének csekély szántóföldje van, az is kövecses, természetlen s így idegen határban bérelnek, földet. UT. sub C.

⁵ UC 201–36.

⁶ Péterffy gyűjt. Kom. jz.

⁷ Liszakay szerint *Velejte* vagy *Veléte*, oroszul *Velatjn* (Loc. 2840: Wela-tin; mai hivatalos neve Vel'aty). Az orosz név alapján legvalószínűbb, hogy személynévi eredetű és pedig a *Velimir*, *Veleslav* szláv szn.-nek *Veleta* (Miklosich, Bildung d. Slav. P. n. ON. 137) alakjából való. A magyar *Veléte* – orosz *Vel'atin* megfelelés arra vall, hogy a helynév a két nyelvben egymástól függetlenül, de egyidőben keletkezett. (Kniezsa).

⁸ L. a Földrajzi nevek között.

⁹–¹⁰ Dic.

¹¹ UT.

Fogarasy Antal 6 c, 2 i, 1 si; Czaro Fogarasy Imre 2 c; Zoltán György 1 c; Futamoth János 2 c; Balog János 1 c; Riskó Lukács 2 c, 2 i; Jékey László 1 c, 1 si; Egri János 1 c; Fogarasy Zsigmond 6 c, 1 si; Szintay András 3 c; Osváth József 2 c, 2 i; Kalós Ferenc 2 c; Majos István 6 c; 2 si, 1 des; Nagy Sándor 1 c, 1 i; Szintay Péter 3 c; Várady János 3 c; Maróthy László 8 c, 1 i; Fóris László 1 i; Tóth György 1 c, 2 i; Fóris Pál 1 c, 4 i; Fekete László 5 c, 2 i; Markocsányi Ferne 1 i, 1 si; Mezey János 1 i; Bay András 2 c, 1 i; Szegedy György 1 c, 1 si; Csukoth Sándor 2 c; Rátonyi István 2 c, 1 i; Horváth Ádám 1 i; br. Perényi Ferenc Jakab 6 i, 1 si; a birtokosok közös fundusan 32 i, 7 si.

JOBBÁGYSÁG.

1567.¹² 1 j, 6 ip, 1 pp s név nélkül 4 des. – *M*: Fantha, Magyar, Potrohos; *Sz*: Thymko; *B*: Demien, Helena relicta (e. n.), Josip, Medwe.

1567–1715. között új nevek. 1572.¹³ *M*: Feyr; *Sz*: Hanka; *B*: Gorzo (1574. hibásan: Borzo Dic). – 1574.¹⁴ *M*: Foris, Gergely, Kys, Santa; *B*: Bereznai, Kovassy, Olah, Roman. – 1657.¹⁵ *M*: Kelemen, Molnár; *B*: Szeklenczey. – 1661.¹⁶ *M*: Szereczen; *B*: Kovacz, Pap. – 1666.¹⁷ *M*: Siket alias Fejer (v. ö. 1572: Feyr). – 1708.¹³ *Sz*: Stephan; *B*: Szaldobossy.

1715.¹⁹ 72 c, 5 i, 1 extr. (si). – *M*: Bereczk, Czifra, 3 Dienes, Dobos, Dudás, Fanta, 14 Fejér, 4 Fóris, Illés, 2 Kecskés, 5 Kis, 2 Magyar, Margith, Molnár, 2 Potrohos, Révész, Táros; *Sz*: Hanka, Lenmágh (1746: Lemák UC 165–14), Melánka, 3 Pliszka; *B*: Darvay, Dolhay, Gernyész, 2 Gorzó, Hóris, Kozma, Lázár, 3 Lengyel, 3 Márkus (Markos), 10 Oláh, 2 Pap, 2 Sido, Szeklenczey, Vojnágy.

1715–1775. között további új nevek. 1719.²⁰ *B*: Mihályfalusi. – 1720.²¹ *M*: Szitás. – 1743.²² *M*: Róth; *Sz*: Kacsán, Lomé, Mucsicska; *B*: Izai, Lipcsei, Salettra, Soofalusi, Szuhai. – 1744.²³ *B*: Matoka. – 1748.²⁴ *Sz*: Losza. – 1763.²⁵ *M*: Fejes; *B*: Tóth.

1775.²⁶ 76 c, 66 i, 18 si s név nélkül 1 des. – *M*: 3 Berecz, Bedő,

¹² Az adó alá eső porták összeszámlálásakor készített jegyzék teljes névsora. Dic.

^{13–14} Dic.

¹⁵ Lel. Met. Kom. jz.

¹⁶ Tanúk között. Per. 1661. F. 52. Ns 55.

¹⁷ U. az Per. 1666. F. 20 Ns 5.

¹⁸ Özv. Komlósy Feréncné által Ujlaky Istvánnak elzálogosított jobbágyságok között. P. 4–2401.

¹⁹ Az országos összeírás alkalmával készített kimutatás teljes névsora. CR.

²⁰ NRA. 1409–7.

²¹ Az országos összeírás alkalmával készített kimutatásban. CR.

²² Conscriptio. Per. 1743. Ns 6.

²³ A Lippert Gábor-féle kincstári birtokrészen. UC 165–13.

²⁴ Darvay Zsigmondné jobbágysága. P. 4–3827.

²⁵ A Morvay-osztályozásban szereplő jobbágyságok között. P. 4–863.

²⁶ Az úrbérrendezéskor készített tabella teljes névsora. UT.

4 Czifra, Dienes, 2 Deák, Fanta, 3 Foris, 13 Fejér, 4 Hegedüs, Hiripi, 2 Karabényos, 10 Kiss, Kecskés, Köböl, Kádár, 2 Magyar, 4 Molnár, 2 Miklós, 4 Margit, 2 Potrohos, Páll, 3 Révész, 2 Róth, Szegh, Varga; Sz: Bábin, Dimjon, Divinecz, 4 Hánka (Hamka), 4 Holyák, Horbjánszki, 3 Klopotar, Krajnoczki, Lápa, Lemák, 3 Lome, 3 Osztinka, Pelustyik, 3 Pliszka, 2 Popovics, Puka, Riczik, Rustsák, Skavarics, Szimko, Szláva, Szvitlik, Tarnoczki, Zlegan, Zubáll; O: Famtsu; B: Csarnatói, Csorba, Demjén, 2 Györgye, Jáger, Királyházi, Kóbja, Koszta, Kövesligeti, Lukács, 7 Márkus (Markos), 10 Oláh, 3 Orosz, 8 Papp, 2 Pujka, Puskas, Szaletra, 2 Szuhai, Tóth, Turza, 2 Vajnági.

A falu lakosainak nyelve az úrbérrendezés során 1772-ben felvett bevallások záradéka, a végrehajtásról 1774-ben kiadott bizonyosságlevél (UT), az 1773. évi hivatalos helységösszeírás (Bpest, 1920. 284), valamint a falu jegyzőjének 1862. évi jelentése (Helyt. 20895/1862. eln.) szerint: *rutén*.

FÖLDRAJZI NEVEK.

1324.²⁷ *Velethe*, fluvius.

Saruspathok, rivulus.

Kuzberch, mons magnus.

Bykfa, arbor.

Zylfa, arbor.

Luckkamezeu,²⁸ campus.

1772.²⁹ *Alsó mező*.

Fegyva nevü szegelet a mezőn; 1865: Fegyokut³⁰ (Pesty); 1923: Fedjo kut (Petrov, 36).

Polyána, az alsó mezőn; 1865 (Pesty), 1923: Poljana (Petrov 36).

Kis Tisza arok.

Duminecz mezeje.

Michajla nevü domb.

VERBŐC.

Wrbeuch, Erbeuch, Werbeuch, Werbelch, Verbeuch, Verbeucz, Verbeocz, Verboch.

Szláv eredetű nevét¹ a mellette elfolyó hasonló nevű paktól nyerte. Korai település; előbb bizonyos Mark örökös birtoka volt, de fia, Péter utód nélkül halván meg, a birtok a

²⁷ Veléte falu határának megjárásában. Lel. Sub. H. Prot. Ns 127. (1478. évi átkait után más.); P.4–3627. sub. No 4; s Post. adv. 24–102 (késői egyszerű másolatok). Az utóbbi két másolatban Közbérc helyén *Grosberg*-et írtak.

²⁸ A szl. *luka* 'rét, mező', *lučka* 'rétecske, kis mező' (Kniezsa).

²⁹ UT. sub F. más.

³⁰ A *rutén kut* 'szegelet'.

¹ Verbóc < szl. *vrbov'ьcъ* < *vrba* 'fűzfá'. (Kniezsa).

királyra szállott s így adományozta el 1251-ben IV. Béla a Hontpázmány-nemzetségből származó Achilles pécsi püspöknek.² A nemzetség biharmegyei ágának, mely a XIII. sz. folyamán az ország keleti szélén nagy birtokot gyűjtött össze, Verbóc volt itt első szerzeménye. Később a nemzetségből sarjadzó családokon kívül mások is szereztek itt birtokot, így a XV. sz.-ban a beregmegyei Kerepeczy nevű, itt azonban a második nemzedékben már az új birtok után nevezett s a Tripartitum szerzője révén örök emlékezetű Verböczy család.³ A XVI. sz. derekától a Hontpázmány-nemzetségnek s a Kerepeczy-Verböczyeknek már jóformán csak leányági leszármazottai birtokolták. Első települő rétege pusztán a falunév alapján szlávnak volna tekinthető, figyelembe kell azonban venni, hogy a falu a folyó nevéből kapta nevét s a folyót elnevező nép és a falu első lakossága nem szükségképpen volt azonos. Annál kevésbé, mert a falu parasztlakossága a XV. században a legrégebbi jobbágyság és földrajzi nevek tanúsága szerint magyar volt. A falu, melynek lakosságában alig figyelhető meg kicserélődés, osztatlan magyar jellegét mindvégig megtartotta.

BIRTOKOSOK.

1567.⁴ Özv. Fancsikay Jánosné 1 ip; Fancsikay Tamás 1 pp; Horváth Kristóf 1 ip; Lázár István 1 pp; Lázár András 1 ip; Nagy János 1 pp; Tóbiás György 1 pp; Ujhelyi János 1 des; Ujhelyi Zsigmond 1 pp. – 1754/55.⁵ Kutasy Ferenc, Nagyiday István, Szűk Ferenc. – 1775.⁶ Dezsőffi Imre 1 c, 1 si; Fekete Teréz 1 i; özv. Komáromyné 4 c; Maróthy László 1 c, 1 si; Nagyiday István 8 c, 2 i.

HELYI KISNEMESSÉG.

1683.⁷ Egytelkesek. *M*: Fornosy, Komáromy, Szabó; *B*: Tuzai. – 1743.⁸ Armalisták. *M*: Böszörményi, Gönczy, 3 Komáromy, Setregi. – 1754/55.⁹ *M*: Böszörményi, Gönczy, 2 Komáromy.

JOBBÁGYSÁG.

1372.¹⁰ *B*: Faber.

² Ujh. Dl. 38.125; Fejér IV. 2. 95.

³ V. ö. Komáromy: A Hunt Pázmán nemz. ug. ágazata. Különnyom. Turul. 1890; Fraknói: Werbőczy István, 1899. (M. Törl. Életrajzok).

⁴ Dic.

⁵ Nemesi összeírás. Helyt.

⁶ UT.

⁷ Ug. jkv. 1683. szept. 24. f. 733.

⁸ Conscriptio. Per. 1743. Ns 6.

⁹ Nemesi összeírás. Helyt.

¹⁰ Statutionál említve: Ladislaus Faber hospes. Dl. 6039. V. ö. 1377; Fejér. IX. 5. 174.

1411.¹¹ *M*: Anthos s a következő csupán keresztnemes nevek: Albertus filius Bene, Georgius filius Benchel, -Michael filius Benche.

1470.¹² *M*: Huzthy.

1500.¹³ *M*: Zennyes.

1516.¹⁴ *M*: Warga.

1552.¹⁵ *M*: Kis, Szennyes.

1565.¹⁶ 10 fr, 5 pf. *M*: Bachmegey, 2 Bartha, Deak, Kaza, Kis, Nagy, 2 Zenes (1576: Sennies Dec. Ber.), Varga; *B*: Baricza (talán helyesen: Tariska, l. a továbbiakban), Oroz, 2 Rach, Zaz.

1567.¹⁷ 3 ip, 5 pp s név nélkül 1 des. *M*: Bartha, Kadar, Kathona, Kerekes; *B*: Rach, Zaz, Tariska, Tóth.

1565/67–1632. között új nevek.¹⁸ 1572. *M*: Lapi, Pati. – 1574. *B*: Kewes, Kozma. – 1577. *M*: Hegedus (1598: Hedegus), Keez (1581: Keocz, 1582: Kesz), Nagmihaly, Sidmond (1578: Sigmond); *B*: Tary (helyesen: Tariska, l. 1567). – 1578. *M*: Kispal; *B*: Boba. – 1579. *M*: Zabo. – 1580. *M*: Katthy, Kosa (1581: Kazzas, 1582: Kasza; v. ö. 1565: Kaza). – 1594. 8: Borsi (1598: Bozi, 1599: Boszi). – 1598. *M*: Balas. – 1605. *M*: Sipos. – 1610. *M*: Botoss; *B*: Lata. – 1620. *B*: Ilonchai. – 1621. *M*: Guty, Kantor, Polgar; *B*: Teörök. – 1622. *M*: Haydu, Pap, Varga. – 1623. *B*: Horvath.

2632.¹⁹ 1 j, 5 fr, 16 chr. *M*: Balas, 3 Barta, Farkas, Hegedős, Kadar, 4 Katona, Kerekes, Kesz, Nagy, 3 Zenies; *B*: Besi (vlg. Bécsi?), Horvath, Tot, 2 Tariska.

1632–1715. között további új nevek.²⁰ 1633. *B*: Lengiel. – 1634. *M*: Takon. – 1635. *M*: Simon. – 1636. *M*: Balogh, Benedek, Georgy, Magyar. – 1637. *M*: Biro; *B*: Taliczko (helyesen: Tariska l. előbb és utóbb). – 1638. *M*: Meggiesy. – 1659. *M*: Boldogh. – 1663. *M*: Hagymás. – 1665. *M*: Kóka, Kürty, Thasi (vlg. Thariska). – 1666. *B*: Tereczke, Tericzka (helyesen: Tariska, l. előbb és utóbb). – 1675. *M*: Baso (vlg. Barta helyett), Borsos. – 1687. *M*: Csuthi (vlg. Guthi helyett); *B*: Taris (Tariska helyett, l. előbb és utóbb).

¹¹ Verbóci birtokok felosztásánál említve. Ujh. Dl. 38.224.

¹² Hatalmaskodásban részt vett jobbágy. Ujh. Dl. 38.362.

¹³ U. az, u. ott, 38.438.

¹⁴ Tanúskodó jobbágy. Saját vallomása szerint fiatal korában Mátyfalván lakott s itt disznópásztor volt. Dl. 22.792.

¹⁵ Beiktatáson jelenlevő szomszédok. NRA 306–22. hit. más.

¹⁶ A dézsmajegyzék teljes névsora. Dec. Ber.

¹⁷ Az adó alá eső porták összeszámlálásakor készített jegyzék teljes névsora. Dic.

¹⁸ A felsorolt nevek közül az 1572 és 1574. évi adójegyzékekben (Dic), a többi dézsmajegyzékekben (Dec. Ber.). A következő nevek csupán egy ízben fordulnak elő: Boba, Kantor, Katthy, Kewes, Lata, Sipos, Zabo, Teöreök.

¹⁹ A dézsmajegyzék teljes névsora. Dec. Ber. Az ez évi jegyzékben ugyan nem szerepelnek, de utóbb is előfordulnak a következő, korábról már ismert nevek: Botos, Guthy, Hajdu, Orosz, Pap, Polgar, Simon, Szasz, Vargha.

²⁰ A felsorolt nevek a dézsmajegyzékekben. Dec. Ber.

1715.²¹ 10 c, 1 lib. *M*: Bartha, 2 Guthy, 2 Hegedűs, Katona, Moricz, Pap, 2 Szennyes; *B*: Orosz.

1715–1775. között további új nevek. 1716.²² *M*: Fazokas. 1743.²³ *M*: Dioszegi, Hadi.

1775.²⁴ 14 c, 3 i, 2 si. *M*: 3 Borsos, 2 Fazokas, 3 Guthy, 4 Hegedűs, 3 Nagy, 2 Papp, Szenyes; *B*: Tariska.

A falu lakosainak nyelve (usitata lingua) az úrbérrendezés során 1772-ben felvett bevallások záradéka s az 1775-ben kiadott bizonyáglevél (UT), valamint az 1773. évi hivatalos helységösszeírás (Bpest, 1920. 284) s a falu jegyzőjének 1862. évi jelentése (Helyt. 20895/1862. eln.) szerint *magyar*.

FÖLDRAJZI NEVEK.

1410–1420. körül.²⁵ *Altalpathak*, fluvius. L. még Dob (1372), Egres (1391), Fancsika (1785), Feketepatak (1295) és Mátyfalva (1409) határában is.

Verbeuch, fluvius; 1706: Verböcz pataka (Nagyid. Ns 197); 1714 (U. ott Ns 206); 1730: Verbölz pataka (Nagyid. Ns. 240); 1755 (Nagyid. Ns 289); 1790 (Nagyid. Ns 313); 1887: Verböci p. (a 75000-es kat. térképen). L. még Egres (1356), Feketepatak (1295), Isóteleke (1424) és Nagyszöllős (1336) határában is.

Chantofoka. V. ö. Csontos-patakot Tiszaújhely határában (1580–90).

Egerbokor, dumus; *Egerfa*, arbor.

Kerespathak, fluvius; *Kewres*, arbor.

Szemerdek, Zemerdek fluvius; 1717 (Nagyid. Ns 172); 1755: Szemerdek mellett, Szemerdek forrassa (Nagyid. Ns 289); 1887: Szemerdek p. (a 75000-es kat. térképen). L. még Fancsika (1642), Isóteleke (1424), Karácsfalva (1522), Mátyfalva (1411), Nagyszöllős (1336), Szöllősvégardó (1642), Tiszakeresztúr (1655) és Tiszaújhely (1522) határában is.

Vedere pathaka, rivulus: 1717: Vedre nevű víz (Nagyid. Ns 172); 1755: Vedre patak, Vedra oldala (Nagyid. Ns 289). L. Isóteleke határában is (1424).

Lapylipofenek, pratum; 1500: Lypofenek nevű kaszáló Laap possessio határai között (DI. 38438. L. külön Láp falu alatt is); 1560: Lyppo, fenetum (Ujh. 1560. F. 18. Ns 29); 1800. körül: Lipo (Nagyid. Vegyes Ns 49). L. Isóteleke határában is (1424).

Gyerthyanfa, arbor.

Dolabrosa,²⁶ silva.

²¹ Az országos összeírás alkalmával készített kimutatás teljes névsora. CR.

²² Dézsmajegyzékben. Dec. Ber.

²³ Conscriptio. Per. 1743. Ns 6.

²⁴ Az úrbérrendezés alkalmával készített tabella teljes névsora. UT.

²⁵ Lel. Met. Ug. Ns 16.

²⁶ *Dolabrosa*? Eredete ismeretlen.

- 1676.²⁷ *Felső mező*; 1710 (Nagyid. Ns 203); 1714 (TJ. ott Ns 206, 210, 211); 1716 (Nagyid. Ns 216); 1728 (Nagyid. Ns 234, 236); 1734 (Nagyid. Ns 249); 1739 (UC 15–59); 1755 (Nagyid. Ns 289).
Kozma lazza; 1714 (Nagyid. Ns 211); 1730 (Nagyid. Ns 240); 1755 (Nagyid. Ns 289).
- 1691.²⁸ *Hidfeli kaszáló*; 1714: Hid mezeje (Nagyid. Ns 210); 1730: Hid mezei (Nagyid. Ns 240); 1755 (Nagyid. Ns 289).
- 1706.²⁹ *Kelemenek-ben szántó*; 1715 (Nagyid. Ns 215); 1728 (Nagyid. Ns 235); 1734 (Nagyid. Ns 249); 1741 (Nagyid. Ns 265); 1755 (Nagyid. Ns 289); 1790 (Nagyid. Ns 313); 1804 (Nagyid. Ns 404); 1865 (Pesty).
Forason belol; 1734: Forras felé, Forráson túl (Nagyid. Ns 249); 1736: Forás sorja (Nagyid. Ns 250); 1749: Forrás mezeje (Nagyid. Ns 279); 1755: Forás Mező (Nagyid. Ns 289); 1804 (Nagyid. Ns 404); 1865: Forrásut (Pesty).
- 1710.³⁰ *Falu szeri*; 1714: Falu szorja (Nagyid. Ns 208, 210); 1749 (Nagyid. Ns 279); 1755 (Nagyid. Ns 289).
Pataki ut; 1755 (Nagyid. Ns 289).
*Csobok*³¹ *kalloja*; 1714: Csobok hát, Csobok patakja (Nagyid. Ns 211); 1716: Csobok-on alul (Nagyid. Ns 216); 1740 (Nagyid. Ns 262); 1741: Csobok pallója (Nagyid. Ns 265); 1755: Csobat nevű hely (Nagyid. Ns 289).
- 1714.³² *Alsó mező*; 1728 (Nagyid. Ns 233, 234, 235, 236); 1734 (Nagyid. Ns 249); 1739 (UC 15–59).
Nyires alatt; 1728 (Nagyid. Ns 235); 1730: Nyires felől, -alatt (Nagyid. Ns 240); 1734 (Nagyid. Ns 249); 1749 (Nagyid. Ns 265); 1755 (Nagyid. Ns 289); 1900. körül: Nyires dülő (Kom. jz.).
Csere; 1741 (Nagyid. Ns 265); 1755 (Nagyid. Ns 289); 1865 (Pesty).
Csortos alatt; 1755: Csértás alatt (Nagyid. Ns 289); 1900. körül: Csortos (Kom. jz.). L. a verbőci határba olvadt Isótelkénél már 1424-ben: Chorthospathaka.
Matyfalva felől való nyomás; 1719 (Nagyid. Ns 223).
Kenderasztato szorja,³³ 1719: Kenderasztato megett (Nagyid. Ns 223); 1730 (Nagyid. Ns 240); 1741 (Nagyid. Ns 265); 1749 (Nagyid. Ns 279); 1755 (Nagyid. Ns 289); 1865 (Pesty).
Kerekrekettye; 1716: Reketye (Nagyid. Ns 216); 1730 (Nagyid. Ns 240); 1755 (Nagyid. Ns 289).
Hordozlo hát; 1730 (Nagyid. Ns 240); 1749: Hordoszló hát

²⁷ Nagyid. Ns 155.

²⁸ Nagyid. Ns 172.

²⁹ U. ott Ns 197.

³⁰ U. ott Ns 201, 202.

³¹ *Csobak* a felsőtiszai vidéken a magyar nyelvjárásban jelöl *a*) száraz, görcsös fagyókért, *b*) a letarolt berek aljának csomós, görcsös töveit, *c*) a lekaszált fű, lóhere, dudva visszamaradt torzsáit. MTsz. I. 335; Et.Sz. I. 1117.

³² Nagyid. Ns 206, 208, 210, 211.

³³ Minden bizonynal: *sorja*.

- (Nagyid. Ns 279); 1755 (Nagyid. Ns 289). L. 1424-ben Isótelkénél: Kyshordozlo, fluvius.
- 1716.³⁴ *Porgolad kapu*.
Bérénás;³⁵ 1749: Berenás alatt (Nagyid. Ns 279); 1755: Berenás patak mocsárja (Nagyid. Ns 289); 1821 (Nagyid. Ns 417); 1865: Berenás (Pesty).
Kövecses; 1755 (Nagyid. Ns 289).
- 1727.³⁶ *Eszterek fészek*;³⁷ 1749: Eszterag fészeknél (Nagyid. Ns 279); 1755: Eszterek fészek (Nagyid. Ns 289); 1800. körül: Esztrág fészek (Nagyid. Ns 49).
- 1728.³⁸ *Diszto palló végi*; 1749: Disznó pallónál (Nagyid. Ns 279); 1755: Disznó Gát (Nagyid. Ns 289).
Liget; 1755: Nagy Liget (Nagyid. Ns 289).
Méhes; 1755 (Nagyid. Ns 289); 1790 (Nagyid. Ns 313).
- 1729.³⁹ *Csanálos rét*; 1741: Csanálos (Nagyid. Ns 264); 1805 (Pesty).
- 1730.⁴⁰ *Pataki mező felől*; 1749 (Nagyid. Ns 279); 1755 (Nagyid. Ns 289).
Fertő-n föld; 1741 (Nagyid. Ns 265); 1755: Fertő, Fertő hát (Nagyid. Ns 289).
Láb szeg; 1755: Láp szeg, Láp mellett (Nagyid. Ns 289); 1865: Nagy Láp, Láphát (Pesty); 1887: Láphát (a 75.000-es kat térképen).
Hajas hát; 1755: Hajós hát (Nagyid. Ns 289).
- 1734.⁴¹ *Nyiri Lágýassa*; 1755: Lágýas (Nagyid. Ns 289).
Verbőcz far.
- 1740.⁴² *Szallonnás* nevű föld; 1755: Szalanás nevű föld (Nagyid. Ns 289).
- 1741.⁴³ *Kis Hontsokos*, Honcsokos; 1755: Kis Höncsökös, Kis Honcsukás (Nagyid. Ns 289).
Komlos kert; 1755 (Nagyid. Ns 289).
- 1745.⁴⁴ *Láz* nevű kaszáló; 1755 (Nagyid. Ns 289); 1865 (Pesty).
- 1749.⁴⁵ *Kacsibá*⁴⁶-ban föld; 1755 (Nagyid. Ns 289).
Vaskapu-ban kaszáló; 1757 (Nagyid. Ns 291); 1900. körül (Kom. jz.).

³⁴ Nagyid. Ns 216.

³⁵ A szláv eredetű *berena* (*borona*) a Felső-Tisza vidékén = palánk, kerítés, gerenda. EtSz. I. 486–7.; MTsz. I. 166.; Oklsz. 88.

³⁶ Nagyid. Ns 230.

³⁷ A szláv eredetű *eszterág*, *esztrág* = gólya. NyTsz. I. 720; Oklsz. 203; MTsz. I. 515; MNy. VI. 445, XVII. 81.

³⁸ Nagyid. Ns 234, 235, 236.

³⁹ Nagyid. Ns 239.

⁴⁰ Nagyid. Ns 240.

⁴¹ U. ott 249.

⁴² U. ott 262.

⁴³ U. ott 265.

⁴⁴ U. ott 276.

⁴⁵ U. ott 279.

⁴⁶ *Kacsiba* magyar tájszó = görbe, horgas. NyTsz. II. 75.; MTsz. I. 1004; MNy. XI. 407.

1755.⁴⁷ *Kis Haraszt* alatt; 1804: Haraszt nevű hely (Nagyid. Ns 313); 1865 (Pesty); 1887 (a 75000-es kat. térképen).

Ket ökrü pallo.

Lugos-ban föld.– *Kecskés*-ben rét; 1790 (Nagyid. Ns 313); 1900. körül (Kom. jz.). – *Kerekmező*. – *Tánczos nyáros*. – *Buzás Láp*; 1865 (Pesty). – *Szérdékos*⁴⁸ nevű rét; 1800. körül: Szerdékes (Nagyid. Vegyes Ns 49). – *Gyepjü*. – *Foktü-nél*. – *Restás hát*.⁴⁰– *Hosszú Liget*; 1722: U. ott kaszáló, mely nyers nyárossal és *cseprentésből*⁵⁰ irtatott (Nagyid. Ns 293). – *Hosszú Mocsár*. – *Hollós-on* rét. – *Kis Sándor-on* kaszáló.

1790.⁵¹ *Foglalás-on* irtáskaszáló; 1865 (Pesty). – *Tőke palló-nál*. – *Mogyorós forrás-nál*.

1804.⁵² *Határpatak*.

VERÉCE.

Vereche, Werewcze, Verecze, Vereccze, Vereöcze.

A Tisza völgyének az Alföldre kiöblösődő kapujában fekvő Veréce neve csak későn, 1355-ben tűnik fel, mikor a szász hospesek által megtelepült Királyházával, Nagyszásszal és Feketeardóval közösen királyi kiváltságokat kapott.¹ A közeli Királyháza előbbi, 1272. évi kiváltságlevele a királyházi hospeseknek az erdőben szabad vadászatot, a Tiszában szabad halászatot biztosított egészen a mármarosai gyepükig,² ami kétségtelenné teszi, hogy Verécének e közbeeső területen ekkor még nem lehetett nyoma. Minden valószínűség szerint csak a XIV. sz. első felében keletkezett s a szinte fölötte emelkedő nyalábi királyi vár magyar szolganépéből kerültek ki azok, akik a település alapjait lerakták.³ Lakossága a XV–XVI. században csaknem

⁴⁷ U. ott 289, 290.

⁴⁸ A magyar eredetű *szérdék* ‚szerzemény, keresmény, zsákmány‘ (NyTsz. III. 196; MTsz. II. 543), vagy *szérdék* ‚aludtej, túró, általában valami tejes étel‘ (NyTsz. III. 218; MTsz. II. 543; Oklsz. 918).

⁴⁹ *Restás* vlg. *restans*: visszamaradt, hátralevő, hátralékos. V. ö. MTsz. II. 277; Oklsz. 806. Lehet azonban: *rostás* is. V. ö. NyTsz. II. 1463.

⁵⁰ *Cseprente*, ‚apró fajövés, sarjadzás, fáról hullott magból kelt hajtás‘. MTsz. I. 292.

⁵¹ Nagyid. Ns 313.

⁵² U. ott 404.

¹ Per. 1355. F. 3. Ns 10; 1364. F. 4. Ns 3; Anj. VI. 407–409, 634–635.

² Per. 1272. F. 1. Ns 2; Fejér V. 1. 176.

³ A nyilván szláv eredetű, de a honfoglaló magyarság nyelvében vlg. már-élő *veréce*–*veröce* jelentése a kapuval egyértelmű. Ez a jelentés megfelel a helység földrajzi fekvésének. MNy. IX. 260; Oklsz. 1084; MTsz. II. 955. A falu neve ruténul: *Weracczin*. (Loc. 284).

teljesen magyarnak látszik, a közvetlen rutén-oláh szomszédság hatása ekkor még alig vehető észre. Ez a helyzet a XVII., főleg pedig a XVIII. sz.-ban változik meg, mikor a falura jelentékeny rutén réteg telepedett reá. 1355-ben nyert kiváltságai a nyalábi királyi uradalomnak földesúri kézre jutása (1378) után teljesen elenyésztek.

BIRTOKOSOK.

1567.⁴ Perényi János 1 j, 7 ip, 1 mp, 18 ss, 16 pp, 2 vigiator.
1775.⁵ Br. Perényi Ferenc Jakab 12 c, 5 i, 1 si; -Imre 10 c, 6 i; -Sándor 2 c; -Antalné 4 c, 2 i, 3 si; -Elek utódai 1 c, 1 i.

JOBBÁGYSÁG.

1450.⁶ *M*: Akacz, Bako, Baan, Byro, Fekethe, Hetheny, 2 Nagh, Nemes, Solyom, 2 Wyda, Zaythy; *Sz*: 3 Chanko; *B*: Erdely, Olah, Wzay,⁷ Dyonisius, Georgius Martini, Johannes Jacobi, Urbanus (utóbbi 4 egyes vagy csupán keresztneves név).

1470.⁸ *M*: Bechy, Thalaz, Thawaz; *B*: Allodiator, Pontus.

1567.⁹ *M*: 2 Balassy (1572: Balassa; 1574: Blassa, Blassy Dic.) Bathari, Chyephan, Chirke (1572: Cyrke u. ott), Dabochi, Deli (1572: Dyli u. ott), Deüngew, Ereüs, 2 Feyr, Gewde, 2 Huzar, Jo, Kinch, Kocis, Kowach, 2 Meggiesi. 4 Marthon, 4 Nagy, Pap, Pesti, Raskay, Safi (1572: Saphi; 1574: Sapi u. ott), Zakach, Zerechien, Tarko, 2 Was; *Sz*: Breda, 3 Hewrewly (1570: Herel Dic.; 1622: Horoli Per. 1622. F. 31. Ns 8), Wasok; *B*: Literatus, Marsal (1574: Massal u. ott), Toth. –

1567–1715. között új nevek. 1572.¹⁰ *M*: Bodog, Kasos, Zabo, Zapora; *Sz*: Wasta; *B*: Olah, Oroz, Zaz. – 1574.¹¹ *M*: Dobossy, Hegedeos, Okos (des), Eotveos, Pattogh (des). – 1619.¹² *M*: Balogh, Sütheo. – 1634.¹³ *M*: Huszti. – 1638.¹⁴ *M*: Joszan, Peleskei. – 1661.¹⁵ *M*: Csaszar; *B*: Maxaly (v. ö. 1567: Marsal). – 1673.¹⁶ *M*: Sellyer,

⁴ Dic.

⁵ UT.

⁶ A Perényiek osztályozásakor Jánosnak (Imre fia) jutott negyedrészbirtokon levő jobbágyságok. Per. 1450. F. 13. Ns 6 s Tört. Tár. 1908. 9.

⁷ Vlg: Izay (Iza, Máramaros m.-ben).

⁸ Hatalmaskodásban részt vett jobbágyságok Lel. Acta 1470. Ns 19.

⁹ Az adó alá eső porták összeszámlálásakor készített jegyzék teljes névsora. Dic. A csoportosítás fentebb a birtokosok rovatában.

^{10–11} Dic.

¹² Osztozáskor Perényi Gábornak jutott jobbágyságok. Per. Fasc. T. Ns 15.

¹³ Hatalmaskodásban meghalt. Per. 1634. Ns 40.

¹⁴ A Perényi György által leányának, Máriának hagyott s a néhai Perényi Imre birtokán levő jobbágyságok között. Per. 1638. F. 12. Ns 40 s Ns 101.

¹⁵ Tanúként szerepelnek. Per. 1661. F. 52. Ns 55.

¹⁶ Perényi Ferenc elkobzott birtokán. UC 57–75.

Törsök; Sz: Prodany; B: Hovassy. – 1689.¹⁷ M: Csahoczy, Pengő (v. ö. 1567: Deungew); Sz: Jaramo.

1715.¹⁸ 12 c, 4 i. – M: Balogh, Bereczk, Császár, 3 Jozan, Juhász, Kis, Szerecheny, Törsök, Vas; Sz: Danics, Prada, Prodány (1743: Bordany Per. 1743. Ns 6); B: Maksay (v. ö. 1661: Maxaly), Pap.

1715–1775. között további új nevek. 1720.¹⁹ M: Hosszú, Vary; B: Herinczey, Ignar. – 1743.²⁰ M: Kapás, Macska, Revesz, Üveges, Varga; Sz: Baradka, Hrenyu, Lihoka, Papavics; B: Kifur, Kistarnai.

1775.²¹ 29 c, 14 i, 4 si. – M: Bárány, Császár, Deak, Fejér, Jozan, Molnár, Mihaszna, Nagy, Sáffi, 2 Üveges, Varga; Sz: Borotka, Cserranik, 3 Csernóczki, 2 Danis, 4 Griga, 2 Lemák, Linyu, 4 Lenyu (v. ö. 1743: Hrenyu), Labati, 2 Pelekács, 6 Prodány; B: Csernatoi, 4 Kistarnai, 2 Liptsei, Mossai.

A falu lakosságának nyelve (usitata lingua) az úrbérrendezés során felvett bevallások záradéka szerint *magyar*, a végrehajtásról kiadott bizonyságlevél szerint rendes nyelve (ordinaria lingua) – bár a magyar nyelvet mindnyájan értik – a *rutén*; az 1773. évi hivatalos helységösszeírás (Bpest, 1920. 284) szerint a faluban főként a *rutén* nyelv él.

FÖLDRAJZI NEVEK.

1634.²² *Also Telek*, a határ egy része; 1661: Telek, Kis Telek (Per. 1661 F. 52. Ns 55).

1661.²³ *Botos* nevű föld; 1865 (Pesty).

*Bibros tó.*²⁴

Hosszu Láz.

1802.²⁵ *Felső mezőt*; 1807: *Felső forduló* (Per. XVIII. sz. v. A. 2).

Alsó forduló.

¹⁷ A rebellióban elhalt Perényi György jobbágysai között. U. ott 34–39.

¹⁸ Az országos összeírás teljes névsora. CR.

¹⁹ U. ott (1720) s Perényi Pál jobbágysai között. Per. 1720. Ns 4.

²⁰ Conscriptio. Per. 1743. Ns 6.

²¹ Az úrbérrendezés alkalmával készített tabella teljes névsora. UT.

²² Per. 1634. Ns 21.

²³ U. ott 1661. F. 52. Ns 55.

²⁴ *Bibros* szláv eredetű szó: < bobръ ‚hod’ (< orosz bobръ) (Kniezsa).

²⁵ Per. 1805. szept. 18. (40–41. l.)

VERESMART.¹

A Nagyszöllősi hegység tövéénél, a Tisza folyásának völgyében csak 1430-ban tűnik fel a Perényi uradalom keretében,² melyben mindvégig meg is maradt. Neve³ és az alább közölt személy- és földrajzi nevek bizonyossága, szerint eredetileg magyar település volt; 1471-ben⁴ és 1498-ban⁵ valóban az uradalom kifejezetten „magyar” (szemben a „valachalis”-sal: hungaricalis) falui között találjuk, 1512-ben azonban már Veresmartot is „valachalisnak”-nak írják a nagyszöllősi hegyvidék hasonló falui sorában.⁶ A XVII. sz. folyamán következetesen az „Oroszság”-nak nevezett hegyvidék falui sorában szerepel. Veresmartot tehát korán elérték a hegyvidéket elfoglaló s onnan tovább terjeszkedő rutén hullámok s a falu korai elruténésedésének jeleit figyelhetjük meg abban is, hogy már a XVI. sz.-ban külön Magyar- és külön Orosz-Veresmartot említenek.⁷ A magyar elem fokozatos visszavonulásáról s a ruténség párhuzamos előretörésétől az alább következő adatok jól tájékoztatnak.

BIRTOKOSOK.

1567.⁸ Draskovich Gáspár és özv. Perényi Ferencné 1 ip, 7 pp; Perényi János 1 j (pp), 2 ip, 6 pp. – 1775.⁹ Br. Perényi Antalné 6 c, 2 i; -Elek árvái 3 c, 1 i; -Imre 25 c, 16 i, 2 si, 2 des (i); -Sándor 1 c; gróf Telekyné 7 c, 1 i; Vay Imre 5 i.

JOBBÁGYSÁG.

1439.¹⁰ *M*: Madaraz.

1450.¹¹ *M*: Gere, Farkas (des), Kaza, 3 Thalaz; *B*: relictá Osvaldi (e. n.).

1552.¹² *M*: Leleszi, Pesti; *B*: Olah.

¹ Nevét a belügyminiszter 1907-ben a 145.921. sz. rendelettel, minthogy ugyanakkor a szomszédos Kiskupány az Alsóveresmart nevet kapta, *Felsőveresmartban* állapította meg. A falu neve ruténül: *Kopanja Velka*. (Petrov Mat. VI. 202.)

² Per. 1430. F. 11. Ns 19; Fejér X. 7. 229–233, 235–236, 320–325.

³ *Veres mart* == *veres part*.

⁴ Dl. 24921.

⁵ Per. 1498. F. 18. Ns 11.

⁶ Tört. Tár. 1903. 127.

⁷ U. ott.

⁸ Dic.

⁹ UT.

¹⁰ Cserében. Per. 1439. F. 12. Ns 28.

¹¹ A Perényiek osztályozásakor Jánosnak (Imre fia) jutott negyedrészen. Per. 1450. F. 13. Ns 6. s Tört. Tár. 1908. 9.

¹² Beiktatáson szomszédként jelen levők. NRA 306–22. Hit. más.

1567.¹³ 1 j (pp), 3 ip, 13 pp. *M*: Antal, Geore, Gerego (1572: Gere Dic), Laios, Lelezi, Nagy, Pesti, Talas, Zapora; *Sz*: 4 Boriz (1572: Borich Dic); *B*: Olah, Oroz, Pantha, Simon.

1567–1720. között új nevek. 1570.¹⁴ *M*: Boldisar, Zabo. – 1572.¹⁵ *M*: Balog; *B*: Huzar. – 1574.¹⁶ *M*: Deak; *B*: Ramaz (1596: Ramoz Per. 1596. Ns 158; 1641. körül: Romosz Per. 1641). – 1592.¹⁷ *M*: Erdeos, Was; *B*: Raszky (1652: Raski Per. 1652. máj. 25). – 1596.¹⁸ *M*: Ereös (v. ö. 1592: Erdeos), Marthon, Santa, Seöreös (1652: Seres Per. 1652. máj. 25)); *B*: Somolya. – 1617.¹⁹ *B*: Darabant (1622: Drabant Per. 1622. F. 31. Ns 8), Mogiorasi. – 1638.²⁰ *B*: Komjati. – 1641. körül.²¹ *B*: Lengiel, Peter, Szanyai (1715: Zadnyai CR). – 1651.²² *M*: Fenyősi (1661: Fenyvesi Per. 1661. F. 52. Ns 55), Kelemen, Komoróczy. – 1652.²³ *M*: Czorgo, Munkaczi, Pál, Pokol, Vereb; *B*: Bába, Bogor, Czonka, Rakolczy, Szolyvai. – 1655.²⁴ *M*: Agoston; *B*: David, Markus, Szeklenczey. – 1661.²⁵ *M*: Fejer; *Sz*: Juszko; *B*: Philep, Pap, Sáradi. – 1662.²⁶ *Sz*: Szevere (1668: Seóvére Per. 1668. Ns 24). – 1664.²⁷ *Sz*: Geleta. – 1665.²⁸ *M*: Molnár. – 1668.²⁹ *M*: Kadar; *B*: Medve. – 1671.³⁰ *M*: Fazakas; *B*: Lipcsei. – 1687.³¹ *M*: Roka, Siro; *Sz*: Javorinka, Szirko, Szirohacz; *B*: Kundrat (e. n.), Tökésfalvi, Zab (1743: Zább Per. 1743. Ns 6). – 1688.³² *B*: Románcsj. – 1689.³³ *M*: Saffrany. – 1715.³⁴ *M*: Lánzos.

1720.³⁵ 27 e, 6 i. – *M*: Feher, Kadar, Paal, Pokol, Eoka, Veréb; *Sz*: Banyik, Bilak, Cserkasz, Fodorics, Lemo, Szevere; *B*:

¹³ Az adó alá eső porták összeszámlálásakor készített jegyzék teljes névsora. Dic.

¹⁴–¹⁶ U. ott.

¹⁷ A Perényi János által Pethe Lászlónak elzálogosított jobbágyságok között. Per. 1592. Ns 139.

¹⁸ A Perényi György által familiárisának, Bodonyi alias Nagy Istvánnak íratott jobbágyságok között. Per. 1596. Ns 158.

¹⁹ U. ott 1617. F. 31. Ns 23.

²⁰ Néhai Perényi Imre jobbágyságai között. Per. 1596. Ns 101.

²¹ Urbárium. Per. 1641.

²² Per. 1651. jún. 23. s F. 41. Ns 47.

²³ Perényi osztályozásban. Per. 1652. máj. 25.

²⁴ Tanúk között. Per. 1655. F. 48. Ns 84.

²⁵ U. azok, u. ott. 1661. F. 52. Ns 59.

²⁶ Jobbágykezeslevélben. Per. 1662.

²⁷ U. abban, u. ott 1664. febr. 8.

²⁸ Perényi Gábor jobbágyságai között. Per. 1665. F. 31. Ns 7.

²⁹ A Vay Péterné javairól készített urbáriumban. Per. 1668. Ns 24.

³⁰ Jobbágykezeslevélben. Per. 1671. ápr. 5.

³¹ Per. 1687. okt. 29.

³² Per. 1688. jún. 26. Románcsj előbb Királyházára szállt Perényi István alá, de ott nem szeretvén a helyet, Veresmartra telepedett s most kezesekkel köti magát.

³³ A rebellióban elhalt Perényi György javairól készített összeírásban. UC 34–39.

³⁴ Az országos összeírásban. CR.

³⁵ Az országos összeírás alkalmával készített kimutatás teljes névsora. CR.

Baba, Bába alias Szaszfalusi, 2 Csonka, 2 Csorba, Darabont, Philip, Huszár, 2 Lipcsei, Lipcsei alias Filep, 2 Medve, Orosz, Peter, 2 Saradi, Sofalusi, Szalvai, Zadnyai.

1720–1775. között további új nevek. 1743.³⁶ M: Kabola, Kelemen; Sz: Bora, Cserepko, Dula, Luscinkó, Pahonilák, Romanecz, Talabera; B: Dobrokai, Ujfalusi.

1775.³⁷ 42 c, 25 i, 2 si. M: 3 Kádár, Láncczos, Szajkó, Szalay, Szür, Veréb; N: Fendik, Fendrik; Sz: Bandinecz, 3 Bihun, Boró, Cserkász, Danilo, Domko, Fundánsik, Golyanicz, Lábatl, Motsanik, Muntsinko, Murkanics, Pitsoka, Severa, Szevera, 2 Skoda, Szojka, Zuprán; B: 4 Csonka, 9 Csorba, 5 Darabon (Darába, Dorobon, Dorobán, Dorába; v. ö. 1720: Darabont), Dubroka (v. ö. 1743: Dobrokai), Fülep, Gyurka, Hermán, Huszár, Kovács, Lukács, Medve, Mogyoros, 2 Németh, 2 Oláh, 3 Orosz, Pák, Péter, Rák, Sofalusi.

A falu lakosainak nyelve az úrbérrendezés során 1772-ben felvett bevallások záradéka szerint *magyar*, a végrehajtásról 1775-ben kiadott bizonyáglevél (UT), az 1773. évi helységösszeírás (Bpest. 1920. 284) s a falu jegyzőjének 1862. évi jelentése (Helyt. 20895/1862. eln.) szerint: *rutén*.

FÖLDRAJZI NEVEK.

1590.³⁸ *Zeremhegh*, vinea.

1655.³⁹ *Horgas patak*; l. még Rakasz határában is (1570),

Halasz patak.

1725.⁴⁰ *Koncz* nevű füzes; 1865: Koncz (Pesty); 1923: Konc (Petrov. 32).

1802.⁴¹ *Ú Láczkovi*-n tengeri föld; 1807: Lackó-ban (Per. XVIII. sz. v. A. 2.).

Ná Permetistsu-n majorsági föld.

Felső forduló; 1807 (Per. XVIII. sz. v. A. 2).

Alsó forduló; 1807 (Per. XVIII. sz. v. A. 2).

U Grigorum Záverbi-n majorsági föld; 1807: Grigorum Zabirbi (Per. XVIII. sz. v. A. 2).

Makkos Bércz-en kaszáló; 1807 (Per. XVIII. sz. v. A. 2); 1887: Mokus berc (a 75000-es kat. térképen).

³⁰ Conscriptio. Per. 1743. Ns 6.

³⁷ Az úrbérrendezés alkalmával készített tabella teljes névsora. UT.

⁸⁸ Per. 1590. Ns 76.

³⁹ Per. 1655. F. 48. Ns 84. Az egy részről Rakasz, másrésről Veresmart, Kirva és Veréce között támadt határvillongások során kihallgatott tanúk szerint a veresmarti határ Rakasszal szemben a fenti 2 patak mentén haladt. A hosszas határküzdelem irataiban megnevezett többi földrajzi nevet Rakasznál soroltuk fel, az ott kifejtett indokok alapján.

⁴⁰ Ujh. 1725. F. 20. Ns 13.

⁴¹ Per. 1805. szept. 18. (30–31. l.)